

LANDBRUKSDIREKTORATET

Årsrapport 2016



Innhold

DEL 1	/ 3
LEDERS BERETNING	4
DEL 2	/ 7
INTRODUKSJON TIL VIRKSOMHETEN OG HOVEDTALL	8
Årskavalkade	13
DEL 3	/ 15
ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATE	16
Utredninger og rapporter	21
Regelverksutvikling	22
Tilskuddsforvaltning	23
Marked og produksjon	26
<i>Produksjon av jordbruksvarer 2016</i>	26
<i>Handel med jordbruksvarer</i>	28
Økologisk produksjon og forbruk	30
Klima- og miljøtiltak	31
Genressurstiltak og utvikling av plantemateriale	32
Vannforvaltning	33
Erstatningsordningene i landbruket	34
Forberedelse til ny naturskadeerstatningslov 1. januar 2017	34
Bærekraftig reindrift	36
Verdiskaping i bærekraftig skogbruk	38
Areal- og eiendomsforvaltning	41
Sekretariatsfunksjonene	42
Kompetanse- og organisasjonsutvikling	46
Kommunikasjon	47
DEL 4	/ 50
STYRING OG KONTROLL	51
Inkluderende arbeidsliv	53
Likestilling og likelønn	54
DEL 5	/ 55
FREMTIDSUTSIKTER	56
DEL 6	/ 59
ÅRSREGNSKAP	60
Ledelseskommentar årsregnskap 2016	61





DEL 1 **LEDERS** **BERETNING**



Leders beretning

Jeg er fornøyd med Landbruksdirektoratets mål-oppnåelse i 2016. Tjenesteproduksjon og drift har gått som planlagt og vi har i all hovedsak nådd målene som er satt i tildelingsbrevet. Vi har gjennomført utviklingsprosjekter, styrket vår internkontroll og effektivisert flere av tjenestene.

STORT SAMFUNNSOPPDRAG, GOD KONTAKT MED BRUKERNE OG HØY PRODUKSJON

Landbruksdirektoratet har et bredt samfunnsoppdrag, og en omfattende og sammensatt tjenesteproduksjon med stort kontrollspenn. Vi jobber hver dag for å bidra til å nå hovedmålene i landbruks- og matpolitikken.

I 2016 har vi levert økonomiske og juridiske tjenester til våre brukere av god og stabil kvalitet. Vi har også utnyttet den høye kompetansen blant våre medarbeidere til å levere på mange utredningsoppdrag, og har blant annet levert omfattende innspill til jordbruks- og reindriftsforhandlingene. Arbeidet med å styrke jordvernet og å finne tiltak for en bærekraftig reindrift er eksempler på utredninger.

Utviklingen i reindriften har på flere områder i 2016 vært positiv. Reintallet i Finnmark er tilnærmet på det nivået som er fastsatt i bruksreglene, og markeds- og produksjonsforholdene har jevnt over vært gode.

Vi har i 2016 lagt ned et stort arbeid med å utvikle nytt IKT-system for produksjonstilskudd og tilskudd til avløsning ved ferie og fritid. Utviklingen har pågått gjennom 2016 og settes i drift i 2017.

Vi har i 2016 vektlagt arbeidet med å forberede iverksettelsen av den nye naturskadeerstatningsloven fra 1. januar 2017. Et helt nytt søknads- og saksbehandlersystem er utviklet og klart til å bli tatt i bruk fra årsskiftet. Loven har som formål å gi raskere utbetaling til skadelidte og å bidra til mer effektiv forvaltning av naturskadeerstatning.

Vi har ansvaret for sekretariatet for flere styrever, råd og utvalg. Arbeidet har vært



Tjenesteproduksjon og drift har gått som planlagt og vi har i all hovedsak nådd målene som er satt i tildelingsbrevet

JØRN ROLFSEN
Administrerende direktør
Landbruksdirektoratet

godt ivare tatt i 2016, og vi har lagt vekt på å effektivisere og videreutvikle rollen som sekretariat.

Tildelingsbrevet for 2016 ga oss i oppdrag å kartlegge hvordan brukerne opplever virksomheten. Vi har kartlagt vår egen brukerdiallog gjennom året. Den er ganske omfattende, og den viser at for de fleste målgruppene er brukertilfredsheten høy.

STRAM STYRING FRIGJØR RESSURSER TIL EFFEKTIVISERING OG UTVIKLING

Jeg styrte mot et økonomisk nullresultat, men vi fikk et mindreforbruk. Ressurs-situasjonen har vært stram og arbeidspresset stort. Vi har tilpasset ressursbruken til de økonomiske rammene og strategiske føringene. Som ledd i arbeidet med effektivisering i Landbruksdirektoratet, har vi hatt stram styring på lønnsbudsjetten i 2016. Ved midlertidig ledighet og sykdom er oppgavene i stor grad forsøkt løst innenfor eksisterende bemanning. Sykefraværet var 5,4 prosent i 2016 mot 5,5 prosent i 2015. Som IA-virksomhet jobber Landbruksdirektoratet aktivt med å følge opp sykmeldte.

Vi har gjennom året omdisponert om lag 10 mill. kroner til prioriterte områder som skal bidra til å utvikle direktoratet. Mye av dette er benyttet til ulike utviklings- og IKT-prosjekter. Mange av disse er sluttført i 2016, som tilpasning av fagsystemer, felles arkiv, forprosjekt internett og utredning om ny melkekvoteordning, mens flere IKT-prosjekter og lederutvikling for alle lederne blir videreført i 2017.

Vi har lagt vekt på å videreutvikle gode rutiner for styring og kontroll. I 2016 ble det gjennomført risiko- og sårbarhetsanalyser for mange av våre økonomiske ordninger, og iverksatt tiltak der det har vært nødvendig. Samtidig har det vært viktig å videreutvikle rutinene for saksbehandling for å tilstrebe å gjøre like ting likt og å heve kvaliteten på saksbehandlingen.

Som administrerende direktør er jeg godt fornøyd med at vi er rigget til å håndtere nye problemstillinger og utfordringer når de oppstår, i tillegg til det mer langsiktige arbeidet i de flerårige satsingen våre.

Vi har i 2016 lagt stor vekt på å styrke reindriftsforvaltningen. Det er blant annet gjort et omfattende arbeid for å sikre stabil IKT-drift i Alta, noe som har ført til at fagsystemene er stabilisert. I satsingen ligger også etablering og drift av nytt videokonferanseutstyr i Oslo og Alta. Satsingen beløper seg til ca. 4 mill. kroner i 2016.

For perioden 2015–2016 er det brukt 600 000 kroner på hospitering og interne fagseminar i direktoratet, finansiert av sentrale kompetansemidler fra Difi.

ORGANISASJON I ENDRING OG GOD UTVIKLING

Landbruksdirektoratet har i 2016 arbeidet med å utvikle en organisasjon med felles fundament for modernisering og effektivisering.

Vi arbeider mer med å bli en lærende organisasjon gjennom kompetanseutvikling og samarbeid internt og eksternt. Vi setter kompetanse i system, jobber med utvikling av ledergruppene og hospitering, og videreutvikler strukturer som



I 2016 ble det gjennomført risiko- og sårbarhetsanalyser for mange av våre økonomiske ordninger, og iverksatt tiltak der det har vært nødvendig

budsjettprosess og digitaliseringsplan. I 2016 fikk vi på plass en personal- og lønnspolitikk, samt elektronisk leder- og personalhåndbok.

De siste to årene har vi gjennomført medarbeiderundersøkelse med humankapitalindekser arbeidsklimate og engasjement. Målet er et gjennomsnittsskår lik medarbeiderundersøkelsens måltall på 20 for arbeidsklimate og 24 for engasjement. På direktoratsnivå skåret vi 24,0 på arbeidsklimate og 23,4 på engasjement våren 2016.

FELLES LØFT GIR RESULTATER

Som administrerende direktør kan jeg konstatere at ledere og medarbeidere har klart å levere meget bra resultater i et krevende år. Det berger for at vi er klare til å møte fremtidige utfordringer. En stor takk for god innsats til alle mine dyktige og engasjerte medarbeidere i Landbruksdirektoratet.

Oslo, 15. mars 2017



JØRN ROLFSEN
Administrerende direktør
Landbruksdirektoratet



DEL 2 **INTRODUKSJON** **TIL VIRKSOM-** **HETEN OG** **HOVEDTALL**



Introduksjon til virksomheten og hovedtall

Landbruksdirektoratet er en bruttobudsjettert virksomhet underlagt Landbruks- og matdepartementet (LMD), opprettet 1. juli 2014 etter en sammen slåing av Statens landbruksforvaltning (SLF) og Statens reindriftsforvaltning (SRF).

SAMFUNNSOPPDRAGET

- Landbruksdirektoratet iverksetter landbrukspolitikken og handelspolitikken på landbruksområdet.
- Landbruksdirektoratet arbeider for økt matproduksjon, landbruk over hele landet, økt verdiskaping og bærekraftig landbruk.
- Landbruksdirektoratets oppgave er å forvalte økonomiske og juridiske virkemidler, samt å være støtte- og utredningsorgan for Landbruks- og matdepartementet.

MÅL FOR STRATEGIPERIODEN

For å kunne oppfylle samfunnsoppdraget best mulig, har vi definert følgende overordnede mål for strategiperioden. Landbruksdirektoratet skal:

- bidra til å nå de landbrukspolitiske målene
- utvikle direktoratsrollen
- videreutvikle og forenkle virkemidlene
- forbedre og effektivisere forvaltningen

Disse målene er retningsgivende når vi skal prioritere hva vi skal arbeide med.

SAMARBEID

Ansvar for forvaltningen av en betydelig del av de økonomiske og juridiske virkemidlene innen landbrukspolitikken er desentralisert til kommunene og til fylkesmannsembetene. Fylkesmannen er hovedaktør for å iverksette den nasjonale landbrukspolitikken innen jordbruk, skogbruk og reindrift på regionalt nivå. Derfor er et nært samarbeid med Fylkesmannen vesentlig for å sikre en god og effektiv forvaltning.



Et nært samarbeid med Fylkesmannen er vesentlig for å sikre en god og effektiv forvaltning

For å utføre samfunnsoppdraget best mulig har Landbruksdirektoratet et tett og godt samarbeid med andre statlige virksomheter, som for eksempel Tolldirektoratet, Mattilsynet, Miljødirektoratet, Riksantikvaren, Norsk institutt for bioøkonomi, Konkurransetilsynet, Matmerk, Statistisk sentralbyrå og Innovasjon Norge. I noen tilfeller skjer samarbeidet innenfor rammen av en egen samarbeidsavtale. Kontakten med næringsorganisasjonene innen jordbruk, skogbruk, reindrift og landbruksbasert matindustri er også god.

ORGANISASJONEN

Kontorsteder er Oslo og Alta.

224 ansatte

216 årsverk



Verdier

- PÅLITELIG
- ÅPEN
- ENGASJERT



224

ANSATTE

Ledelsen 31. desember 2016



JØRN ROLFSEN
administrerende direktør



REIDAR OLSEN
direktør
Avdeling landbruksproduksjon



MARIT JERVEN
direktør
Avdeling handel og industri



MAGNAR EVERTSEN
direktør
Avdeling reindrift



ÅSHILD EGERDAL
direktør
Avdeling administrasjon

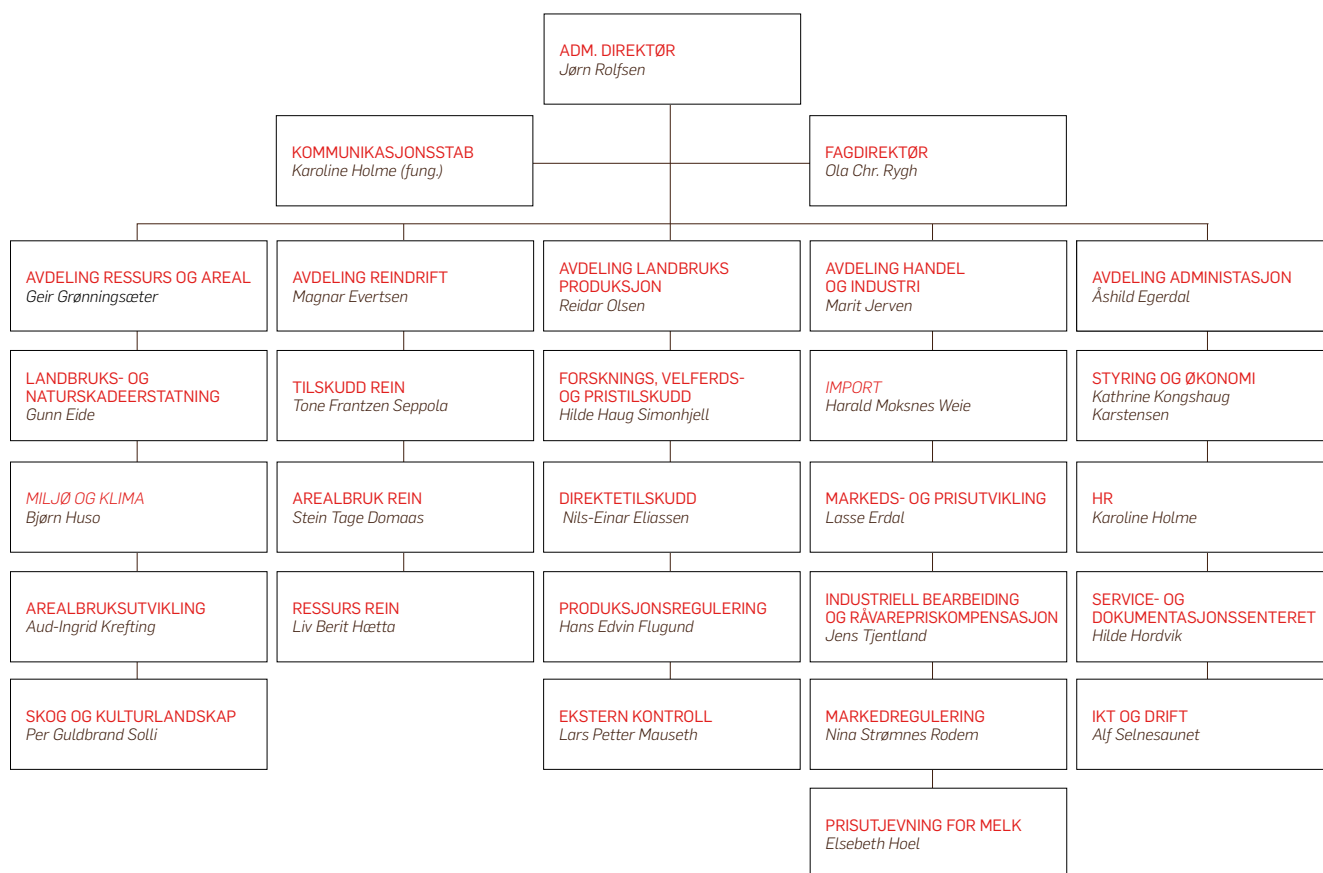


GEIR GRØNNINGSÆTER
direktør
Avdeling ressurs og areal



KAROLINE HOLME
fungerende kommunikasjons-
direktør, Kommunikasjonsstab

Organisasjonskart 31. desember 2016



LANDBRUKSDIREKTORATETS FORVALTNINGSOMRÅDER, MYNDIGHET OG ANSVAR ER ORGANISERT I FIRE RESULTATOMRÅDER



Ressurs og areal

Resultatområdet for ressurs og arealforvaltning skal bidra til å sikre ressursgrunnlaget for bærekraftig landbruk over hele landet. Arbeidsområdene omfatter utvikling og forvaltning av virkemidler og tiltak innen arealbruk, eiendom, miljø, klima, skogbruk, kulturlandskap og økologisk landbruk. Det samme gjelder forvaltning av erstatningsordningene i landbruket, sekretariatsoppgavene for naturskadeordningen, samt ansvaret for å koordinere samarbeidet med fylkesmannsembetene.



Reindrift

På dette resultatområdet ligger ansvaret for de reindriftpolitiske virkemidlene, både ressursmessige og økonomiske forhold. Forvaltning av reindriftsloven og virkemidler over reindriftsavtalen er sentrale oppgaver. Vi er sekretariat og utøvende organ for reindriftsstyret samt sekretariat for Reindriftenes Utviklingsfond og Klagenemnda for reinmerkesaker. Vi har en viktig rolle som veileder overfor næringen og formidler av reindriftpolitikken til fylkesmannen.



Landbruksproduksjon

Her ligger utvikling og forvaltning av inntekts- og velferdsordninger, de produksjonsregulerende virkemidlene melkekvote og husdyrkonsesjon, og en rekke mindre tilskuddsordninger, alle rettet mot primærprodusentene. Sekretariatsoppgavene for Fondet for forskningsavgift på landbruksprodukter, Forskningsmidler over jordbruksavtalen og Klagenemnda for kvoteordningen for melk ligger også på dette resultatområdet. Det samme gjelder Landbruksdirektoratets eksterne kontroll.



Handel og industri

Sikker forsyning av landbruksbaserte matvarer og fôrråvarer er vesentlig for et stabilt matmarked, avsetning for norske jordbruksvarer til stabile priser og en godt fungerende matindustri. Resultatområdet markedstiltak, handel og industri legger til rette for dette gjennom å forvalte importvernet på landbruksvarer og ordninger rettet mot næringsmiddelindustrien, være sekretariat for Omsetningsrådet og Markedsutvalget for reinkjøtt, drive markedsovervåking og hente inn priser på norske og utenlandske landbruksvarer.



Administrasjon

For en mest mulig effektiv landbruksforvaltning kreves gode systemer for økonomi og regnskap, drift og utvikling av IKT-systemer, andre fellestjenester som sentralbord og arkiv og en moderne personal- og organisasjonsutvikling. Høye krav til sikkerhet og gode muligheter for selvbetjeningsløsninger for brukerne er viktig.



Kommunikasjon

Vi har ulike målgrupper med ulike behov og forutsetninger. God og brukerrettet kommunikasjon er en forutsetning for at alle skal oppleve god service og at de får utrettet det de ønsker. Landbruksdirektoratet formidler også kunnskap om ordningene vi forvalter og om næringene vi betjener.



Hovedtall

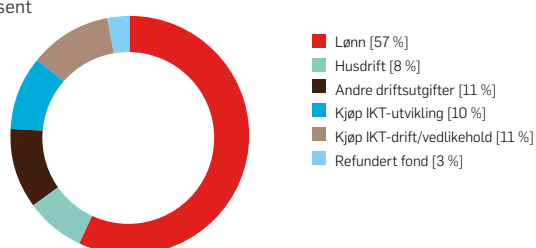
	2016	2015
Antall årsverk	216	214
Samlet tildeling post 01-99	15 594 760 870	15 274 656 938
Utnyttelsesgrad post 01-29	89 %	90 %
Utnyttelsesgrad post 30-99	99 %	100 %
Driftsutgifter/-kostnader	247 113 881	241 642 428
Lønnsandel av driftsutgifter/Lønnsandel av driftskostnader	57 %	57 %
Lønnsutgifter per årsverk/Lønnskostnader per årsverk	655 743	649 092
Samlede inntekter	345 818 067	398 136 501



216
ÅRSVERK

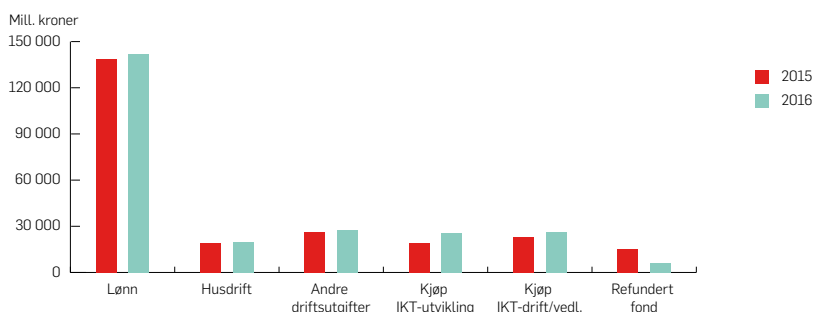
DRIFTSUTGIFTER 2016

Prosent



Fordelingen av driftsutgifter på ulike utgiftstyper. Av totale utgifter utgjør lønn 57 prosent og kjøp IKT drift og -utvikling til sammen 23 prosent.

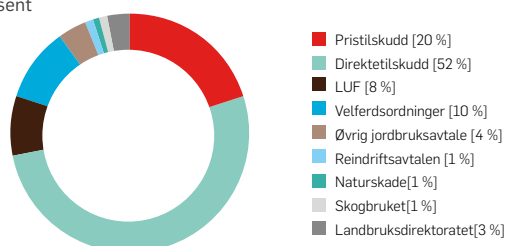
DRIFTSUTGIFTER 2015 OG 2016



Endring av driftsutgifter fra 2015 til 2016. Lønn økte med 2,7 mill. kroner til 141,6 mill. kroner. Kjøp av konsulent tjenester til utvikling og drift av IKT-tjenester økte til sammen med 10,0 mill. kroner til 52,1 mill. kroner.

TILDELING 2016

Prosent



Tildelingen over statsbudsjettet fordelt til ulike formål. Direktetilskudd utgjør 52 prosent, pristilskudd 20 prosent av total tildeling.

Årskavalkade 2016



Tømmerhogst mot nye høyder

Det ble avvirket 10,2 mill. m³ tømmer i 2015, 0,3 mill. m³ mer enn i 2014. Hogstmengden nærmer seg rekord-sesongen 1989–1990, samtidig som prisene på sagtømmer sank. Hedmark topper statistikken med 28,3 prosent av tømmeret. Hogsten økte mest i Vestfold med 73 000 m³, og sank mest i Sogn og Fjordane med 65 000 m³.



5,2 mrd. kroner utbetalt i produksjons-tilskudd

Produksjonstilskuddene utgjorde ca. 7,7 mrd. kroner av de 14,4 mrd. kronene i budsjettet for jordbruksavtalen i 2016. Basert på søknadsomgangen i august 2015 ble det i denne omgang utbetalt ca. 5,2 mrd. kroner. Tilskuddene regnes ut med en sats per dyr eller dekar areal.



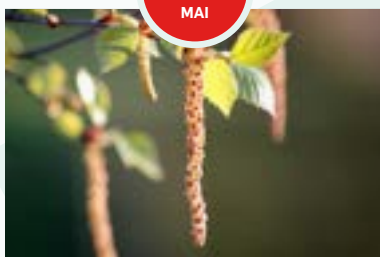
Økt salg av øko-varer – behov for flere produsenter

Det ble solgt økologiske matvarer for to mrd. kroner i 2015. Det var dobbelt så mye som i 2011, men fortsatt bare 1,5 prosent av det totale matsalget i dagligvarehandelen. Økt salg har ikke løftet interessen for å legge om til økologisk produksjon. Et eget prosjekt er igangsatt for å stimulere flere produsenter til å satse økologisk.



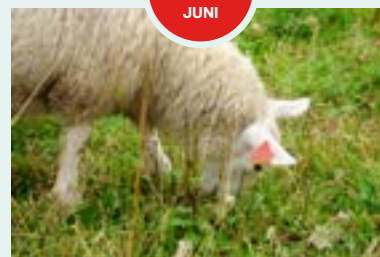
Mange vil gjødsle for klima

Stortinget har definert økt tilvekst i skog ved hjelp av gjødsling som et klimatiltak, og avsatt midler til dette. Ordningen fikk stor respons. Det var et mål å gjødsle 60.000 dekar, men resultatet ble over 80.000 dekar. Tilskuddet dekker 40 prosent av kostnadene og det ble brukt 11 mill. kroner i tilskudd.



Vern eller bruk av skog som klimatiltak

Landbruksdirektoratet, Miljødirektoratet og Norsk institutt for bioøkonomi utredet i fellesskap vern eller bruk av skog som klimatiltak i Norge. Forutsatt bærekraftig skogbruk, og basert på de vurderingene som er gjort i rapporten, konkluderer etatene med at det ikke er grunnlag for å vektlegge vern av norsk skog som klimatiltak.



Økte omsetningsavgifter for sau/lam

En krevende markedssituasjon gjorde at omsetningsavgiftene økte for sau/lam og svin andre halvår 2016. For egg gikk markedet i retning av bedre balanse, og avgiften ble satt ned. LMD fastsatte maksimalsatsen for korn til 5 øre per kg for sesongen 2016/2017, som var en reduksjon på 1 øre sammenliknet med forrige sesong.

Årskavalkade 2016



Løp og kjøp norske grønnsaker og bær

Midt i den norske vekstsesongen meldte vi om god kvalitet og tilførsler av mange grønnsaker og bær. Tilførslene av jordbær hadde stabilisert seg, men det var fremdeles noe reduserte tilførsler på grunn av sykdom på bærene. De første morellene ble markedsført, og de økologiske potetene kom også i butikkene.



Iskrem drar opp importen av bearbeidede matvarer

I oppsummeringen av 1. halvår, kom det frem at iskrem bidro til en økning i importen av bearbeidede jordbruksvarer (RÅK-varer). Totalt ble det importert over 202 000 tonn bearbeidede jordbruksvarer til en verdi av 4,6 mrd. kroner i første halvår i 2016. Veksten var på seks prosent, sammenlignet med første halvår i 2015.



Foreslår å styrke jordvernet gjennom endringer i jordloven

Landbruksdirektoratet overleverte LMD to utredninger som tar for seg viktige problemstillinger for et styrket jordvern. Den ene vurderte å forsterke vernebestemmelsene i jordloven, den andre utredet endringer i lovgivningen som vil begrense og sikre åpenhet om opsjonsavtaler om kjøp av dyrka og dyrkbar jord for utbygging.



Møt Landbruksdirektoratet på Agrovisjon

En stor andel av dem som mottar tjenester fra Landbruksdirektoratet fikk muligheten til å møte direktoratet på landbruksmessene Agrovisjon, på samme måte som på Dyrsku'n måneden før. I tillegg til å få muligheten til å møte mange brukere direkte, var hensikten med å være der å informere om det nye søknadssystemet for produksjonstilskudd som tas i bruk våren 2017.



Reindriftens arealbrukskart enklere å bruke

Reindriftens arealbrukskart viser beitebruk, flytting, trekkleier og flere andre forhold som er viktige for reindriften. 1. november ble en ny ajourholdsløsning for digitale reindriftskart lansert. Denne løsningen gjør det enklere for fylkesmannen å oppdatere kartene etter hvert som det skjer endringer i arealbruken.



90 mill. kroner til kompetanseprosjekter

Av totalt 30 søknader ble 16 kompetanseprosjekter med næringsmedvirkning (KPN) innvilget. Til sammen mottok prosjektene 90 mill. kroner. Temaer som dyrehelse, teknolog utvikling for eksempel knyttet til bærekraftig og effektiv husdyrproduksjon, genetikk og design av kvalitetsplanter gikk igjen i mange av prosjektene.



DEL 3 **ÅRETS** **AKTIVITETER** **OG** **RESULTATER**



Årets aktiviteter og resultater



Kontaktmøte med Statistisk sentralbyrå (SSB) og signering av samarbeidsavtale, t.v. administrerende direktør Jørn Rolfsen og administrerende direktør Christine Meyer (SSB).

Landbruksdirektoratet har utført oppgavene gitt i tildelingsbrevet. Vi arbeider målrettet med å effektivisere virksomheten for å møte de effektiviseringskuttene som kommer årlig i budsjettet.

Landbruksdirektoratet skal bidra til å nå de landbrukspolitiske målene. Det har vært vesentlig i vårt arbeid også i 2016. Det gjelder både å ha landbruk over hele landet, økt verdiskaping og bærekraftig landbruk. Vi har også utviklet direktoratsrollen, og vi har arbeidet systematisk med å videreutvikle og forenkle virkemidlene. Blant annet gjennom vår satsing på å forbedre våre digitale løsninger, har vi lagt vekt på å forbedre og effektivisere forvaltningen. For 2016 har vi prioritert innføring av ny lov og nytt søknads- og saksbehandlingssystem for naturskadeerstatning, og å lage et nytt system for å søke produksjonstilskudd og tilskudd til avløsning ved ferie og fritid over jordbruksavtalen.

Begge systemene blir tatt i bruk i 2017, og de er i rute i henhold til planene.



Vi har utviklet direktoratsrollen, og vi har arbeidet systematisk med å videreutvikle og forenkle virkemidlene

Det er et landbrukspolitisk mål å få til økt norsk matproduksjon og med en så høy andel av norske ressurser som mulig. Dette målet kan bare nås gjennom de beslutningene som fattes i hvert enkelt landbruksforetak. Landbruksdirektoratets rolle er å legge til rette for at foretakene tar i bruk ordningene som skal bidra til at de kan utvikle sin virksomhet. I tillegg til å utvikle gode rutiner og systemer for å fordele tilskudd over jordbruksavtalen, bidrar vi til mer effektiv produksjon ved å legge til rette for produksjonsrettet forskning – delfinansiert med penger via Forskningsmidlene for jordbruk og matindustri. Til sammen 200 millioner kroner årlig.

Vi forvalter også importvernet med formål om å sikre avsetningen for norsk produksjon til priser fastsatt i jordbruksavtalen. Direktoratet krever inn omsetningsavgift bonden betaler ved salg av kjøtt, egg, melk og korn. Penger fra omsetningsavgiften benyttes til å sikre avsetningen av norske jordbruksvarer gjennom regulering av midlertidig overproduksjon med mer. Omsetningsrådet fatter vedtak, Landbruksdirektoratet er sekretariat. Ordningene med RÅK-tilskudd, som direktoratet forvalter, legger til rette for at næringsmiddelindustrien i Norge kan produsere industrielt bearbejdede jordbruksvarer, basert på norske råvarer, for omsetning både i Norge og i utlandet.

Vi legger vekt på å utvikle gode rutiner for styring og kontroll. I 2016 har vi gjennomført risiko- og sårbarhetsanalyser for mange av våre økonomiske ordninger, og iverksatt tiltak for å bedre kontrollen.

Vi har også arbeidet videre med å styrke reindriftsområdet. Det har vært viktig å stabilisere IKT-systemene, utvikle bedre rutiner for saksbehandling og heve kvaliteten på forvaltningen.

I tråd med internasjonale avtaler skal Norge øke innsatsen for å redusere utslippene av klimagasser. Det er satt konkrete og ambisiøse mål for å redusere utslippene på samfunnsområder som ikke har vært underlagt kvotebegrensninger. Landbruk er en slik sektor. Landbruksdirektoratet bidrar til å finne tiltak for å bedre klimagassregnskapet for landbruket. Tiltakene bidrar til både å redusere utslipp og samtidig øke bindingen gjennom blant annet forbedret skogtilvekst. Dette skjer i nært samarbeid med blant annet Miljødirektoratet og faglagene i landbruket.

I 2016 har vi implementert og fordelt tilskudd til fire nye ordninger; gjødsling av skog som klimatiltak, tettere planting av skog som klimatiltak, utsiktsrydding og genressurstiltak. Vi har også fulgt opp de økte bevilgningene til infrastrukturtiltak i skogbruket. Det er både bygget og forbedret flere kilometer med veier i skogen i 2016 enn i 2015. Flere kaianlegg for utskiping av tømmer er ferdigstilt eller påbegynt i løpet av 2016. Avvirkningen var blant de høyest registrerte siste århundre.

Vi arrangerer en rekke seminarer om ulike temaer innenfor Landbruksdirektoratets arbeidsområder. Disse er godt besøkt, og vi får gode tilbakemeldinger fra deltakere.

Forvaltningsmessige utfordringer og prioriteringer

Ved inngangen til 2016 var det fortsatt mange ubehandlede saker og lang saksbehandlingstid på reindriftsområdet. Ved slutten av året var restansene vesentlig



Vi legger vekt på å utvikle gode rutiner for styring og kontroll

redusert. Landbruksdirektoratet har gjennomført tiltak for å forbedre og effektivisere saksbehandlingen. Det er blant annet jobbet med å standardisere sekretariatsfunksjonen for de ulike styrene. Ved årsskiftet bruker også Avdeling reindrift samme saksbehandlingssystem som Oslo-avdelingene.

Digitalisering

I 2016 har Landbruksdirektoratet drevet et omfattende IKT-utviklingsarbeid.

Ny lov om naturskadeerstatning trer i kraft fra 2017, med ny forskrift og en endret forvaltningsmodell. Ny IKT-løsning ble ferdigstilt som planlagt, og er i drift fra 1. januar 2017.

Dagens IKT-løsninger for produksjonstilskudd blir i 2017 erstattet av et nytt system. Utviklingen av ny IKT-løsning har pågått siden høsten 2015 og gjennom 2016. Løsningen settes i drift våren 2017. Det gjennomføres parallelt en omlegging av forvaltningsmodellen for produksjonstilskuddene, noe som blir mulig gjort ved innføring av nytt IKT-system.

Knyttet til ny IKT-løsning for produksjonstilskudd, har direktoratet utviklet en ny fellestjeneste for å sende vedtak til kommunenes arkivsystemer via Kommunenes Sentralforbund sin løsning SvarUT. Løsningen er ferdig utviklet, og tas i bruk for nytt system for produksjonstilskudd i 2017. Fellestjenesten vil etter hvert bli brukt for alle systemer der kommunene er vedtaksmyndighet og har arkivansvar.

I 2016 er arbeidet med å samordne IKT-løsninger for de to gamle etatene, SLF og SRF, videreført. Direktoratet flytter samtidig all drift ut av egne lokaler og samordner denne hos en profesjonell driftspartner, noe som er viktig blant annet av sikkerhetsmessige årsaker.

I 2015 var situasjonen innenfor utvikling og vedlikehold av fagsystemene i Avdeling reindrift ikke tilfredsstillende, og påvirket både tilgjengelighet og konfidensialitet. Det ble derfor satt i gang et arbeid for å etablere et tilfredsstillende vedlikehold av fagsystemene. Nytt vedlikeholdsregime var på plass i november 2015, og ved inngangen av 2016 var situasjonen driftsmessig under kontroll. I løpet av 2016 er det gjennomført et omfattende arbeid med å rette tekniske feil og funksjonelle feil og mangler.

Landbruksdirektoratet etablerte i 2014 en løsning for tilgjengeliggjøring av offentlige data hos Difi, gjennom data.norge.no. Vi har gjennom 2016 fortsatt publiseringen, slik at vi nå har publisert til sammen 20 datasett.

I 2014 utviklet direktoratet en felleskomponent for å gjøre tilskuddsbrev for regionale miljøtilskudd og produksjonstilskudd digitalt tilgjengelig for søkere via Altinn. Denne ble tatt i bruk vinteren 2015. I 2016 er denne videreutviklet og også knyttet opp mot Difis digitale postkasse for innbyggere. Fra årsskiftet 2016/2017 vil løsningen tas i bruk for nytt naturskadesystem og skogfond.

Direktoratet har i 2016 videreutviklet sikkerhetsløsning/brukeradministrasjons-løsning for fagsystemene våre, der det gjennomføres en overgang til løsninger basert på åpen kildekode.

I tillegg til disse større prosjektene har direktoratet i 2016 kontinuerlig gjen-

nomført større og mindre utviklingsarbeid innenfor IKT-området. Innenfor både melkekvoteforvaltning og importvern/RÅK har vi gjennomført forprosjekter for å utrede erstatning av funksjonsmessig eldre og teknisk utdaterte løsninger.

I 2016 hadde Landbruksdirektoratet 110 skjemaer rettet mot innbyggere og næringslivet. 33 av skjemaene kunne leveres digitalt. Direktoratet mottok i 2016 i om lag 300 000 skjemainnleveringer. Av disse ble ca. 117 000, eller 39 prosent, levert digitalt. Ser vi bort fra skjemaer for konsesjonsfrihet, der Landbruksdirektoratet forvalter regelverket, mens skjemaene er knyttet til Kartverkets tinglysingsprosess, er tilsvarende tall 107 skjemaer, og 33 som kan leveres digitalt. Sett bort fra konsesjonsskjemaene mottok direktoratet i 2016 ca. 182 000 skjemaer, hvorav om lag 64 prosent ble levert digitalt. Dette er to prosentpoeng høyere enn i 2015. Landbruksdirektoratet avviklet fire skjemaer, og opprettet seks nye skjemaer i 2016.

Et eksempel på skjema som ble fjernet er søknad om tilskudd til vinterskader på eng. Et eksempel på nytt skjema er sluttrapport for klima- og miljøprogrammet.

Samarbeid med Fylkesmannen

Fylkesmannen har en sentral rolle i å iverksette landbruks- og matpolitikken på regionalt og lokalt nivå. Landbruksdirektoratet har derfor utstrakt samarbeid og samhandling med Fylkesmannen på disse områdene. I 2016 arrangerte Landbruksdirektoratet om lag 20 fagsamlinger for ansatte hos Fylkesmannen, og vi har deltatt på en rekke kommunesamlinger i regi av fylkesmennene. Vi har bedret samhandlingen med fylkesmennene med ansvar for reindrift i 2016, og vil utvikle dette samarbeidet til å bli like tydelig og effektivt som på direktoratets øvrige områder. Samlingene og samarbeidet er et ledd i å nå Landbruksdirektoratets strategiske mål om å samhandle med Fylkesmannen for å oppnå god lov- og tilskuddsforvaltning.

Landbruksdirektoratet har i 2016 bidratt til Landbruks- og matdepartementets arbeid med videreutvikling av styringsdialogen med Fylkesmannen.

Da Fylkesmannen i 2014 overtok en rekke oppgaver og ansvar knyttet til reindriftsforvaltningen, ble midlene fortsatt budsjettrett på Landbruksdirektoratets område (kap. 1142). I 2016 ble endelig finansiering avklart og fra 2017 er budsjetttrammene overført til Fylkesmannsembetene (kap. 525).

Samarbeid med Statistisk sentralbyrå (SSB)

Landbruksdirektoratet leverer hvert år data til SSB for produksjon av offisiell landbruksstatistikk. I 2016 ble det inngått en ny samarbeidsavtale mellom SSB og Landbruksdirektoratet. I tillegg har Landbruksdirektoratet i 2016 vært på møte i Rådgivende utvalg for landbruksstatistikk (RULS) og på møte i Statistikkrådet, som begge ble arrangert av SSB. Det har vært et velfungerende samarbeid mellom direktoratet og SSB i 2016.

SSB har brukt søknader om produksjonstilskudd til produksjon av offisiell statistikk om arealbruk og husdyrhold siden begynnelsen av 1980-tallet. På grunn av ny forvaltningsmodell for produksjonstilskudd som trer i kraft i 2017, har direktoratet i løpet av året invitert SSB til møter for å orientere om status, drøfte nye tidspunkt for dataleveranser og avklare format på leveransene.

Samarbeidet med tollmyndighetene

Landbruksdirektoratets samarbeid med tollmyndighetene er nedfelt i en egen samarbeidsavtale, og Landbruksdirektoratet ser tilbake på et godt samarbeid med Tolletaten i 2016. Denne kontakten omfatter diskusjoner om felles utfordringer og grensesnitt. Samarbeidet har blitt godt ivaretatt gjennom løpende dialog og møtevirksomhet.

Landbruksdirektoratet bidro ved Tolletatens kontroller av firma i løpet av året, og det var en økning i utvekslingen av informasjon om kontrollobjekter. For å styrke denne utvekslingen er det startet et arbeid med å utvikle IKT-løsninger for deling av informasjon mellom direktoratene.

Tolldirektoratet og Landbruksdirektoratet har også samarbeidet om regelverksendringer og avklaringer. Viktig i denne sammenheng er endringene i regelverkene for tollnedsettelse med tilbakevirkende kraft. Ved å tydeliggjøre arbeidsdelingen mellom Landbruksdirektoratet og Tolletaten ved at bare én etat vurderer hva som skal være konsekvensen av brudd på tollregelverket, førte disse regelverksendringene til en forbedret og effektivisert saksbehandling ved fortollingsfeil. Samarbeidet på regelverksområdet videreføres i 2017.

Landbruksdirektoratet anser at et fortsatt samarbeid på området bidrar til gjensidig styrking av direktoratene.

Samarbeid med Mattilsynet

Samarbeidsavtalen mellom Landbruksdirektoratet og Mattilsynet skal sikre informasjons- og kompetanseutveksling, og legge til rette for bedre tjenester til brukerne.

I forbindelse med utbrudd av antibiotikaresistente bakterier (MRSA) i svinebesetninger, har Mattilsynet og Landbruksdirektoratet hatt klargjørende samarbeid, både generelt og i enkeltsaker. Landbruksdirektoratet bidro faglig i Mattilsynets arbeid med å utvikle en bekjempelsesstrategi for å begrense spredning av sykdommen Chronic Wasting Disease (CWD) innen reindriften. Felles rutiner for utveksling av informasjon i saker der det er brudd på dyrevelferdsloven er fastsatt. Mattilsynet og lokal og regional landbruksmyndighet skal informere hverandre så tidlig som mulig ved brudd på dyrevelferdsloven, slik at aktuelle tiltak kan iverksettes. Det er også nylig etablert samarbeid mellom etatene om matforsyningsberedskap. Vi bruker i økende grad hverandres kompetanse i regelverksarbeid. Mattilsynet, Miljødirektoratet og Landbruksdirektoratet fikk i 2016 i oppdrag å lage forslag til revidert forskrift om gjødselvarer.

Vi har årlige direktørmøter med Mattilsynet, og samarbeidet mellom etatene etableres og utvikles på stadig nye områder.

Samarbeid med miljøforvaltningen

Landbruksdirektoratet samarbeider med miljøforvaltningen i areal- og miljøsaker, og vi har samarbeidsavtaler med Miljødirektoratet og Riksantikvaren. På kulturlandskapsområdet samarbeider de tre direktoratene blant annet om forvaltning av utvalgte kulturlandskap, der det i 2016 ble arrangert felles nettverkssamling for de 22 utvalgte områdene. I 2016 har vi, sammen med Miljødirektoratet, levert felles utredninger på flere områder, blant annet om «Bruk eller vern av skog som klimatiltak», «Plan for restaurering av våtmark i Norge (2016–2020)» og



Viktig i denne sammenheng er endringene i regelverkene for tollnedsettelse med tilbakevirkende kraft

«Faggrunnlag for nasjonal strategi for villbier og andre pollinerende insekt». Oppfølging av vannforskriften er et annet viktig samarbeidsområde.

Vi har årlige direktørmøter med Miljødirektoratet, og ser behovet for god samhandling, da antall fellesoppdrag fra departementene er økende.

Utredninger og rapporter

Mye av utredningsarbeidet er i form av oppdrag gitt i jordbruksavtalen eller i reindriftsavtalen. Kvaliteten har vært god. Analysene kommer ofte igjen som grunnlag for beslutninger.

På oppdrag fra Landbruks- og matdepartementet har Landbruksdirektoratet i 2016 overlevert to utredninger som tar for seg viktige problemstillinger for et styrket jordvern. Oppdragene har sin bakgrunn i Stortingets behandling av regjeringens forslag til ny nasjonal jordvernstrategi i 2015.

I den ene utredningen vurderte vi forsterking av vernebestemmelsene i jordloven. For å styrke vernehjemmelen i jordloven foreslo Landbruksdirektoratet en rekke endringer i bestemmelsene om dette. I den andre utredningen belyste og drøftet vi endringer i lovgivningen som vil begrense bruken av og sikre åpenhet om opsjonsavtaler om kjøp og salg av dyrka og dyrkbar jord for utbygging. I rapporten anbefalte Landbruksdirektoratet at det innføres en bestemmelse i jordloven, om at opsjonsavtaler om rett til utbygging av dyrka og dyrkbar jord er forbudt.

Reindriftsavtalen 2015 ga Landbruksdirektoratet ansvaret for å vurdere tiltak for internkontroll og selvstyre i reindriftsnæringen. Arbeidsgruppen ble ledet av Landbruksdirektoratet, og har bestått av representanter fra reindriftsforvaltningen, Norske Reindriftsamers Landsforbund og Sametinget. Arbeidsgruppen leverte rapporten «Utfordringer for selvstyre i reindriftsnæringen – tiltak for å nå mål om bærekraftig reindrift» til avtalepartene 14.2.2016.

I tillegg til rapportene nevnt nedenfor, har vi utarbeidet flere utredninger og rapporter. Blant annet har vi på oppdrag fra LMD gjort en gjennomgang av Landbruksregisteret. Vi har også vært delbidragsytere i rapporter laget av andre enn oss, og vi har gitt våre bidrag inn i ulike arbeidsgrupper.

Vi har også utredet «separat konto i praksis» og «forvaltningsregimet for pristilskudd», der resultater av disse arbeidene er blitt egne rapporter. Oversikten nedenfor er derfor ikke uttømmende for vårt arbeid med utredninger og rapporter.

Rapporter levert som følge av særskilte oppdrag til jordbruksoppgjøret 2016:

- Utforming av nasjonal tilskuddsordning for bevaringsverdige husdyrraser (Ldir-rapport nr. 4/2016)
- Utredning av harmonisering av tilskudd til melke- og ammekyr (Ldir-rapport nr. 5/2016)



Mye av utredningsarbeidet er i form av oppdrag gitt i jordbruksavtalen eller i reindriftsavtalen

- Flaskehalser og muligheter i produksjon og marked for økologisk frukt, bær og grønnsaker (Ldir-rapport nr. 10/2016)

Rapporter levert som følge av særskilte oppdrag til reindriftsavtalen:

- Ny metode for telling av rein Del 2, forslag om tiltak med et lengre tids-perspektiv (del 1 levert 2015)

Årlige rapporter som utarbeides i tilknytning til Landbruksdirektoratets innspill til jordbruksoppkjøret:

- Omverdenrapport (Ldir-rapport nr. 2/2016)
- Markedsrapport 2015 (Ldir-rapport nr. 3/2016)
- Målprisrapport 2015-2016 (Ldir-rapport nr. 17/2016)
- Miljøstatus i landbruket for 2015 (Ldir-rapport nr. 9/2016)
- Landbrukets utviklingsfond, statusrapport i tilknytning til jordbruksoppkjøret 2016 (Ldir-rapport nr. 11/2016)
- Produksjon og omsetning av økologiske landbruksvarer, rapport for 2015 (Ldir-rapport nr. 12/2016)

Regelverksutvikling

Landbruksdirektoratet bidrar i arbeidet med å utvikle lover og forskrifter som gjelder for hele vår sektor, enten ved å få delegert ansvar eller ved å arbeide tett med Landbruks- og matdepartementet.

Dette spenner fra å utvikle nytt regelverk, via større og mindre justeringer, til faste, årlige endringer som følger av at det for eksempel er inngått ny jordbruksavtale eller reindriftsavtale. Endringer i tollbestemmelser er også en rutinemessig del av å holde et oppdatert sett av forskrifter.

Nedenfor bringer vi eksempler på forskrifter utarbeidet av oss:

- Ny forskrift om søknads- og rapporteringsfrister for pristilskudd og formidling av pristilskudd i landbrukssektoren
- Ny forskrift om tilskudd til frøavl m.m. i gras, engbelgvekster, rotvekster og grønnsaker
- Ny forskrift om erstatning etter offentlige pålegg i plante- og husdyrproduksjonen
- Ny forskrift om tilskudd til tiltak i Utvalgte kulturlandskap i jordbruket og verdensarvområdene Vegaøyan og Vestnorsk fjordlandskap
- Ny forskrift om tilskudd til utsiktsrydding i tilknytning til landbrukets kulturlandskap, Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal
- Forskrift om satser for tilskudd til frakt av kraftfôr
- Forskrift om endring i forskrift om satser i prisutjevningsordningen for melk og satser for produksjonsfløte og tilvirkningsverdi på smør

Saksbehandlingstid for klagesaker

Saksbehandlingstiden for klagesaker varierer mellom resultatområdene. Innenfor velferdsordningene er behandlingstiden redusert og nå under tre måneder i snitt. Klager knyttet til kvotereguleringen behandles i løpet av tre måneder i snitt. Innenfor husdyrkonsesjon og området for produksjonstilskudd er saksbehandlingstiden økende og nærmer seg ett år.

Ressurstilgang og prioritering mellom ulike pålagte oppgaver har betydning for direktoratets saksbehandlingstid. Stor variasjon i sakenes kompleksitet medfører også ulik behandlingstid.

Landbruksdirektoratet har enkelte sakstyper som prioriteres med tanke på rask avgjørelse. På området for eiendomslovgivning er dette innsynsbegjæringer, krav om dekning av sakskostnader etter forvaltningsloven § 36, søknader om unntak fra konsesjonsplikt og saker vedrørende innføring, oppheving eller endring av forskrifter om nedsatt konsesjonsgrense. I 2016 ble disse sakstypene behandlet raskt. Saksbehandlingstiden varierte mellom ekspedering av vedtak samme dag som saken kom inn, og opp mot forvaltningslovens krav om svar innen en måned.

Tilskuddsforvaltning

Landbruksdirektoratet har det overordnede ansvaret for forvaltningen av tilskuddene i jordbruksavtalen og reindriftsavtalen.

Dette innebærer omfattende oppgaver knyttet til drift og utvikling av fagsystemet for saksbehandling, kontroll og utbetaling av tilskudd. Landbruksdirektoratet utformer også rundskriv og veiledere til søkere og forvaltning, og behandler klager. Direktoratets arbeidsmengde har økt på området de siste årene som følge av økende antall førsteinstanssaker og omgjøringsaker hos fylkesmannen.

Produksjonstilskudd

Forvaltningen av tilskuddene utgjør grovt anslått om lag 133 årsverk, hvorav ca. 75 årsverk er i kommunene, ca. 35 årsverk hos fylkesmennene og ca. 23 årsverk i Landbruksdirektoratet.

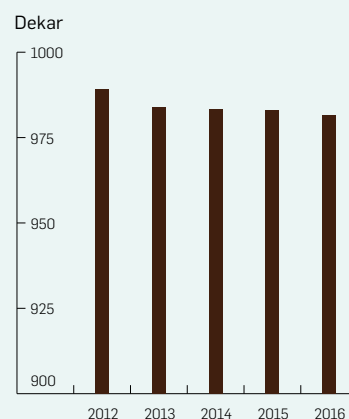
Det ble utbetalt ca. 8,8 mrd. kroner i produksjonstilskudd og avløsertilskudd for ferie/fritid over jordbruksavtalen.



Fakta fra verdikjedene

Landbruksdirektoratet sitter med mye tallgrunnlag som viser utviklingen innenfor de verdikjedene vi har et forvaltningsansvar overfor. Disse tallene gir en langt bredere historie om utviklingen innen verdikjedene jordbruk, skogbruk og reindrift og erstatning etter naturskade enn bare å beskrive hva vi har utrettet som direktorat. Grafikken i den fargede spalten gir et godt innblikk i historien om denne utviklingen.

1 JORDBRUKSAREAL I DRIFT



I 2016 ble det søkt om tilskudd for et jordbruksareal på 9 815 907 dekar. Det er 14 458 dekar mindre enn i 2015, eller 0,15 prosent.



Fordeling av midler fra jordbruksavtalen ved hovedutbetaling – etter ordning

	Utbetalt i februar 2016		Utbetalt i juni 2016	
	Beløp	Antall foretak	Beløp	Antall foretak
Produksjonstilskudd husdyr	721 344 983	16 717	1 445 938 925	26 256
Arealtilskudd for grovfôr	997 851 983	30 605		
Arealtilskudd for korn mv.	492 851 654	11 118		
Arealtilskudd for potet	13 074 290	1 905		
Arealtilskudd for grønnsaker	37 998 550	744		
Arealtilskudd for frukt	23 040 200	900		
Arealtilskudd for bær	27 535 850	807		
Areal- og kulturlandskapstilskudd totalt	1 592 352 527	38 509		
Kulturlandskapstilskudd	1 628 856 342	39 541		
Driftstilskudd i melkeproduksjon	553 981 614	8 857	544 785 741	8 703
Økologisk landbruk, Omleggings-tilskudd	25 250	6		
Økologisk landbruk, Arealtilskudd	36 087 120	1 779		
Økologisk husdyrhold	20 169 265	539		
Tilskudd til dyr på utmarksbeite	381 463 684	19 238		
Tilskudd til dyr på beite	401 684 610	26 589		
Kjøttfeproduksjon	97 779 225	3 876	96 263 025	3 937
Tilskudd til grøntproduksjon			77 697 958	931
Tilskudd til potetproduksjon			3 989 246	40
Økologisk husdyrhold			39 463 615	1 064
Tilskudd til lammeslakt			246 270 023	13 341
Tilskudd til bevaringsverdige storferaser			6 278 272	499
Avløsertilskudd			1 122 435 070	23 354
Bunnfradrag (-)	240 938 334	40 267	4 811 712	936
Mottatt dato (-)	2 554 412	778	1 249 175	424
Brutto produksjonstilskudd	5 190 251 874	39 943	3 577 060 988	28 728

(Kilde: Landbruksdirektoratet)

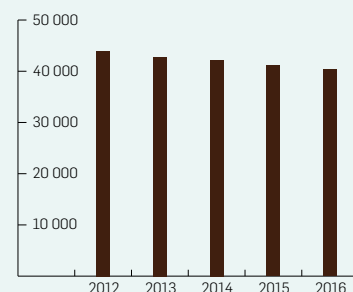
Forvaltningen av tilskuddene er utfordrende. Dette har blant annet sammenheng med at IKT-systemene som brukes i forvaltningen og i søknadsprosessen er umoderne og lite fleksible. Forvaltningen blir ekstra sårbar ved at det er svært få som tilbyr den IKT-kompetansen som trengs for å håndtere systemene. Innføringen av nytt IKT-system i 2017 reduserer denne utfordringen betydelig.

Kommunens nærhet til den som søker tilskudd, og kommunenes varierende kompetanse og ressursbruk er også forhold som gjør at forvaltningen i dag er krevende.

Forvaltningen av regionalt miljøtilskudd og av tilskudd gitt i medhold av reindriftsavtalen, er omtalt senere i del 3.

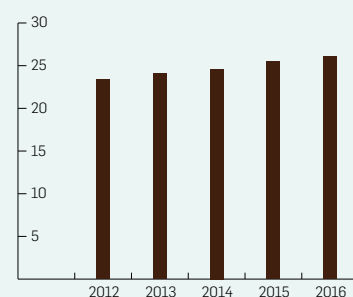
i

2 ANTALL FORETAK SOM SØKTE PRODUKSJONSTILSKUDD



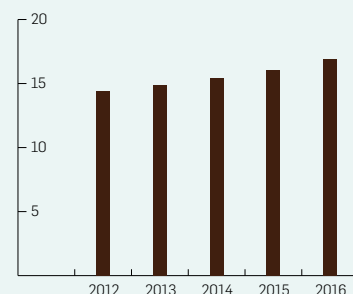
40 360 jordbruksforetak søkte om produksjonstilskudd over jordbruksavtalen i 2016. I 2015 var tallet 41 169 søkere. Det betyr en nedgang i antall søkere på 809 eller 2,0 prosent. Siste fem år er endringen i antall søkere på - 8,2 prosent.

3 GJENNOMSNIITT ANTALL MELKEKYR PER FORETAK



En gjennomsnittlig melkebesetning har 26,07 melkekyr, opp 0,54 fra 2015. Siste fem år er endringen +11,3 prosent.

4 GJENNOMSNIITT ANTALL AMMEKYR PER FORETAK



En middels stor ammekubesetning har 16,87 ammekyr i 2016, 0,8 flere enn i 2015. Besetningsstørrelsen er jevnt voksende gjennom siste fem år.



Tidligpensjon

Nytt av året er at vi ba fylkesmannen om en spesifikk rapportering på hvordan de har kontrollert ligningsopplysningene for mottakere av tidligpensjon. Dette vil kunne avdekke eventuelle misligheter ved at de mottar andre ytelser fra folkestrygden parallelt med tidligpensjon. Fylkesmannen har fulgt opp dette godt, og det er som følge av denne kontrollen avdekket til sammen 13 saker der vi har krevd tilbake tidligpensjon på grunn av at vilkårene for å motta tilskudd ikke er oppfylte. Vi har jobbet aktivt for å få mer informasjon i ligningsdataene vi mottar fra Skattedirektoratet, slik at fylkesmannen kan gjennomføre denne kontrollen mer effektivt.

Avløsning ved sykdom og fødsel m.v.

Dispensasjonsadgangen på ordningen for avløsning ved sykdom og fødsel m.v. har vært et viktig tema i 2016, etter at den ble betydelig strammet inn i november 2015. Innstrammingen medførte en del utfordringer som resulterte i et eget tilleggsrundskriv våren 2016. Vi har samarbeidet med Landbruks- og matdepartementet om å få en videre adgang til å dispensere fra kravet om ½ G i næringsinntekt for nyetablerte. Det er også jobbet med dispensasjonsadgang fra det samme kravet for de som har hatt lav inntekt på grunn av store investeringer m.m., og alt dette er nå på plass. Som følge av innstrammingen i dispensasjonsadgangen, har vi hatt flere klagesaker i 2016 enn normalt.

Veterinærordninger

Landbruksdirektoratet har i 2016 erfart at det blir stadig vanskeligere for kommunene å overholde sitt lovpålagte ansvar med å organisere kommunale veterinærvakter. Vi tror dette henger sammen med at næringsgrunnlaget for husdyrveterinærer begynner å bli lavt enkelte steder i landet. Fylkesmannen tildeler stimuleringstilskudd til kommuner som har utfordringer med å rekruttere veterinærer til området. For å gi fylkesmennene bedre mulighet til å prioritere midlene til de mest næringsssvake områdene, presenterte vi i 2016 tall for næringsgrunnlaget for veterinærer i de ulike områdene. Fylkesmennene ble oppfordret til å bruke tallmaterialet som et av flere forhold ved tildelingen av tilskudd. Vi har også sendt en forespørsel til samtlige fylkesmenn og bedt om deres vurderinger av behovet for endringer i vaktområder.

Landbruksdirektoratet har signalisert at det er ønskelig med økt kontrollfokus ved behandling av søknader om tilskudd til veterinære reiser. Fylkesmennene har respondert godt på disse signalene. Som en følge av dette har vi hatt et større antall klagesaker i 2016 enn tidligere.

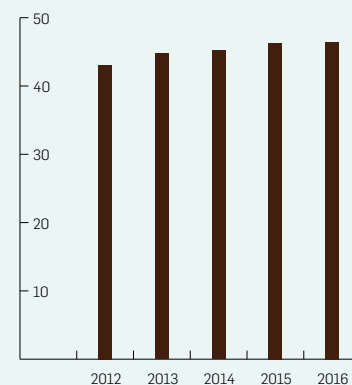
Pristilskudd

Landbruksdirektoratet har i 2016 foretatt en grundig gjennomgang av forvaltningen av pristilskuddene. I kontroll av om melke- og kjøttprodusentene får distriktstilskudd ut fra riktig sone, er antallet avvik redusert sammenlignet med tidligere år. Totalt i 2016 fant vi avvikende sone for to melkeprodusenter og 18 kjøttprodusenter.

Tilskudd for lammeslakt ble omgjort fra produksjonstilskudd til pristilskudd i 2016 og utbetales nå sammen med slakteoppgjør.

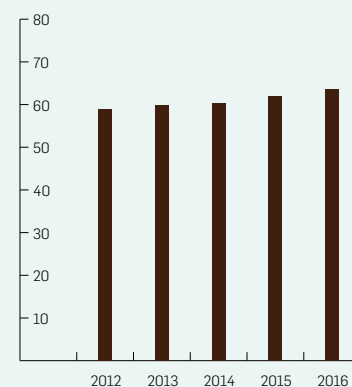
i

5 GJENNOMSNIITT ANTALL AVLSPURKER PER FORETAK



Den gjennomsnittlige smågrisbesetningen holdt seg omtrent på samme størrelse i 2016 som i 2015. Et snitt på 46,42 avlspurker er en økning på 0,3 prosent. Siste fem år er den vokst med 7,8 prosent.

6 GJENNOMSNIITT ANTALL VOKSNE SØYER VED BEITE- SLIPP PER FORETAK



Fra hvert foretak som produserer sauekjøtt, ble det sendt 63,59 søyer på beite i 2016, 1,54 flere enn året før. Siden 2012 er sauebesetningen blitt 8,0 prosent større.



Marked og produksjon

Landbruksdirektoratet forvalter virkemidler innen markedsordningene for melk, kjøtt, egg, grønt, potet og korn, blant annet ved å være sekretariat for Omsetningsrådet. Formålet med ordningene er å sikre avsetning for norske jordbruksråvarer til priser fastsatt i jordbruksavtalen.

Direktoratet forvalter dessuten importvernet for landbruksvarer gjennom toll-administrering og tollkvoter, ordningen med råvarepriskompensasjon, ordninger for eksportstøtte og ordningen for utenlands bearbeiding. Direktoratet forvalter importvernet for landbruksvarer i tråd med unilaterale, bilaterale og multilaterale forpliktelser, med mål om å sikre avsetning for norske landbruksvarer.

PRODUKSJON AV JORDBRUKSVARER 2016

Landbruksdirektoratet har bidratt til sikker matforsyning og stabile priser til forbrukere og produsenter. Direktoratet har også bidratt til å sikre avsetning av norske jordbruksråvarer gjennom de virkemidlene vi har til rådighet på dette området. Det har vært ulike utfordringer i forskjellige sektorer.

Den norske produksjonen av jordbruksvarer økte i 2016, mens det ble produsert noe mindre kumelk. Produksjonen av korn var den høyeste på sju år. Storfekjøtt, lam, svinekjøtt, egg og reinkjøtt økte, og produksjonen av kyllingkjøtt økte med 7,5 prosent, etter den kraftige nedgangen i 2015.

Mye korn, utfordringer i bransjen

Produksjonen av korn, erter og oljefrø i produksjonsåret 2015/2016 var på over 1,3 mill. tonn, det høyeste på sju år. Det var særlig mye hvete. 2016-avlingene ser også ut til å være svært gode, og markedsregulator Norske Felleskjøp har prognosert med en produksjon på 1,23 mill. tonn korn, erter og oljefrø.

Mye norsk korn de siste tre årene har redusert behovet for import av både matkorn og fôrkorn. Kvotene for karbohydratråvarer til kraftfôr var i 2015/2016 halvparten så store som gjennomsnittet for de foregående fem årene. Våren 2016 var det krevende å balansere det norske kornmarkedet, med små importkvoter og norsk korn som ikke fant sin omsetning i markedet eller gjennom markedsreguleringen. I oktober signerte mat- og fôrindustrien, samt faglagene, en felles bransjeenighet om markedsordningen for korn, med målsetninger om endringer innenfor gjeldende system for markedsregulering.

Nytt overskudd av gris

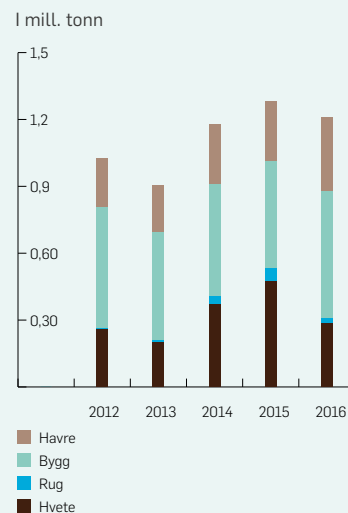
Etter at markedet for svinekjøtt kom i balanse i 2015, var det igjen overskudd i 2016. Gjennom siste del av året ble det iverksatt tiltak for å skjære ut ribba av gris og regulere stykningsdeler, noe som førte til at vi var selvforsynte med svineribbe til jul. Dette var første gang på flere år at det ikke var nødvendig med tollnedsettelse foran ribbesesongen.

Voksende marked for kyllingkjøtt

Etter at produksjonen av kyllingkjøtt gikk kraftig ned i 2015, tok både salget

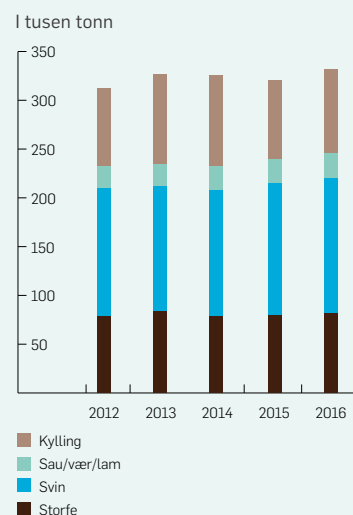
i

7 NORSK KORNGPRODUKSJON (EKSKL. ERTER OG OLJEFRØ)



Kornhøsten i 2016 er prognosert til å være 1,210 mill. tonn, 91 000 lavere enn det endelige resultatet for sesongen 2015-16. Tallene for 2016-17* er prognoser og ikke endelige leveransetall. Disse er klare etter at denne rapporten er overlevert.

8 NORSK KJØTTPRODUKSJON (STORFE, SVIN, LAM, KYLLING)



331 686 tonn kjøtt levert i 2016 er 11 430 tonn mer enn i 2013, og den største mengden kjøtt norsk landbruk har levert på ett år. Produksjonen økte for alle kjøttslag, mest for kylling der veksten var på 7,4 prosent. Siste fem år har produksjonen av kjøtt vokst med 6,4 prosent.





og produksjonen seg opp i 2016. Produksjonen økte med 7,5 prosent, og salget nærmet seg nivået for noen år siden.

Fortsatt for lite norsk storfe

Det var fortsatt betydelig underdekning av norsk storfe i markedet, men i 2016 økte produksjonen, slik at importbehovet gikk ned. Tollen ble bare satt ned for hele og halve slakt, da det var rikelig tilgang på biffer og fileter fra norsk produksjon og fra import gjennom ulike kvoter. Det var generelle tollnedsettelsler for storfe i hele 2016, med unntak for perioden fra 13. september til 22. november.

Stort overskudd av lam

Frem til slaktesesongen høsten 2015, var det underdekning av norske lam. Deretter startet en lageroppbygging, som fortsatte ut første tertial 2016. Etter fire måneder med svak nedbygging av reguleringslagrene, og med en topp i oktober knyttet til slaktesesongen, var lagrene ved utgangen av året nesten doblet sammenlignet med situasjonen et år tidligere. Ca. 3 000 tonn lammekjøtt lå på lager ved utgangen av året, hvilket er krevende når det også i 2017 er prognosert med overproduksjon.

Reinkjøtt

Ved driftsårets slutt 31. mars 2016 var det slaktet 81 400 rein, som i kvantum utgjorde 1 808 tonn. Dette er det høyeste slakteuttaket på landsbasis siden 2010/11-sesongen. Økt slakteuttak har også ført til høyere lagertall for reinkjøtt ved slutten av året. Totalregnskapet viser at prisen i 2015 var på kr 80,28 per kilo kjøtt omsatt via slakteri. Den totale gjennomsnittsprisen til produsent har vært økende siden 2012, og i 2016 var gjennomsnittsprisen høyere enn året før.

Eggmarkedet i balanse

Etter flere år med overproduksjon av egg, ble det i løpet av 2016 balanse mellom salg og produksjon. Økt engrossalg av egg bidro til dette. Tilførslene av egg til eggpakkeri økte med ca. 1 prosent, etter at det var tatt ut ca. 740 tonn egg gjennom førtidsslakting de første fem månedene av året.

Redusert melkeproduksjon

Melkeleveransene ble redusert med 13,3 mill. liter, til 1 543,2 mill. liter i 2016. Leveransene var likevel større enn etterspørselen i markedet, noe som medførte økt reguleringsbehov. Reguleringslageret av skummetmelkpulver økte derfor, mens reguleringslageret av ost var på et stabilt høyt nivå gjennom året. Lageret av smør ble redusert med om lag 100 tonn, samtidig som det ble foretatt reguleringseksport av vel 1 000 tonn smør. Markedsreguleringen bidro dermed til å balansere markedet for melk som råvare. Omsetningsavgiften på melk var uendret gjennom hele 2016.

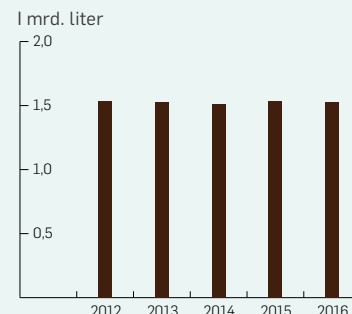
Importen av meieriprodukter gikk ned ca. 170 tonn til nesten 21 000 tonn i 2016. Men importen av ost økte. Ost og yoghurt er de største importvarene til Norge.

Kvotordningen for melk

Landbruksdirektoratet har forvaltningsansvaret for kvotordningen for melk, og Klagenemnda for kvotordningen er klageinstans. I 2016 fikk 8 815 kumelksprodusenter beregnet en total disponibel kvote på 1 632 mill. liter. For 294 geitemelksprodusenter ble det beregnet en totalt disponibel kvote på om lag 22,7 mill. liter. Årlig gjennomfører Landbruksdirektoratet oppkjøp og salg av melke-

i

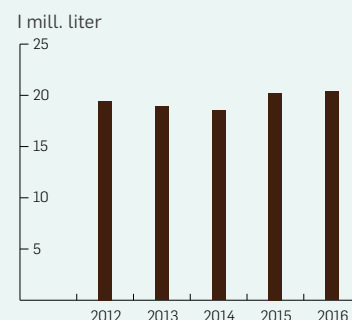
9 NORSK PRODUKSJON AV KUMELK LEVERT MEIERI



Kilde: Tine Råvare

Det ble levert 1,523 mrd. liter kumelk til meieri i 2016, 13 mill. liter mindre enn i 2015. Norsk melkeproduksjon har de siste årene ligget svært jevnt på like i overkant av 1,5 mrd. liter.

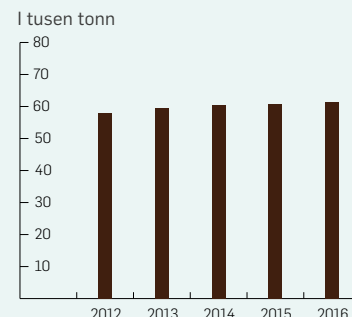
10 NORSK PRODUKSJON AV GEITEMELK LEVERT MEIERI



Kilde: Tine Råvare

Det ble produsert 20,4 mill. liter geitemelk i 2016, omtrent det samme som i 2015. Siden 2012 er produksjonen økt med 5,0 prosent.

11 NORSK PRODUKSJON AV EGG LEVERT TIL EGGPAKKERI



Leveransene av egg økte med 1,2 prosent til 61 242 tonn. Produksjonen av egg har økt i hele femårsperioden, med til sammen 5,4 prosent.



kvote. I 2016 kjøpte 3 352 bønder om lag 5,2 mill. liter kumelkekvote fra staten til en pris på 2,50 per liter. Dette utgjorde ca. 13 mill. kroner. Direktoratet utbetalte ca. 13 mill. kroner til 302 bønder som solgte ku- og geitemelkkvote i 2016.

Landbruksdirektoratet behandler søknader om lokalforedlingskvote for produksjon av melk til lokal foredling. I 2016 fikk 15 foretak innvilget lokalforedlingskvote.

Landbruksdirektoratet er sekretariat for Klagenemnda for kvoteordningen for melk. I 2016 behandlet klagenemnda 12 klagesaker.

HANDEL MED JORDBRUKSVARER

I det store og hele har Landbruksdirektoratets forvaltning bidratt til stabile rammebetingelser. Importvernet er forvaltet på en måte som har lagt til rette for avsetning for norsk produksjon, samtidig som det er lagt til rette for supplerende import.

For å oppnå de prisene på jordbruksvarer som fastsettes i jordbruksoppgjøret, må man ha balanserte markeder. Oppstår det underdekning i markedet, kan aktørene be om at tollen settes ned. Landbruksdirektoratet foretar en vurdering, og kan da sette ned tollsatsen i en begrenset periode for å bringe markedet i balanse.

I tillegg administrerer vi multinasjonale og bilaterale avtaler knyttet til matvareimport. Disse avtalene forplikter Norge til å legge til rette for å importere bestemte mengder til lav eller ingen toll. Slike tollkvoter er en begrenset rettighet som blir tilbudt på auksjon. Andre fordelingsmetoder for tollkvoter skjer etter førstemann-til-mølla-prinsippet eller etter søknad.

Selv om det er fri import av landbruksvarer til Norge, med eller uten toll, består importen hovedsakelig av landbruksprodukter som ikke produseres her i landet.

I 2016 ble det importert jordbruksvarer for 62 mrd. kroner, opp fra 59,1 mrd. kroner i 2015. Nesten to tredjedeler av importen kom fra EU.

For å produsere animalske produkter er Norge avhengig av importerte fôrråvarer, som soya. Store norske kornavlinger i 2015 reduserte behovet for å importere fôrkorn i 2016. Til tross for at forbruket av proteinvarer, som primært importeres, gikk opp, bidro store kornavlinger til at andelen norske råvarer i kraftfôret økte.

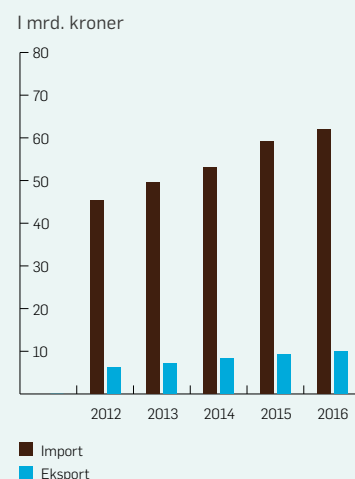
I 2016 eksporterte vi litt over 992 000 tonn landbruksvarer til en verdi av nesten 10 mrd. kroner. Eksportverdien økte med 8,4 prosent fra 2015. Tilberedte produkter til dyrefôr og reststoffer fra næringsmiddelindustrien var den største eksportgruppen, mens ost toppte eksporten av tradisjonelle landbruksprodukter.

Den norske eksporten av ost var på om lag 11 900 tonn i 2016, rundt 300 tonn mer enn i 2015.

USA er det største eksportmarkedet, 60 prosent av eksporten går hit, etterfulgt av Canada og Australia. Omega 3 var den enkeltartikkelen det ble eksportert mest av i 2016.

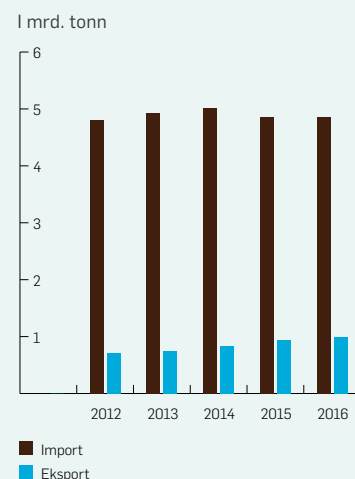
i

12 UTVIKLINGEN AV EKSPORT OG IMPORT I VERDI



Importen av landbruksvarer og landbruksråvarer økte med 2,9 mrd. kroner til 62,0 mrd. kroner, en økning på 4,9 prosent. Det kan henge sammen med situasjonen i valutamarkedet. Eksporten økte med 8,4 prosent til 10,0 mrd. kroner.

13 UTVIKLINGEN AV EKSPORT OG IMPORT I MENGDE



Det var en liten økning i importert mengde, men økningen er langt lavere enn økningen i verdi. Eksporten økte med 6,4 prosent fra 2015 til 2016, og med 38,9 prosent de siste fem år.



Tolladministrering

De fleste som henvender seg til Landbruksdirektoratet om tollnedsettelse gjør dette elektronisk via vårt elektroniske fagsystem. I 2016 kom i overkant av 95 prosent av søknadene inn elektronisk.

Landbruksdirektoratet har automatisk saksbehandling for salg av importkvoter, registrering av auksjonsdeltager og kvoteuttak, i tillegg til automatisk saksbehandling for RÅK-import (RÅK= råvarepriskompensasjon).

I 2016 ble 90 importkvoter fordelt ved auksjon. I tillegg ble seks importkvoter fordelt på annen måte. Auksjonsinntektene var på 181 mill. kroner, en nedgang på 63 mill. kroner fra 2015. Dette skyldes primært at WTO-kvoten for storfekjøtt gikk til en langt lavere pris enn i 2015.

Det ble utført 1 701 kvoteuttak i 2016, som var en nedgang på 2,4 prosent fra året før. Og 3 735 individuelle tollnedsettelse ble innvilget, en reduksjon på 1,0 prosent fra året før. Det ble gitt 246 generelle tollnedsettelse, som er en nedgang på 4,9 prosent fra 2015.

Tollvedtak

Tabellen viser hvor mange tollvedtak Landbruksdirektoratet har fattet de senere årene og endring siste år.

	2012	2013	2014	2015	2016	Endring siste år (%)
Individuelle tollnedsettelse	3 597	3 614	4 057	3 774	3 735	-1,0
Generelle tollnedsettelse	322	322	278	258	246	- 4,9
Kvoteuttak	1 771	2 016	1 897	1 742	1 701	- 2,4
Utenlands bearbeiding	143	232	275	239	231	- 3,5
Innenlands bearbeiding	13	38	18	19	49	61,2
Råvaredeklarasjoner	15 575	19 742	15 500	15 362	18 673	17,7
Totalt	23 433	27 977	24 039	21 394	24 635	13,2

(Kilde: Landbruksdirektoratet)

Import og eksport av bearbeidede landbruksvarer (RÅK-varer)

Importen av RÅK-varer økte med ca. 5 prosent i 2016. Mineralvann og brød er de RÅK-varene det importeres mest av.

Eksporten av RÅK-varer økte med 6 prosent, men omfanget av eksporten er bare 10 prosent av det som importeres.

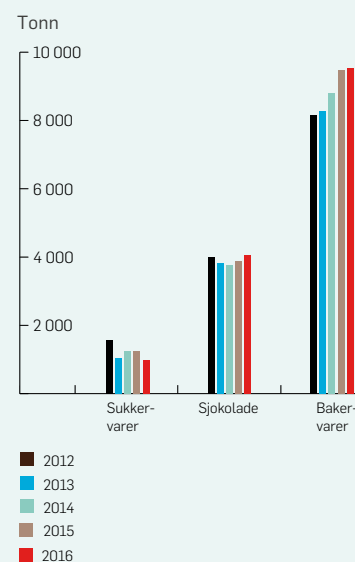
FAKTA

Ordningen med råvarepriskompensasjon (RÅK-ordningen), skal legge til rette for frihandel med industrielt bearbeidede jordbruksvarer samtidig som en skjermer handel med råvarer.

Virkemidlene skal utjevne forskjeller i råvarekostnader mellom norske og importerte næringsmidler som omsettes i Norge, og gjøre norske eksportprodukter innenfor ordningen konkurransedyktige på verdensmarkedet.

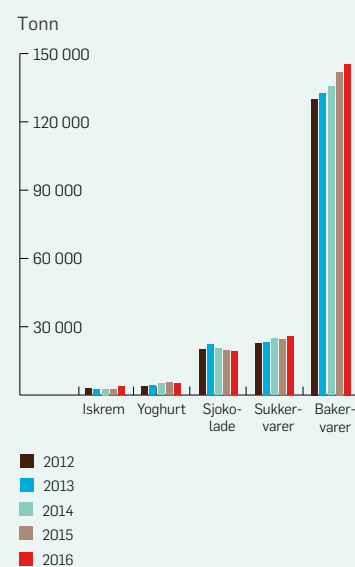
i

14 RÅK EKSPORT



Figuren viser hvordan eksporten av sukkervarer, sjokolade og bakervarer har utviklet seg innenfor RÅK-ordningen – målt i tonn.

15 RÅK IMPORT



Figuren viser hvor mye iskrem, yoghurt, sjokolade, sukkervarer og bakervarer som ble importert innenfor RÅK-ordningen årlig de siste fem årene. For bakervarer, som er den store gruppen, økte importmengden hvert år.



RÅK-industrien i Norge

Landbruksdirektoratet overvåker markedet for RÅK-varer. Vi utbetaler tilskudd til råvarepriskompensasjon, slik at RÅK-industrien får tilnærmet samme råvarekostnad som sine internasjonale konkurrenter.

I 2016 utbetalte Landbruksdirektoratet 218 mill. kroner i råvarepriskompensasjon. Dette var en økning på 29 prosent fra 2015. Tilskudd til RÅK-ordningen blir gitt til ca. 40 bedrifter som produserer 100 000 tonn ferdigvarer.

Importordninger

I 2016 ble det importert 9 700 tonn varer til en verdi av 375 mill. kroner etter utenlands bearbeiding. Dette er en økning på ca. 1 000 tonn i mengde, mens verdien er på samme nivå som i 2015. 25 virksomheter sto for denne importen. 12 av disse benyttet tollkvote for kjøtt, mens tre aktører importerte meierivarer innenfor kvoten.

Over 500 næringsaktører bruker ordningen RÅK-import. Utenlands bearbeiding og konserverordningen har begge under 50 brukere hver

Økologisk produksjon og forbruk

Landbruksdirektoratet følger opp utvikling av økologisk landbruk og omsetning av økologiske landbruksvarer. Stortingets mål for økologisk landbruk er at 15 prosent av norsk produksjon og forbruk av mat skal være økologisk innen 2020.

Det legges vekt på at økt forbruk skal skje på basis av norske varer for de produktene det er forutsetning for å produsere i Norge. Salget av økologiske produkter har utviklet seg positivt de siste årene, og potensialet for fortsatt økning er til stede. Andelen økologisk sertifisert areal var i 2016 uendret fra året før på 4,5 prosent av totalt jordbruksareal. Til tross for tilnærmet stabilt areal, økte omsetningen av økologiske produkter i dagligvarehandelen med nesten 25 prosent i 2016, mens omsetningen i andre salgskanaler økte med 10 prosent.

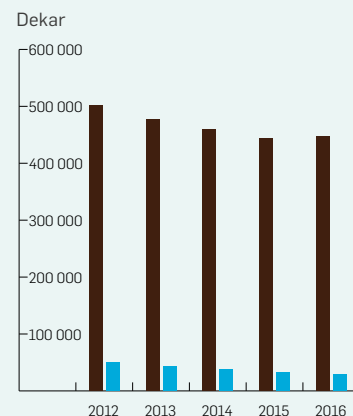
Økologiske utviklingstiltak

For 2016 ble det avsatt 30 mill. kroner til utviklingstiltak innen økologisk landbruk, hvorav halvparten ble tildelt satsingen på foregangsfylker. Landbruksdirektoratet har gitt tilskudd til 25 utviklingsprosjekter. Prosjekter som har fått tildelt midler er omtalt på Landbruksdirektoratets nettsider, der det er informasjon om hvem som er ansvarlig, prosjektets formål og om resultater som er oppnådd.

En viktig satsing som er tildelt midler i 2016 er «Landbrukets ØKOLØFT», som skal motivere flere bønder til å legge om til økologisk produksjon. Prosjektet er et samarbeid mellom Norges Bondelag, Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Debio, DebioInfo, Økologiske foregangsfylker, Norsk Landbruksrådgiving og Oikos – Økologisk Norge. Det er første gang landbruksorganisasjonene går sammen i et forpliktende og systematisk samarbeid på dette området.

i

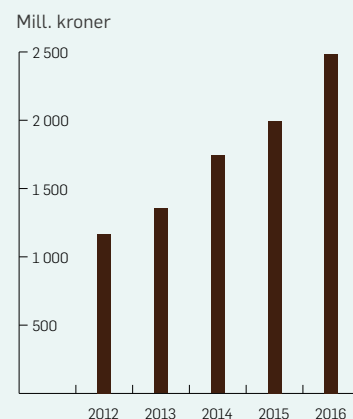
16 AREAL MED ØKOLOGISK DYRKING



■ Økologisk areal
■ Karensareal (forberedes for økologisk produksjon)

Jordbruksareal godkjent for økologisk produksjon, økte forsiktig med 3 643 dekar eller 0,8 prosent. Arealet er 11,0 prosent mindre enn i 2012. Areal under omlegging til økologisk er blitt mindre for hvert år i femårsperioden og utgjorde 29 400 dekar i 2016.

17 ØKOLOGISK OMSETNING



Omsetningen av økologisk produserte varer øker betydelig. Fra 2015 til 2016 økte den med 490 mill. kroner eller 24,5 prosent. Siden 2012 er omsetningen økt med 113 prosent til nær 2,5 mrd. kroner.



Prosjekter i foregangsfylker

I 2016 er satsingen på prosjekter i foregangsfylker videreført i tråd med planene for 2014–2017. De seks foregangsfylke-prosjektene har et nasjonalt ansvar knyttet til utvikling av økologisk produksjon og marked, og for å formidle kunnskap og erfaringer for hvert sitt temaområde; jordkultur, produksjon og forbruk av frukt og bær, grønnsaker, korn, melk/ kjøtt, og forbruk i storhusholdning. Det er gjennomført en ekstern evaluering av satsingen på foregangsfylker som blir lagt frem til jordbruksoppgjøret 2017.

Klima- og miljøtiltak

Det er et landbrukspolitisk mål å legge til rette for et bærekraftig landbruk som ivaretar kulturlandskapet og produserer på en måte som begrenser utslipp til vann og vassdrag og klimautslipp.

Landbruksdirektoratet forvalter en rekke ordninger med formål om å bidra til reduserte utslipp både til luft og vann.

Regionale miljøprogram (RMP)

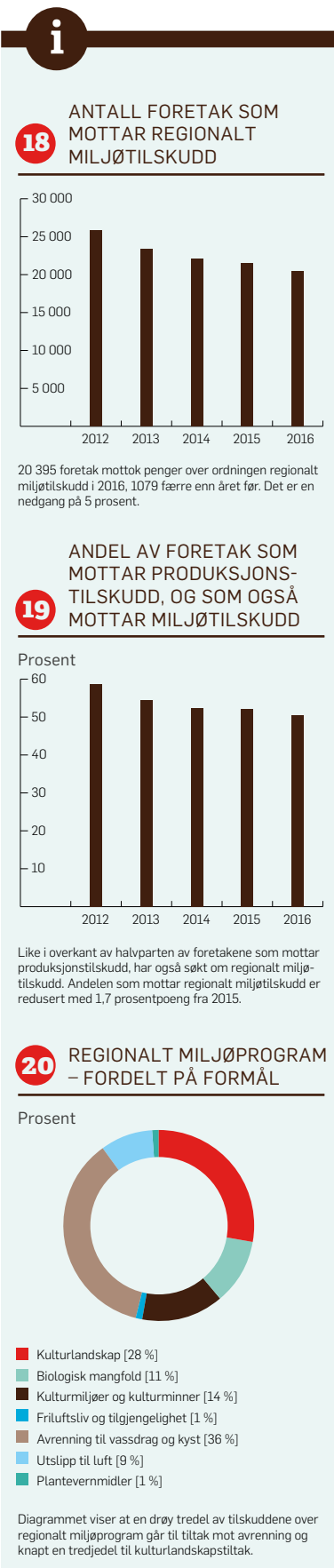
Dette er tilskuddsordninger som skal stimulere til økt miljøinnsats i landbruket, ut over det en oppnår gjennom generelle nasjonale ordninger. Dette skal bidra til at jordbruket når sine miljømål innen temaene avrenning til vassdrag, utslipp til luft, skjøtsel av kulturlandskap, kulturminner, utmarksbeiting, biologisk mangfold og friluftsliv. Hvert fylke utarbeider sitt eget miljøprogram som er tilpasset de lokale miljøutfordringene. Dette sikrer en målrettet og effektiv innsats.

I 2016 ble 423,2 mill. kroner i regionale miljøtilskudd utbetalt til 20 400 foretak. Blant disse har 745 beitelag fått støtte til organisert beitebruk. Størsteparten av midlene ble brukt til å ivareta kulturlandskap og redusere avrenning til vassdrag og kyst (henholdsvis 28 prosent og 36 prosent av det totale RMP-tilskuddet). Nye, mer brukervennlige søknadsskjemaer ble tatt i bruk. Samtidig har tekniske forbedringer gjort systemet mer stabilt og driftssikkert. 81 prosent av søknadene ble levert elektronisk i 2016. Det er en økning på 4 prosentpoeng fra året før.

Tiltakene som utføres, skal registreres i kart. Kartfestingen bidrar til mer korrekt saksbehandling, og sikrer verdifulle data for rapportering og kontroll av måloppnåelsen.

Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL)

SMIL er en tilskuddsordning som bidrar til å ivareta viktige nasjonale miljømål gjennom lokale investeringer i hydrotekniske anlegg og kulturlandskapstiltak. Dette bidrar til å redusere forurensning, holde gamle kulturmarker i hevd, at det investeres i landbrukets kulturarv og at jordbruksområder med store verdier ikke gror igjen. Landbruksdirektoratet har i 2016 fordelt 95 mill. kroner til fylkesmennene. Kommunen er vedtaksmyndighet og prioriterer mellom søknadene. Interessen for å gjennomføre kulturlandskapstiltak og hydrotekniske tiltak er stor.



Utvalgte kulturlandskap i jordbruket og verdensarvsatsingen

Bevilgningene til «Utvalgte kulturlandskap i jordbruket og verdensarvområdene Vestnorsk fjordlandskap og Vegaøyan» bidrar til å opprettholde og utvikle miljøverdiene i særlige verdifulle jordbruksområder. Det er over flere år gjennomført mange miljøtiltak som ikke ville blitt realisert uten ekstra tilskudd fra disse satsingene. Det ble i 2016 bevilget totalt 12 mill. kroner til kjøpsel og investeringer i de 22 utvalgte kulturlandskapene, hvorav 6 mill. kroner over jordbruksavtalen og 6 mill. kroner fra Klima- og miljødepartementet. Utviklingen i områdene er god, og miljøverdier skjønnes og settes istand gjennom midler fra ordningen. I 2016 ble de siste områdene i utvalget gjenfotografert (fra nøyaktig samme sted), slik at alle dagens 22 områder nå er dokumentert med bilder.

Det ble bevilget 3 mill. kroner til areal- og beitetiltak i verdensarvområdene Vestnorsk Fjordlandskap og Vegaøyan. Midlene bidrar positivt til å legge til rette for å få dyr på beite og få skjøttet landskapet i områder det er utfordrende å sikre landbruksdrift.

Forskrift om tilskudd til tiltak i Utvalgte kulturlandskap i jordbruket og verdensarvområdene Vegaøyan og Vestnorsk fjordlandskap ble fastsatt i 2016.

Klima

Landbruket og reindriften har to hovedutfordringer med klimautviklingen; å motvirke klimaendringer og å mestre produksjon under et endret klima. Dette er tema både i reindrift, skogbruk og jordbruk. Landbruksdirektoratet iverksatte i 2016 virkemidler for klimahensyn. Det ble også lagt ned mye innsats i utredninger som grunnlag for politikkutforming på området, og rapporten «Landbruk og klimaendringer», som ble lagt frem i februar 2016, var en viktig milepæl.

Klima- og miljøprogrammet skal bidra til rådgiving og ny kunnskap om klima og miljøtiltak i jordbruket. Programmet hadde i 2016 et budsjett på 18 mill. kroner, hvorav 6 mill. kroner ble fordelt til fylkesvise prosjekter. Landbruksdirektoratet mottok 41 søknader om støtte, hvorav 12 prosjekter er tildelt midler. Jordbrukets klima og miljøarbeid omfatter forurensning, naturmangfold, klimagassutslipp og klimatilpasning. I 2016 er prosjekter som skal bidra til økt kunnskap om klimagassutslipp og klimatilpasning prioritert. Alle prosjekter som mottar støtte, blir presentert på direktoratets nettsider.

Genressurstiltak og utvikling av plantemateriale

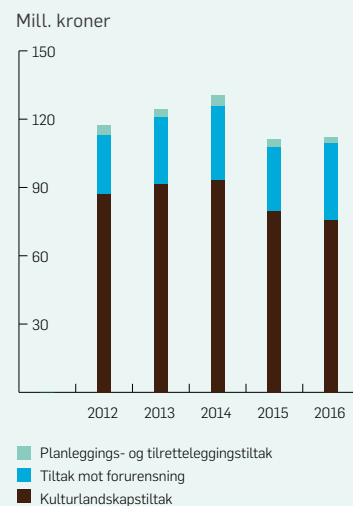
Landbrukspolitikken skal legge til rette for at vi skal ta vare på, utvikle og sikre bærekraftig bruk av genetiske ressurser i jord- og skogbruket. Vi har også ansvaret for ordningene som legger til rette for økt produksjon ved bruk av sykdomsfritt og klimatilpasset plantemateriale.

Forvaltning av tilskudd til genressurstiltak innen husdyr, planter og skogstrær ble fra 2016 overført fra Norsk genressurssenter til Landbruksdirektoratet. Ret-

i

21

SPESIELLE MILJØTILTAK I LANDBRUKET (SMIL) – TILDELT ETTER FORMÅL



Totalt ble det tildelt 108 mill. kroner i spesielle miljøtiltak i landbruket. Den største andelen av pengene er gått til kulturlandskapstiltak. 28 mill. kroner gikk til tiltak mot forurensning.



ningslinjer for ordningen er fastsatt og vi har fordelt 6,3 mill. kroner i tilskudd til 41 tiltak. Tilskuddet bidrar blant annet til bevaring av genetiske ressurser i felt, klonarkiv for bevaringsverdige planter og ulike genbanker. Tilskuddet legger til rette for næringsutvikling basert på bruk av genetiske ressurser.

KLIMATILPASSET OG SYKDOMSFRIIT PLANTEMATERIALE

Landbrukspolitikken skal legge til rette for økt produksjon. Landbruksdirektoratet forvalter flere virkemidler som bidrar til produksjon av sykdomsfrie planter som er tilpasset vårt klima og våre dyrkingsforhold.

En rapport og en utredning fra Landbruksdirektoratet la grunnlaget for å fastsette en ny og forenklet forskrift om tilskudd til frøavl m.m. i gras, engbelgvekster, rotvekster og grønnsaker i 2016. Forskriften skal stimulere til økt produksjon og lagring av egnet såvare for norsk jordbruk.

Norsk planteforedling og fremavlssystemet legger grunnlaget for sykdomsfritt plantemateriale tilpasset våre produksjonsforhold. Det muliggjør en samfunnsmessig merverdi i form av økt matproduksjon på norske ressurser. Landbruksdirektoratet har utarbeidet grunnlaget for nye retningslinjer for tilskudd til utvikling av plantemateriale som ble fastsatt i 2016. Den nye retningslinjen forenkler og målretter tilskuddet.

Nasjonal strategi for villbier og andre pollinerende insekter

Miljødirektoratet og Landbruksdirektoratet fikk 28. juni 2016 i oppdrag av Klima- og miljødepartementet (KLD) og LMD å utarbeide et faglig grunnlagsmateriale for nasjonal strategi for villbier og andre pollinerende insekter. Samferdsels- etatene har også bidratt i arbeidet, som har vært ledet av Landbruksdirektoratet. Forslag til faggrunnlag ble levert 31. oktober 2016. I dokumentet gjennomgås status for pollinerende insekter i Norge, trusler mot disse, og forslag til tiltak som berører flere sektorer.

Vannforvaltning

I begynnelsen av 2016 ble regionale planer for vannforvaltning etter vannforskriften godkjent av KLD. Landbruksdirektoratet deltar i oppfølgingen av vannforskriften.

Påvirkning fra jordbruksdrift kan være stor i enkelte jordbruksdominerte områder. Derfor har vi fått i oppdrag å følge opp iverksettingen av vannforskriften. Det gjør vi blant annet ved å delta i arbeidsgruppen satt sammen av ulike direktorater med sektoransvar knyttet til vannforskriften og samarbeide nært med fylkesmennene. Arbeid med målretting av tiltak og virkemidler tilpasset lokale forhold står sentralt. I 2016 ble det avholdt fagsamling for fylkesmenn, prosjektledere i vannområder m.fl. om vannforvaltningsoppgavene.

I 2015 fikk Miljødirektoratet og Landbruksdirektoratet oppdrag av KLD og LMD å sammen utarbeide en nasjonal plan for restaurering av myr og annen våtmark for perioden 2016–2020. Målet er reduserte klimagassutslipp, tilpasning til

klimaendringene og bedret økologisk tilstand i disse økosystemene. En endelig, helhetlig plan ble overlevert departementene i desember 2016.

Erstatningsordningene i landbruket

Formålet med erstatningsordningene er å redusere økonomisk belastning for produsentene ved pålagte saneringstiltak og ved klimabetingede skader. Landbruksdirektoratet utbetalte i 2016 totalt 113 mill. kroner i erstatninger.

Landbruksdirektoratet utbetalte 83 mill. kroner i erstatning etter offentlige pålegg og restriksjoner i plante- og husdyrproduksjon, og 30 mill. kroner etter klimabetingede skader. Svineprodusenter fikk utbetalt 62 mill. kroner etter påvisning og pålagt sanering av Meticillinresistente *Staphylococcus aureus* (LA-MRSA). Det utgjør 94 prosent av utbetalingene innen husdyrområdet. Etter pålagt sanering av planteskadegjørere ble det utbetalt totalt 15 mill. kroner. Av disse ble 8,6 mill. kroner utbetalt til et foretak i Rogaland for sanering av Tomato chlorotic dwarf viroid (TCDVd) i tomatproduksjonen.

Ny forskrift om erstatning etter offentlige pålegg i plante- og husdyrproduksjon er utredet med sikte på å gjøre regelverket enklere å forstå og å praktisere likt.

Det var lave utbetalinger etter klimabetingede skader i 2016, og avlingssvikten var i hovedsak forårsaket av overvintringsskader og skader grunnet kraftig nedbør og hagl.

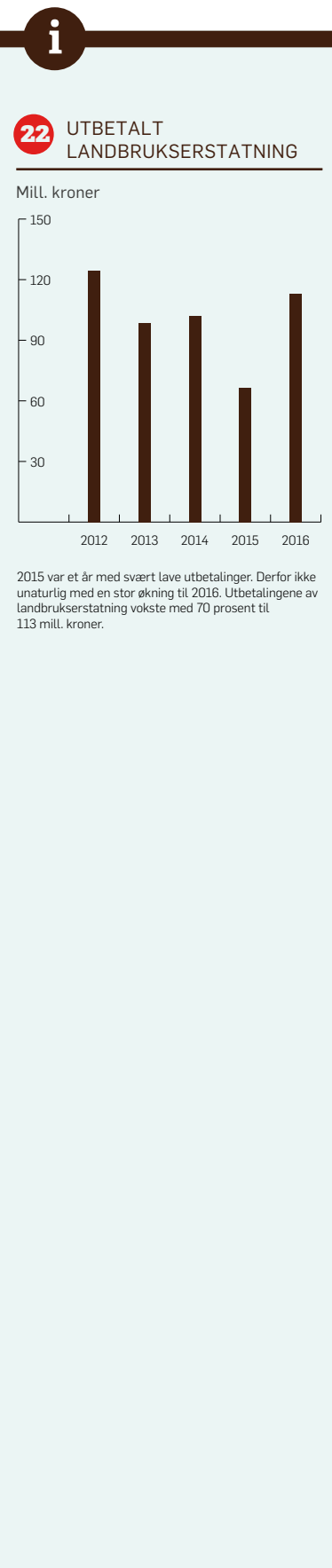
Forberedelse til ny naturskadeerstatningslov 1. januar 2017

Stortinget vedtok i 2014 ny naturskadeerstatningslov. Fra 1. januar 2017 har Landbruksdirektoratet et samlet ansvar for naturskadeerstatningen.

Til og med 2016 er erstatningsgrunnlaget fastsatt gjennom lensmannsskjønn og eventuelle klager på dette i rettssystemet, og erstatningen ble fastsatt av styret for Statens naturskadefond. Fra årsskiftet avvikles bruken av lensmannsskjønn, Statens naturskadefond legges ned og Landbruksdirektoratet blir forvaltnings- og vedtaksmyndighet for den statlige naturskadeerstatningen.

Målet med endringene

Lovendringen har som formål å legge til rette for en moderne, effektiv og brukerrettet forvaltning av naturskadeerstatningen. Endringen skal gi økt kvalitet i saksbehandlingen, økt likebehandling, og føre til at de som er utsatt for naturskade får sitt vedtak om erstatning raskere.



Vi har utviklet et moderne og brukervennlig digitalt søknads- og saksbehandlingssystem. Gjennom dette kan skadelidte på egen hånd enkelt søke om naturskadeerstatning og vedlegge dokumentasjon. Direktoratet brukte i 2016 mye tid på å forberede overgangen til ny naturskadeordning, med mål om å få til en smidig og oversiktlig overgang. Brukernes behov har stått i fokus gjennom hele prosessen. Den nye løsningen var som forutsatt klar til å bli tatt i bruk ved årsskiftet.

Informasjon om ny ordning

For at overgangen til ny naturskadeerstatningslov skulle skje best mulig, har vi med ekstern kommunikasjonsfaglig bistand utviklet en kommunikasjonsstrategi og gjennomført omfattende tiltak i 2016. Formålet har vært å sikre at de som blir utsatt for naturskade, så enkelt som mulig finner ut om de kan ha rett på naturskadeerstatning, hvordan de kan søke, og hva slags dokumentasjon som er nødvendig å vedlegge.

En dedikert nettside, som både nås via direktoratets hjemmesider og ved bruk av egen adresse (www.naturskadeordningen.no), er opprettet for å gi søkere/skadelidte lett tilgjengelig informasjon og veiledning.

Naturskadeerstatningen er en del av den nasjonale beredskapen. Landbruksdirektoratet samarbeider allerede med flere etater på naturskadeområdet. Lovendringen øker behovet for godt samarbeid. Det gjelder i første rekke med fylkesmannens beredskapsavdeling, Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE), Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB), Politidirektoratet og Kommunenes sentralforbund (KS), som alle har tilgrensende tjenester og fagfelt, og dermed kan møte på spørsmål om naturskadeerstatning. Vi hadde i 2016 møter og kontakt med disse, slik at de gjennom kjennskap til den nye ordningen kan bistå i å spre informasjonen ut til sine kontakter. Vi fikk også publisert flere saker i media som orienterte om den nye ordningen.

Samarbeid med takstbransjen

I store eller komplekse erstatningssaker skal Landbruksdirektoratet engasjere private takstmenn til å beregne kostnadene for gjenoppretting av naturskader. For å sikre tilgangen på kvalifiserte takstmenn, har Landbruksdirektoratet samarbeidet med Norsk naturskadepool (forsikringsbransjen), og bransjeorganisasjonene for takstmenn, Norges Ingeniør- og Teknologorganisasjon (NITO) og Norges Takseringsforbund (NTF), om å drive opplæring av takstmenn. NITO og NTF skal selv tilby kursene til sine medlemmer, mens Landbruksdirektoratet og Norsk Naturskadepool har vært og er bidragsytere på kursene. Kursene startet opp høsten 2016, og skal fortsette videre i 2017.

Bærekraftig reindrift

De overordnede målene for reindriften er at den skal være økonomisk, økologisk og kulturelt bærekraftig. Det er en politisk målsetting at reindriften skal være en rasjonell, markedsorientert næring som er bærekraftig i et langsiktig perspektiv. I samsvar med regjeringsplattformen prioriteres tiltak som bygger opp om økologisk bærekraft.

Innenfor de politiske rammene som er lagt for reindriftsområdet, har Landbruksdirektoratet gitt viktige bidrag for å nå regjeringens reindriftspolitiske mål. Vi har ansvar for å forvalte reindriftsloven og virkemidlene knyttet til reindriftsavtalen. Reindriftsavtalen 2016/2017 har lagt opp til en utbetaling av direkte tilskudd og velferdsordninger på 76,8 mill. kroner.

Det er av betydning at rammene som Landbruksdirektoratet skal forvalte reindriften innenfor, er på plass når tiltak utformes. Det har de siste årene vært størst oppmerksomhet rundt at reintallet i Finnmark skal være tilpasset beitegrunnlaget, det vil si at reintallet skal reduseres.

Også arbeidet med å få på plass gode bruksregler for reinbeitedistriktene i Finnmark har vært en prioritert sak. Dette arbeidet har Fylkesmannen i Finnmark utført med bistand fra oss.

Videre har Landbruksdirektoratet arbeidet aktivt med å dokumentere reindriftens arealbruk gjennom digitalisering av reindriftens arealbrukskart.

Resultater av reintallstilpasningen i Finnmark

Landbruksdirektoratet følger opp arbeidet med å tilpasse reintallet til beitegrunnlaget i Finnmark. Utgangspunktet er Reindriftsstyrets vedtak fra 2013 med pålegg om forholdsmessig reduksjon av reintallet for 231 siidaandeler i Øst- og Vest-Finnmark. Fristene for gjennomføring av reduksjonene varierte fra 31. mars 2013 til 31. mars 2015 avhengig av hvor mange dyr det skulle reduseres med. Etter fristens utløp hadde elleve siidaandeler, i seks distrikter i Finnmark, ikke fulgt reduksjonskravet.

Høsten 2015 vedtok Reindriftsstyret pålegg om reduksjon og løpende tvangsmulkt for disse elleve siidaandelene. I løpet av våren 2016 har åtte av elleve etterkommet pålegg om reduksjon. Ved utgangen av 2016 gjenstår tre siidaandeler i Vest-Finnmark som ikke har fulgt Reindriftsstyrets pålegg om reduksjon. Det påløper tvangsmulkt for disse tre siidaandelene. Disse blir fulgt opp av Landbruksdirektoratet.

Kontrolltelling

Resultatet av Fylkesmannens tellinger høsten 2015 og vinteren 2016 viste at reintallet i Vest-Finnmark oversteg det øvre reintallet med om lag 1 000 rein. Finnmark totalt lå under fastsatt øvre reintall, da Øst-Finnmark hadde et lavere tall per 31. mars 2016. Kontrolltellingen som Fylkesmannen i Finnmark påbegynte høsten 2016, var ikke sluttført ved årsskiftet. Dermed foreligger ikke

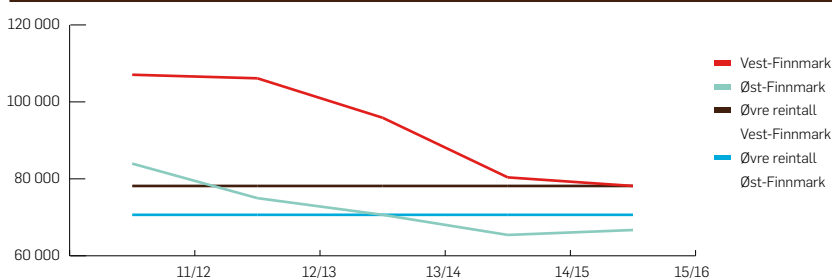
kontrollerte tall i årsrapporten. Landbruksdirektoratet har hatt tett dialog med Fylkesmannen i Finnmark når det gjelder utarbeidelse av plan for tellinger, opplæring av tellekorps, gjennomføring av risikoanalyse og plan for oppfølging ved brudd på tellepåklegg.

Fastsettelse av øvre reintall

I 2016 startet Landbruksdirektoratet arbeidet med å fastsette øvre reintall for de reinbeitedistriktene som har hatt et midlertidig vedtak om øvre reintall. Dette gjelder fem distrikter i Vest-Finnmark, og ett distrikt i Troms. Alle distriktene har fått en frist til selv å komme med forslag til nytt reintall som oppfyller kriteriene som er satt for økologisk bærekraftig reindrift. Arbeidet med dette ventes sluttført i løpet av 2017.

Figuren nedenfor viser hvordan reintallet har utviklet seg i henholdsvis Øst-Finnmark og Vest-Finnmark og også sett i forhold til øvre fastsatte reintall.

REINTALLSUTVIKLING I FINNMARK



Reintall i Norge

Tabellen viser registrert antall tamrein basert på siidaandelenes og tamrein-lagenes melding om reindrift, fordelt på reinbeiteområder og tamreinlag de siste to årene. Den viser også fastsatt øvre reintall vedtatt av Reindrifststyret.

Reintallsutviklingen fordelt på ulike regioner

Område	Fastsatt øvre reintall	Reintall 31.3.2015	Reintall 31.3.2016
Øst-Finnmark	70 650	65 400	66 900
Vest-Finnmark	78 150	80 400	79 300
Troms	12 950	11 700	11 900
Nordland	18 200	14 500	14 300
Nord-Trøndelag	15 900	14 000	13 900
Sør-Trøndelag og Hedmark	13 600	13 000	13 000
Tamreinlag	Ikke fastsatt	12 600	12 400
Totalt		211 600	211 700

(Kilde: Landbruksdirektoratet)

Beredskapsplaner

Kriseberedskap innen reindrift skal være en del av det alminnelige beredskapsarbeidet i fylkene. Landbruksdirektoratet har i 2016 utarbeidet mandat for fylkesmennene i de fem nordligste fylkene for hvordan kriseberedskapen skal organiseres. Arbeidet med beredskapsplan ble ikke fullført, men blir fulgt opp i 2017.





Reindriftens arealbrukskart

Ny ajourholdsløsning for reindriftskart ble lansert 1. november 2016. Målet er å få kontinuerlig ajourhold av reindriftens arealbrukskart. Løsningen er utviklet av NIBIO på oppdrag fra Landbruksdirektoratet, og arbeidet er finansiert over reindrifftsavtalen. Den videre utviklingen skjer i tett samarbeid med fylkesmanns-embetene. Etterhvert skal reinbeitedistriktene kunne logge seg inn i samme løsning. Det gjenstår systemutvikling for rollestyring og kvalitetssikring, og rutiner og veiledning for hvordan systemet skal fungere når reinbeitedistrikt skal redigere sine kartdata.

Bruksregler

Landbruksdirektoratet har bistått Fylkesmannen i Finnmark med å utarbeide beitegrenser på høst- og vinterbeiteområdene i Vest-Finnmark og i deler av Øst-Finnmark. Som følge av at det er uavklarte beiterettigheter i deler av vinterbeiteområdet, har ikke reindriftsnæringen kommet videre i arbeidet med å vedta beitegrenser i bruksreglene. Fylkesmannen har derfor fastsatt beitebruksgrenser i 2016. Det er kommet inn klager fra siidaer, og disse følges opp av Landbruksdirektoratet i 2017.

Oppfølging av reindrifftsavtalen

Ressursregnskapet for reindriftsnæringen utarbeides hvert år etter at siidaandelene har gitt melding om reindrift. Ressursregnskapet er viktig med tanke på å se utviklingen i reintall, slakteuttak, vektor på slaktedyr, kalvetilgang og antall reindrifftsutøvere for hele landet, og områdevis inndeling. Tall herfra er også grunnlag for statistikk som fremkommer i Overvåkingsprogrammet for tamrein på nettsiden reinbase.no.

Totalregnskapet viser oversikter over den økonomiske situasjonen i næringen, både for landet som helhet og for de ulike reinbeiteområdene. Økonomisk utvalg for reindriften legger årlig frem publikasjonen «Totalregnskap for reindriftsnæringen». Totalregnskapet danner utgangspunkt for forhandlingene om reindrifftsavtalen.

Verdiskaping i bærekraftig skogbruk

Innenfor de politiske rammene som er lagt, har Landbruksdirektoratet gitt viktige bidrag for å nå regjerings skogpolitiske mål. I 2016 ble vi tildelt nye oppgaver, blant annet med klimatiltak og skogbruksplanlegging med miljøregistreringer. Oppdraget er for det alt vesentlige utført slik det er bestilt.

Målene for skogpolitikken er økt verdiskaping gjennom et bærekraftig og lønnsomt skogbruk. Virkemidler som bedrer rammebetingelsene for infrastruktur i skogbruket og som legger til rette for foryngelse, er prioritert. Landbruksdirektoratet forvalter virkemidlene for å iverksette denne politikken.

i

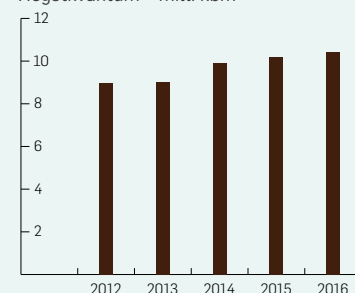
25 GJENNOMSNIITTLIGE VEKTER REINKALV (KG)

Område	2012	2013	2014	2015	2016
Øst-Finnmark	17,8	17,4	18,1	17,9	19,5
Vest-Finnmark	16,7	16,3	17	16,4	16,5
Troms	22	22,1	23,4	22,2	22,8
Nordland	21,1	21,1	22,3	22,1	21,7
Nord-Trøndelag	20,2	19,2	19,8	20,1	19,8
Sør-Trøndelag og Hedmark	22,2	21,2	21,8	21,7	21,3
Tamrein-lag	25	26,1	24,6	24,4	24,4
Totalt	19,3	18,8	19,1	18,7	19,0

Tabellen viser utviklingen av slaktevekt for kalv i de ulike regionene. Gjennomsnittsvekten holder seg ganske konstant rundt 19 kg de siste fem årene på landsbasis.

26 AVVIRKNING

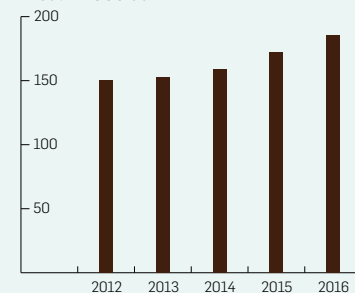
Hogstkvantum – mill. kbm



10,43 mill. kubikkmeter er det neste høyeste hogstkvantumet siden registreringene startet i 1920. Avvirkningen økte med 2,3 prosent fra 2015 og med 16,4 prosent de siste fem årene.

27 SKOGPLANTING – AREAL PLANTET

Areal – 1000 da



185 600 dekar skog ble tilplantet etter hogst i 2016. Plantingen har økt betydelig de siste årene. Veksten er på 7,9 prosent siste år og 37,5 prosent siste fem år.



Rammer

For å oppnå økt lønnsom avvirkning, er det vesentlig å kunne utnytte mer produktivt skogareal på en bærekraftig måte. Regjeringen har iverksatt tiltak innen ulike sektorer for å få en mer effektiv logistikk av tømmer fra skogen til industri-tomt. Innenfor Landbruksdirektoratets sektorområde er det satset spesielt på bygging av skogsveier og tømmerkaier med til sammen 171 mill. kroner.

En annen forutsetning er at arealene som blir avvirket raskt kommer i gang med ny produksjon av tømmer. Planting, ungskogpleie og andre kulturtiltak for å etablere ny skog av god kvalitet, er det andre virkemiddelområdet det er satset på i skogpolitikken. Statsbudsjettet 2016 hadde en bevilgning på 73 mill. kroner til dette. I tillegg er hele skogfundsordningen bygd opp for å bedre finansieringen av skogkulturinvesteringer som ikke har avkastning på flere tiår.

Det tredje området er klima- og miljøtiltak. Pilotprosjektet klimaplanting på nye arealer videreføres i 2016. Målet er å høste erfaring og øke kunnskapen blant annet knyttet til klimateffekt, miljøkriterier og gjennomføring. Klimatiltakene tettere skogplanting og gjødsling av skog ble innført i 2016.

Resultater

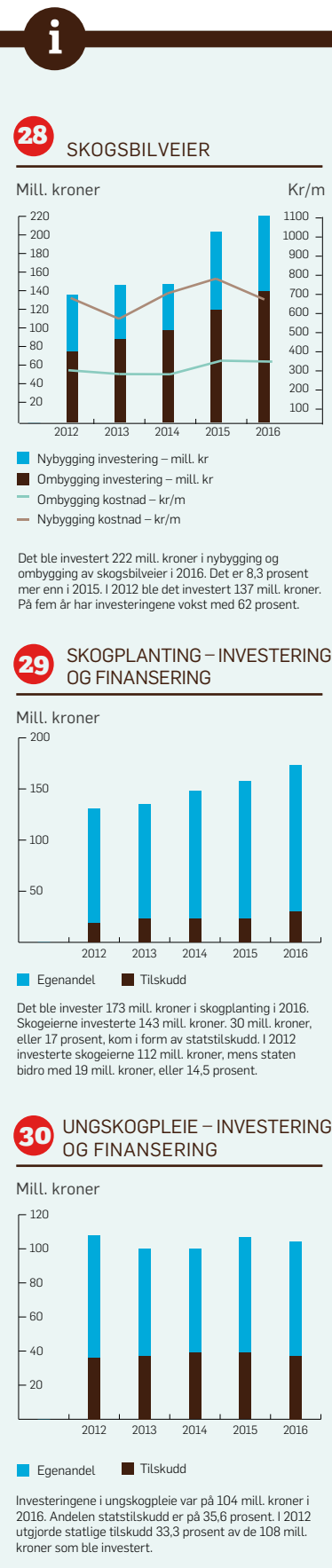
Skogeiernes solgte 10,43 mill. m³ tømmer til skogindustrien i 2016. Det er det nest høyeste siden målingene startet på 1920-tallet, og bare 100 000 m³ under rekord-sesongen 1989/90. Skogeiernes bruttov verdi av dette tømmeret var 3,37 mrd. kroner, mens verdiskapningen ved videreforedling av dette utgjør 30–40 mrd. kroner. Prisene på sagtømmer viste en positiv trend utover høsten 2016, og nærmet seg det høye nivået som var ved inngangen til 2015. Effekten av å satse på en mer effektiv infrastruktur i skogbruket, begynte å vise resultater. I 2016 ble det bygget mer skogsvei, og flere kaianlegg for utskipping av tømmer ble igangsatt. Det ble plantet mer skog og brukt mer penger til skogkulturtiltak over skogfundsordningen.

125,5 mill. kroner var satt av på statsbudsjettet for 2016 til skogsveier og driftstilskudd. Tallene for 2016 viser at det ble ferdigstilt om lag 123 km med skogsbilvei, om lag 13 km mer enn i 2015. 422 km eksisterende skogsbilveier ble oppgradert til moderne standard, noe som er en kraftig økning fra foregående år, hvor dette har ligget på rundt 350 km.

To nye tømmerkaier, Ørsta og Mandal, fikk tilsagn om til sammen 36 mill. kroner i 2016. Siden ordningen med investeringstilskudd til tømmerkaier ble startet opp, har 15 kaianlegg fått tilsagn om støtte. Seks av dem er ferdigstilt, og to av disse, Kaupanger tømmerkai og Drammen tømmerkai, i løpet av 2016.

Tilplantet areal i 2016 var ca. 185 000 dekar, noe som var en økning på ca. 10 000 dekar fra 2015. Dette henger sammen med avvirkningsnivået de senere årene. Tettere oppfølging av foryngelsesplikten fra kommunene har også vært en viktig faktor for å opprettholde nivået.

Skogfundsordningen gjør det mer økonomisk interessant for skogeierna å investere i gjenvekst etter hogst, sikre kvaliteten på fremtidsskogen, bygge skogsveier og anskaffe skogbruksplaner. Skogeierna hentet 391 mill. kroner fra sine skogfondskonti for å finansiere slike tiltak. Innbetalingene var på 489 mill. kroner. Dette var henholdsvis 19 og 20 mill. kroner mer enn i 2015. Investeringen kommer noen år etter avvirkningen, og i gjennomsnitt tar det omtrent fire år fra



midlene settes av til de tas ut. Dette, sammen med økt avvirkning, har ført til at den samlede beholdningen av skogfond har vokst de senere årene.

I 2016 ble det tildelt midler til de to nye klimatiltakene gjødsling for klima og tettere planting, med hhv. 11 mill. og 12 mill. kroner. 82 200 dekar ble gjødslet, og 97 000 dekar ble plantet tettere. Det tredje tiltaket, klimaplanting på nye arealer, har kommet i gang i alle de tre pilotfylkene Rogaland, Nord-Trøndelag og Nordland. Det er gjennomført oversiktskartlegging og plukket ut pilotkommuner som har kommet godt i gang med sine temaplaner. Planteaktivitet har så vidt kommet i gang. Det er gitt tilbakemeldinger om at saksgangen, slik som det er lagt opp til i pilotfasen, oppleves som noe krevende for kommuner og grunneiere. Prosjektet skal avsluttes i 2018.

Øvrige tiltak

I 2016 ble det utbetalt om lag 24,5 mill. kroner i tilskudd til skogbruksplanlegging med miljøregistrering. Dette er en reduksjon på 4,5 mill. kroner fra året før. Skogbruksplanlegging går over flere år, og størrelsen på utbetalingene det enkelte år gjenspeiler ikke direkte aktiviteten. Trenden er at det er økende interesse for skogbruksplanlegging.

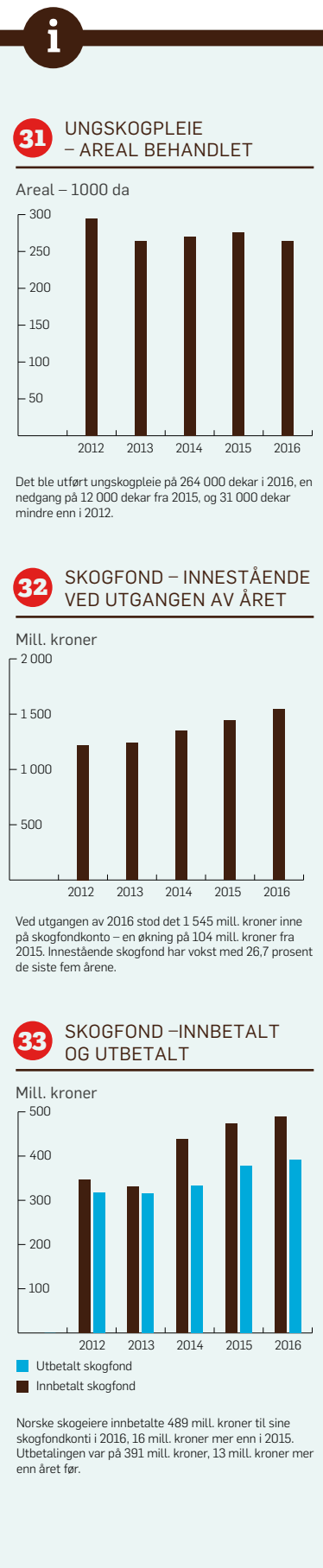
Skogportalen, som driftes av NIBIO, er en innsynsløsning som sammenstiller og stedfester relevant miljøinformasjon, og er tilpasset behovene til både skognæringen og offentlig forvaltning. En ny og videreutviklet versjon med mange nye funksjoner og kartlag ble lansert i 2016.

Økte bevilgninger til skogsveibygging krever god planlegging for å få bedre landbruksveier. Landbruksdirektoratet har støttet Skogkurs med å lage kurs for veiplanleggere og å gjennomføre disse. Med dette har vi bidratt til å øke kvaliteten på vegbygging.

I fagsystemet ØKS er det laget opplegg for utsending av kontoutskrift for skogfond til skogeier via Altinn. Frem til nå har kommunene skrevet ut om lag 30 000 kontoutskrifter på papir og sendt ut til skogeierne som brevpost hvert år. Omleggingen forventes å gi en betydelig besparing.

Etter innspill fra Riksrevisjonen er det fastsatt nye bestemmelser om regnskap og revisjon av skogfondsmidlene og rentene av innestående skogfond. De gamle reglene var fra 1993.

Landbruksdirektoratet har et overordnet ansvar for å legge til rette for en effektiv gjennomføring av fornygelseskontrollen, mens kommunene skal gjennomføre selve oppfølgingen og kontrollen av eiendommene som velges ut. Tallene viser en positiv utvikling i areal som fornyges etter hogst. Vi mener at kommunenes innsats gir god effekt der dette gjennomføres tilfredsstillende, men vi har fortsatt utfordringer i noen kommuner. Direktoratet har bedt fylkesmennene varsle kommunene om at en forsterket kontroll må gjennomføres i 2017, og tydeliggjøre kommunens lovpålagte kontrollansvar for forvaltning skogbruksloven.



Areal- og eiendomsforvaltning

Landbruksdirektoratet skal følge opp juridiske virkemidler innenfor landbrukets areal- og eiendomspolitikk. Gjennom blant annet veiledning og samarbeid med andre etater bidrar direktoratet til at landbrukets arealressurser blir bedre ivarettatt.

Det er i hovedsak kommunen som forvalter jord- og konsesjonsloven. Fylkesmannen er klageinstans for kommunens vedtak. Landbruksdirektoratet er klageinstans i saker der fylkesmannen har omgjort kommunens vedtak, og i de sakene der fylkesmannen er førsteinstans. I 2016 prioriterte vi faglig rådgivning og veiledning knyttet til de juridiske virkemidlene.

Forskrifter om nedsatt konsesjonsgrense

For å hindre at eiendommer som bør brukes til helårsbolig blir brukt til fritidsformål, kan en kommune bestemme at reglene om konsesjonsfrihet uten boplikt helt eller delvis ikke skal gjelde. Forskrift om dette fastsettes, endres eller oppheves av Landbruksdirektoratet etter søknad fra kommunen. Landbruksdirektoratet behandlet tre slike søknader i 2016.

Per 31. desember 2016 hadde 51 kommuner slik forskrift.

Faglige råd i innsigelsessaker

Landbruksdirektoratet deltar på befaringer og gir faglige råd til Landbruks- og matdepartementets behandling av innsigelsessaker som er sendt inn for avgjørelse hos Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Dette er en del av direktoratets arbeid med å bidra til en faglig god forvaltning av jordressursene, som igjen er med på å bidra til å oppnå målene knyttet til matsikkerhet, økt verdiskaping og bærekraftig landbruk. De faglige rådene til Landbruks- og matdepartementet styrker vår rolle som støtteorgan for departementet, samt gir oss en verdifull oversikt over utviklingstrekk på jordvernområdet på kommunalt og regionalt nivå. Landbruksdirektoratet ga i løpet av 2016 faglige råd til departementet i fem saker.

Omdisponering av dyrka og dyrkbar jord

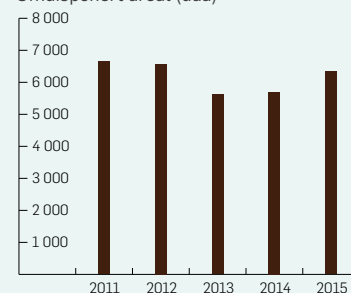
I 2016 arbeidet Landbruksdirektoratet med å følge opp Nasjonal jordvernstrategi, og Stortingets mål om at omdisponeringen av dyrka jord skal ned til 4 000 dekar innen 2020. Vi bidro blant annet i arbeidet med revidering av Statens vegvesens håndbok om konsekvensanalyse (V712). Som tidligere år sammenfattet og vurderte vi KOSTRA-tallene for omdisponering av dyrka og dyrkbar jord. God kvalitet på omdisponeringstallene er viktig for å kontrollere om det nasjonale jordvernmålet som Stortinget har fastsatt, blir nådd. I rapporten for rapporteringsåret 2015 omtalte vi kartlegging av eventuell underrapportering av omdisponert dyrka jord, samt anbefalte tiltak for å øke kvaliteten på rapporteringen. Vi anbefalte blant annet å endre virkeområdet i jordloven, slik at man sikrer enten jordlovsbehandling eller reguleringsplanprosess ved potensiell omdisponering. I tillegg anbefalte vi å gi Fylkesmannen en tydeligere rolle i kvalitetssikring av KOSTRA-tallene.

i

OMDISPONERT DYRKA JORD,
GODKJENT ETTER JORD-
LOVEN OG PLAN- OG
BYGNINGSLOVEN

34

Omdisponert areal (daa)

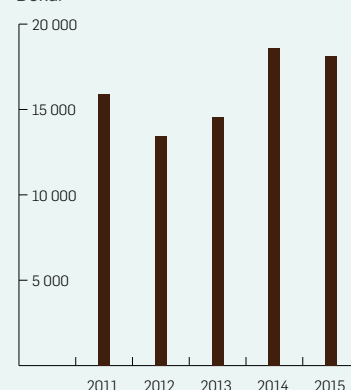


De offisielle tallene for omdisponering av dyrket jord i 2016 er klare etter at årsrapporten blir avsluttet. Figuren viser omdisponering i femårsperioden 2011 – 2015.

35

TILLATT NYDYRKET AREAL

Dekar



De offisielle tallene for tillatt nydyrking, er klare etter at årsrapporten blir avsluttet. Figuren viser tillatt nydyrking i perioden 2011 – 2015.



Sekretariatsfunksjonene

Det er en viktig oppgave for oss å legge til rette for at styrever, råd og utvalg som forvalter offentlige ordninger innen landbruket, har god støtte i sekretariatet. I tillegg til disse har Landbruksdirektoratet forvaltningsansvar for fire fond som er finansiert over statsbudsjettet. Vi legger vekt på å gjøre en god jobb så effektivt som mulig.

De fire statlige fondene og de tre ordningene forvalter store ressurser. Samlet ble det utbetalt nær 3,1 mrd. kroner i tilskudd i 2016, og de hadde en egenkapital ved utgangen av året på om lag 2,1 mrd. kroner (tallene for 2016 for omsetningsrådet er ikke klare før i mai) og er ikke inkludert i disse tallene.

De fire statlige fondene er Landbrukets utviklingsfond, Reindriftens utviklingsfond, Utviklingsfondet for skogbruk og Fondet for forskningsavgifter. De tre sistnevnte har styrever som Landbruksdirektoratet er sekretariat for. Landbrukets utviklingsfond består av flere tilskudd, men bare tilskuddet til forskning blir forvaltet av et eget styrever. Landbruksdirektoratet er sekretariat også for dette styrevet. Videre er direktoratet sekretariat for to ordninger som vi også forvalter. Dette er Omsetningsrådet inklusive kvoteordningen for melk og sentrale inntrukne rentemidler fra skogfondet. I tillegg kommer sekretariatsansvaret for flere andre styrever, råd og utvalg. Vi forvalter også Prisutjevnsordningen for melk.

I 2016 hadde Landbruksdirektoratet i snitt brukt 24 årsverk på administrasjon (sekretariat, regnskapsføring mm) av fondene og ordningene, samt til øvrig sekretariatsarbeid. I tillegg kommer ressurser til forvaltning av ordningene. Administrasjonskostnadene blir dekket av fondene og ordningene, og for 2016 utgjorde dette 40,6 mill. kroner.

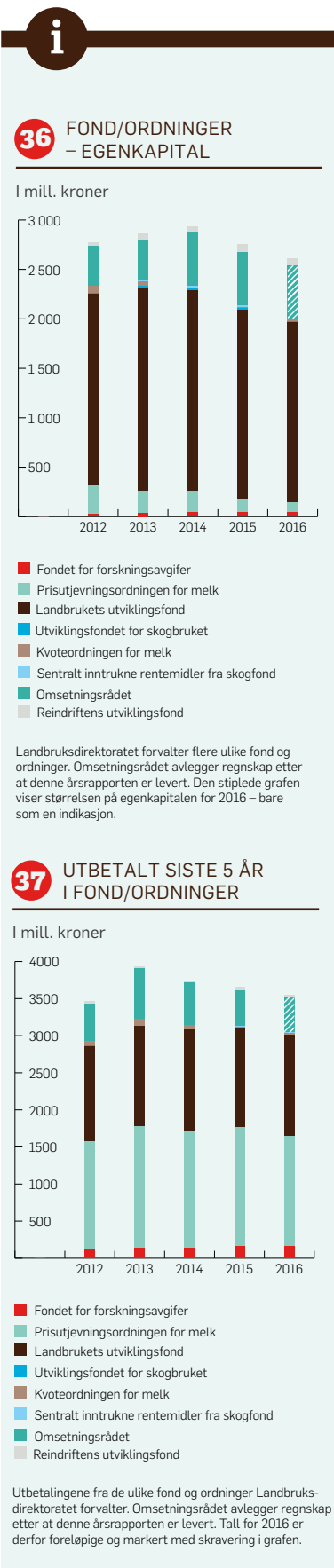
Landbrukets utviklingsfond

Midler fra Landbrukets utviklingsfond (LUF) skal brukes til tiltak som tar sikte på å styrke og bygge ut næringsgrunnlaget på landbrukseiendommer. Rammer og forutsetninger blir fastsatt av Stortinget hvert år etter jordbruksoppgjøret. Landbruks- og matdepartementet (LMD) fastsetter forskrifter og/eller nærmere regler for forvaltningen og fordeler midlene til tilskuddsforvalterne. Regnskapet for LUF avlegges av Landbruksdirektoratet, og inngår i denne årsrapporten. Se del 6 for redegjørelsen.

Reindriftens utviklingsfond

Reindriftens utviklingsfond (RUF) skal, gjennom bruk av økonomiske virkemidler, bidra til å utvikle reindriftsnæringen i samsvar med de reindriftspolitiske mål. Økonomiske rammer og føringer for øvrig blir fastsatt av Stortinget etter de årlige reindriftsavtaleforhandlingene. LMD fastsetter forskrifter. RUF har eget styrever med fire medlemmer oppnevnt av reindriftsavtalepartene, LMD og Norske Reindriftsamers Landsforbund (NRL). Styrevet forvalter deler av fondet.

Landbruksdirektoratet er sekretariat for styrevet og avlegger fondets regnskap som inngår i denne årsrapporten. Se del 6 for redegjørelsen.



Omsetningsrådet

Omsetningsrådet skal bidra til å balansere markedet for jordbruksvarer til lavest mulig kostnad. Omsetningsloven er det juridiske grunnlaget for markedsreguleringssystemet, og Omsetningsrådet er satt til å forvalte dette. LMD har gitt Landbruksdirektoratet sekretariatsansvaret.

I dette ligger det å kreve inn og forvalte avgiftsmidlene som skal brukes for å balansere markedet. Avgifter fra de forskjellige varegruppene skal holdes adskilt. Derfor er midlene plassert i åtte separate fond. Omsetningsavgiften fastsettes av LMD etter anbefaling fra Omsetningsrådet, og belastes primærprodusenten som en sats per kg eller liter solgt vare. Omsetningsrådet er vedtaksmyndighet for bruken av avgiftsmidlene.

Rådet består av elleve medlemmer som representerer myndighetene, forbrukerne, faglagene, samvirkeorganisasjonene, industrien og handelen. Landbruksdirektoratet forbereder sakene til rådet og følger opp vedtakene som fattes. Rådet har delegert myndighet til Landbruksdirektoratet til å fatte vedtak i saker av ikke prinsipiell karakter.

Omsetningsrådet forvaltet i 2016 et budsjett på 568,4 mill. kroner, og behandlet 100 saker i løpet av året. De største utfordringene for markedsreguleringen i 2016 var overproduksjon av lam og svin. Omsetningsrådet avgir en egen årsmelding, som revideres av en revisor som er valgt av LMD. Årsmelding med regnskap 2016 avlegges i mai.

Prisutjevningsordningen for melk

Landbruksdirektoratet har forvaltningsansvar og fører regnskapet for prisutjevningsordningen for melk (PU). I 2016 omfattet PU-ordningen sju meieriselskaper. I regnskapsåret 2016 var inntektene i ordningen på 1,46 mrd. kroner, og det ble utbetalt 1,49 mrd. kroner gjennom ordningen. 58 prosent av utbetalingene gikk til ulike melkeprodukter for å utjevne melkeanvendelsen, 32 prosent ble brukt til å finansiere fraktordninger, og ni prosent gikk til konkurranserettete tiltak til meieriselskap utenom Tine og Normilk. I underkant av en prosent gikk til administrasjon. Inntektene i ordningen kom fra avgift på konsummelk, fløte, ferske oster, yoghurt og mysost. Underskuddet for regnskapsåret 2016 var på 33 mill. kroner.

Fra 1. juli 2016 ble det gjort flere endringer i prisutjevningsordningen for melk. Blant annet ble eksportstøtten for oster og geitemelksprodukter redusert, og skal videre fases ut frem mot 1. juli 2020. For å styrke konkurransekraften for norsk melk ble avgiftene på blant annet yoghurt og ferske oster satt til kr 0 per liter melk.

Mengden anvendt melk som ble rapportert til prisutjevningsordningen gikk ned med 24,4 mill. liter fra 2015 til 2016. Totalt ble det brukt 1,54 mrd. liter ku- og geitemelk til å produsere melkeprodukter i 2016, hvorav sju prosent ble omsatt som merkevareeksport. Størst nedgang var det i anvendt melk til tørrmelk og til modnet ost til dagligvaremarkedet.

Klagenemnda for kvoteordningen for melk

Landbruksdirektoratet har sekretariatsfunksjon for Klagenemnda for kvoteordningen for melk. Klagenemnda består av fire faste medlemmer oppnevnt av LMD for en periode på to år. To av medlemmene oppnevnes etter forslag fra Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag. Klagenemnda behand-

FAKTA

PRISUTJEVNINGSORDNINGEN FOR MELK

Formålet med prisutjevningsordningen for melk (PU) er å regulere prisforskjellen på melk som råvare til ulike bruksområder. Samtidig skal det gi melkeprodusentene muligheter for å oppnå målprisen på melk uavhengig av bruken av melk og hvor den produseres.

Ordningen er selvfinansierende, noe som innebærer at summen av alle tilskudd som utbetales skal balanseres mot summen av alle innbetalte avgifter.



ler klager på vedtak fattet av Landbruksdirektoratet i medhold av forskrift 23. desember 2011 nr. 1502 om kvoteordningen for melk.

I 2016 ble det avholdt fire møter hvor nemnda behandlet 12 klagesaker.

Markedsutvalget for reinkjøtt

Markedsutvalget for reinkjøtt er opprettet av NRL og staten, og skal sikre reinkjøttet positiv oppmerksomhet. Dette gjøres blant annet gjennom generisk markedsføring av reinkjøtt ved hjelp av Opplysningskontoret for egg og kjøtt (OEK). Utvalgets arbeid er finansiert over reindrifftsavtalen. Landbruksdirektoratet er sekretariat for utvalget, som avholdt seks møter i 2016.

NRL skal markere sitt 100-årsjubileum i februar 2017 i Trondheim, Tråante 2017. I den forbindelse nedsatte avtalepartene i reindrifftsavtalen en arbeidsgruppe bestående av NRL, RUF-styret og Innovasjon Norge. Leder for markedsutvalget ledet gruppen. Landbruksdirektoratet representerte RUF i arbeidsgruppen, og var sekretariat for utvalget. Formålet for arbeidsgruppen var å lage et arrangement som synliggjør næringen og profilerer reinkjøttet. Markedsutvalget tildelte midler til prosjektet, og var gjennom 2016 engasjert i prosjektarbeidet med tilhørende aktiviteter.

Forskningsstyrene

Styret for fondet for forskningsavgift på landbruksprodukter (FFL) og Styret for forskningsmidler over jordbruksavtalen (JA) innvilger til sammen om lag 200 mill. kroner årlig til forskning. Disse styrene samarbeider tett og har felles styremøter. Under fellesbetegnelsen Forskningsmidlene for jordbruk og matindustri innvilger de sammen årlig midler til forskningsprosjekter etter åpen utlysning. Styret for fondet for forskningsavgift på landbruksprodukter avlegger eget regnskap, mens regnskapet til forskningsmidler over jordbruksavtalen inngår i regnskapet til LUF.

Landbruksdirektoratet utfører sekretariatsoppgavene i tråd med regelverk og formål. Dette innebærer blant annet å forberede saker for styrene, administrere og følge opp forskningsprosjekter, ha oversikt over økonomien, og formidle informasjon om FoU-prosjekter finansiert av styrene. Landbruksdirektoratet krever også inn forskningsavgift til fondet for forskningsavgift på landbruksprodukter.

I 2016 ble det gjennomført seks felles styremøter. Totalt la Landbruksdirektoratet frem 44 saker for styret. I tillegg la direktoratet til rette for en strategisamling for styrene på høsten. Det ble avholdt to kontaktmøter med LMD i løpet av året, og et felles styremøte med styret for BIONÆR. BIONÆR er et program i Norges Forskningsråd, som styrene samarbeider med.

Statens naturskadefond

2016 er siste året hvor Landbruksdirektoratet er sekretariat for styret og Ankenemnda for Statens naturskadefond. Landbruksdirektoratet hadde, frem til utgangen av 2016, forberedt nye erstatningssaker for styret, klagesaker etter naturskadeloven og naturskadeforsikringsloven for Ankenemnda, representert styret i rettssaker, og forvaltet ordningen med vedtaks- og økonomioppfølging. Fra 1. januar 2017 blir naturskadeloven erstattet av naturskadeerstatningsloven. Endringen innebærer at Statens naturskadefond og styret legges ned, og at Landbruksdirektoratet blir forvaltnings- og vedtaksmyndighet for naturskade-

erstatning. Landbruksdirektoratet skal fra 2017 være sekretariat for den nye Klagenemnda for naturskadesaker etter naturskadeerstatningsloven og naturskadeforsikringsloven.

Sekretariatet forberedte 1151 erstatningssaker i 2016 og ga tilsagn om erstatning på 109,6 millioner kroner. Erstatning utbetales når vi mottar bekreftelse på at skaden er gjenopprettet. I 2016 ble det utbetalt 122,8 millioner kroner i saker som har fått erstatningsvedtak i 2016 og tidligere år.

I 2016 var antallet klager noe lavere enn året før. 75 klagesaker etter naturskadeloven og 56 saker etter naturskadeforsikringsloven ble forberedt for behandling i Ankenemnda.

Klage på lensmannsskjønn behandles ved overskjønn i tingretten. Landbruksdirektoratet var i 2016 prosessfullmektig i 42 overskjønnssaker. Vi samarbeidet også med Regjeringsadvokaten i tre saker der Ankenemndas vedtak ble brakt inn for tingretten, og én sak for lagmannsretten.

Reindriftsstyret

Reindriftsstyret er et forvaltningsstyre oppnevnt av LMD. Det har sju medlemmer, tre er oppnevnt av Sametinget. Landbruksdirektoratet er sekretariat og utøvende organ for Reindriftsstyret.

I 2016 ble det forberedt og gjennomført fem møter, hvorav ett telefonmøte. Til sammen 96 saker ble behandlet av styret. I tillegg ble 24 referatsaker og fem delegerte saker gjennomgått på styremøtene. De delegerte sakene var i hovedsak tillatelser til oppføring av gjeterhytte, der styret har delegert beslutningsmyndigheten til sekretariatet.

Styret hadde også dialogmøter med reindriftsnæringen i Finnmark. Tidligere år har dialogmøtene vært med næringen i andre fylker.

Klagenemnda for merkesaker

Klagenemnda for merkesaker er oppnevnt av Reindriftsstyret, og består av fem medlemmer fra ulike reinbeiteområder, med Landbruksdirektoratet som sekretariat. Klagenemnda behandler klager på reinmerkesøknader som merkenemndene i de seks reinbeiteområdene har behandlet, der fylkesmennene har sekretariatsfunksjonen.

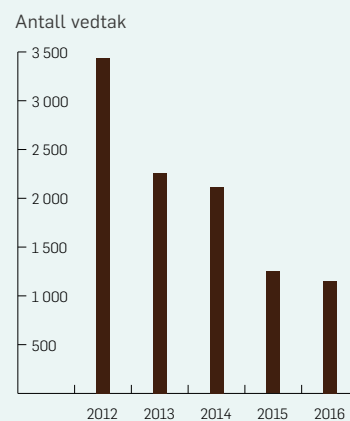
Klagenemnda avholdt fem møter i 2016. Det ble forberedt og behandlet 42 saker. Utenom vanlige klagesaker, ga klagenemnda innspill til utfyllende retningslinjer for merkenemndenes arbeid, som merkenemndene i Øst-Finnmark, Vest-Finnmark og Nord-Trøndelag har laget. Reindriftsstyret skal godkjenne disse retningslinjene. I forbindelse med dette arbeidet deltok klagenemndas medlemmer og sekretariat på felles arbeidsmøter med merkenemndene for Vest- og Øst-Finnmark reinbeiteområder.

Norsk-finsk reingjerdekommissjon

Avdeling reindrift er med i norsk-finsk reingjerdekommissjon med bakgrunn i norsk-finsk reingjerdekonvensjon. Grensa mot Finland er stengt for passering med rein, og konvensjonen gir her bestemmelser som omhandler bygging av gjerder og regler for tilbakehenting av rein som er kommet over grensa.

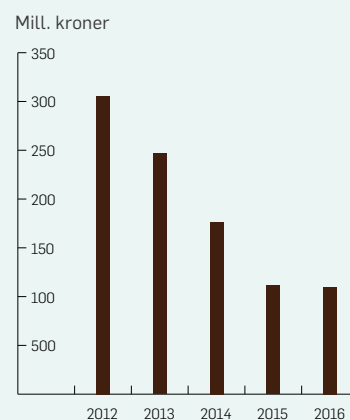
i

38 NATURSKADE – ERSTATNINGSVEDTAK



1 151 erstatningssaker ble fremmet for styret i Statens naturskadefond det siste året det fungerte. Det er omtrent samme antall som i 2015.

39 NATURSKADE – TILKJENT ERSTATNING (HELE LANDET)



Det ble tilkjent 109 mill. kroner i naturskadeerstatning i 2016.

Økonomisk utvalg

Økonomisk utvalg for reindriftsnæringen oppnevnes av reindrifftsavtalepartene med to medlemmer hver. Utvalget skal legge frem et økonomisk grunnlagsmateriale for reindriften som utgangspunkt for forhandlinger mellom Staten og reindriftsnæringen om en næringsavtale for reindriften. Utvalget utgir Totalregnskapet for reindriftsnæringen hvert år, som gir en oversikt over den økonomiske situasjonen i næringen. Landbruksdirektoratet er sekretariat for utvalget.

Kompetanse- og organisasjonsutvikling

Landbruksdirektoratet har, etter at det ble opprettet, etablert en organisasjon med felles fundament for videre modernisering og effektivisering. Vi har fått på plass Strategisk plan 2015–2020 og felles verdier – pålitelig, åpen og engasjert.

Å bli en lærende organisasjon er i tråd med vår strategiske plan og omhandler endring av kultur, systemer og strukturer i hele organisasjonen. Landbruksdirektoratet har derfor videreutviklet flere ulike områder i 2016. Vi har blant annet revidert budsjettprosessen, budsjettmodellen og styringshjulet vårt, alle ansatte er på samme saksbehandlingssystem. Vi har vedtatt digitaliseringsplan og ett telefonnummer inn. I tillegg er personal- og lønnspolitikken etablert, og med bakgrunn i denne har vi utarbeidet en elektronisk personal- og lederhåndbok. Vi videreutvikler kompetansen til våre medarbeidere gjennom nytt mottakssystem, intern hospitering og fagseminar, flerårig satsning på ledergruppeutvikling, faggrupper på tvers og FoU-arbeid for å nevne noe.

I 2015 og 2016 har vi gjennomført medarbeiderundersøkelse med human-kapitalindekser. Vi har målt med to indekser – arbeidsklimate og engasjement. Vi måler på direktorats- og avdelingsnivå og i den enkelte gruppe (seksjoner, stab og ledergrupper). Målet er et gjennomsnittskår lik medarbeiderundersøkelsens måltall på 20 for arbeidsklimate og 24 for engasjement. På direktoratsnivå skåret vi våren 2016 24,0 på arbeidsklimate og 23,4 på engasjement. Svarprosenten var 93 prosent. Oppfølging av resultatene gjennomføres i den enkelte gruppe. Våren 2017 skal vi gjennomføre en ny måling.

Omstilling inkludert styrking av Avdeling reindrift

I 2016 fortsatte Landbruksdirektoratet arbeidet med å styrke reindrifftsforvaltningen. Det ble blant annet gjort mye for å sikre stabil IT-drift i Alta. Arbeidet bidro til å stabilisere fagsystemene og sikre økonomisk dekning av lisenser, datasystemer, datautstyr og diverse kommunikasjonsutgifter. I satsingen lå også etablering og drift av nytt videokonferanseutstyr i Oslo og Alta. Satsingen beløp seg til ca. 4 mill. kroner i 2016.

På sammenslåingstidspunktet jobbet det 23,32 årsverk i Alta, Andselv, Karasjok og Kautokeino. Per 31.12.2016 jobbet det 27,46 årsverk her. Av disse var 3,66

årsverk knyttet til administrative funksjoner. I tillegg økte administrasjonsavdelingen bemanningen i Alta med ytterligere ett årsverk.

Avdeling handel og industri har tatt over ansvaret for markedsutvalget for rein-kjøtt. Arbeidet er stipulert til 0,5 årsverk og dette er ressurser som er frigitt til andre oppgaver i Avdeling reindrift.

I etterkant av sammenslåingen av SRF og SLF ble det søkt om sentrale kompetansemidler fra Difi. For perioden 2015–2016 ble det brukt 600 000 kroner på hospitering og interne fagseminar i direktoratet.

Det er gjennomført syv hospiteringer, fire av disse mellom Oslo og Alta. To seksjoner fra ARD har vært på seksjonstur og besøkt relevante seksjoner i Oslo. I tillegg ble det gjennomført et prosjekt hvor ni ansatte fra Oslo og Alta jobbet sammen for å få ned restansene i Alta i denne perioden.

Det ble også gjennomført 16 interne fagseminar. Tanken bak seminarene har vært at kompetanseheving på fag og metode på tvers av direktoratets avdelinger bidrar til at vi løser like saker likt, og at kvaliteten på saksbehandling og vedtak øker.

I tillegg har ARD hatt fokus på Lean som arbeidsmetodikk. Difi-midlene har dekket to Lean-samlinger for alle ansatte og ledere i ARD. Alle lederne ved avdelingen ble Lean-sertifisert i ulike grader i 2016.

Kommunikasjon

Effektiv kommunikasjon med ulike målgrupper er vesentlig for å oppfylle samfunnsoppdraget på en effektivt måte.

I 2016 ble det vedtatt en kommunikasjonsstrategi som utdyper strategisk plan. Kommunikasjonsstrategien legger vekt på å utnytte mulighetene for effektiv digital kommunikasjon. En forutsetning for å oppnå dette, er å kjenne behovene hos de ulike målgruppene. Bruk av internkommunikasjon for økt effektivitet og i arbeidet med å utvikle felles kultur er også prioritert.

Tildelingsbrevet for 2016 ga oss i oppdrag å kartlegge hvordan brukerne opplever virksomheten. Vi har kartlagt vår egen brukerdiallog gjennom året. Den er ganske omfattende, og viser at for de fleste målgrupper er brukertilfredsheten høy.

Det dreier seg både om nettbaserte undersøkelser, fokusgruppeundersøkelser og nettverkssamlinger med ansatte i kommuner og hos fylkesmannen. I tillegg gjennomfører vi årlige kontaktmøter med faglag, næringsorganisasjoner og representanter for matvare- og forindustrien. Det gir oss innsikt i hvordan primærbrukerne tolker regelverk og oppfatter våre løsninger. Mest omfattende er to brukerundersøkelser, en mot tidligere naturskaderammede og en i befolkningen generelt, for å legge til rette for en best mulig overgang til ny naturskadeordning og sikre at de rammede blir i stand til å gjøre det som kreves for å kunne søke erstatning.



I 2015 og 2016 gjennomførte vi medarbeiderundersøkelse med humankapitalindekser



Landbruksdirektoratet hadde egen stand både på Dyrsku'n i Seljord i september og på Agrovisjon i Stavanger. (F.v.) Alf Selnesaunet, Nils-Einar Eliassen og Grete Hage Hansen møtte brukere på standen på Dyrsku'n.

Det er gjennomført en nettbasert undersøkelse rettet mot reindriftsnæringen for å kartlegge hvordan vi best kommuniserer med denne målgruppen. Om lag 50 svar indikerer at vi ikke kan trekke for bastante konklusjoner. Men det er noen klare tendenser. En stor andel utøvere mener digitale kanaler er best for å kommunisere. Og kommunikasjonsarbeidet bør gjennomføres med sikte på å styrke relasjon og tillitsforhold mellom myndigheter og næringsutøvere.

Det ble i løpet av 2016 publisert 330 nyhetssaker på vår nettside, som til sammen forteller historien om et direktorat som fatter vedtak, samler inn og bearbeider data, utbetaler tilskudd og bidrar med råd og faglige utredninger til vår eier. I tillegg er en betydelig del av fagsidene gjennomgått og oppdatert.

Reindriftsnytt er et informasjonstiltak fra Landbruksdirektoratet. Tidligere år har det vært gitt ut fire numre per år, men i 2016 er det kommet ut to nummer. Reindriftsnytt inneholder både reportasjestoff, forskningsresultater og annet reindriftsaktuelt stoff i tillegg til informasjon fra oss.

Nytt av året var at vi deltok med egen stand på to landbruksmesser, Dyrsku'n i Seljord og Agrovisjon i Stavanger. På begge steder fikk vi også innpass i det faglige programmet med egne innlegg. Utgangspunktet var å presentere den nye løsningen for å søke produksjonstilskudd og fortelle om endringene. Vi fikk også mange positive tilbakemeldinger for å gjøre oss synlige for brukerne. Deltakelsen ga nyttige erfaringer for videre planlegging av den type direkte brukerkontakt.

Den viktigste brukergruppen er norske bønder som søker tilskudd over jordbruksavtalen. Agri Analyse gjennomfører en årlig omnibus med 1 000 bønder som respondenter. Undersøkelsen understreker årlig at bønder er dedikerte nettbbrukere. 97 prosent av de spurte er bønder under 60 år. 81 prosent er daglige nettbbrukere. Nytt er det at også de over 60 er spurt. 62 prosent er daglig på nett også i denne gruppen, 79 prosent ukentlig.

Disse tallene underbygger Landbruksdirektoratets strategiske satsing på å bruke digitale kanaler for effektiv kommunikasjon, som jo også er i tråd med de statlige digitale retningslinjene. Siden undersøkelsen startet for SLF i 2005, er kjennskapen til ulike nettstedet blitt målt. www.landbruksdirektoratet.no nærmer seg samme høye kjennskap som hjemmesiden til Statens landbruksforvaltning hadde før sammenslåingen. 79 prosent av de spurte bekrefter sin kjennskap til vår nettside. 72 prosent av de spurte mener siden er «svært nyttig» eller «ganske nyttig», opp 5 prosentpoeng fra 2015.

Besøket på nettstedet vårt er på samme nivå som tidligere. I 2016 hadde vi besøk av 286 000 unike brukere, mot 265 000 i 2015. Det ble gjennomført 839 000 økter, 1 000 færre enn i 2015.

Landbruksdirektoratet er omtalt i 2 615 saker i 2016, opp drøye 500 fra 2015. Lokale og regionale medier utgjør over halvparten av oppslagene. 46 prosent er å finne på nett, 52 prosent på papir. Saker om import av mat- og fôrvarer forekommer mest. Deretter følger reindrifststoff og miljørelatert stoff.

Arbeidet med klarspråk fortsetter. Det ble gjennomført to kurs i klarspråk i løpet av året. De ble også nedlagt en ekstra innsats for å heve nynorskandelen både på nett, i stillingsutlysninger og på våre søknadsskjemaer. Innsatsen synes på statistikken, men vi har mer å hente. Vi må også bli mer synlig med tekst på samisk.



Besøket på nettstedet vårt er på samme nivå som tidligere. I 2016 hadde vi besøk av 286 000 unike brukere



DEL 4 **STYRING OG** **KONTROLL**



Styring og kontroll

I 2016 styrket Landbruksdirektoratet arbeidet med internkontroll. Vi justerte også vår budsjettmodell for bedre å kunne prioritere og effektivisere i egen virksomhet i tråd med Strategisk plan 2015–2020.

Landbruksdirektoratet fortsatte arbeidet med å utvikle internkontrollsystemet i 2016. Området ble styrket med 1 årsverk. Vi prioriterte å fullføre risikovurderinger av virkemiddelforvaltningen som ble påbegynt i 2015. Ved utgangen av 2016 gjensto noen få ordninger. I tillegg ble risikovurderingen av direktoratets viktigste støttefunksjoner startet opp. Arbeidet med risikovurderinger har identifisert flere mulige tiltak for å avhjelpe og redusere avdekkede risiki.

For 2017 vil direktoratet fortsette arbeidet mot et mer enhetlig og helhetlig internkontrollsystem, med to særskilte forbedringspunkter. Vi vil jobbe med å løfte risikovurderingene til avdelingsnivå og deretter på direktoratsnivå. Sammen med tidligere gjennomførte risikovurderinger vil dette gi direktoratet et godt grunnlag for risikostyring og utforming og iverksetting av risikodempende tiltak. Erfaringsmessig er det krevende å gjennomføre tiltak som har en reell effekt, og her ser vi et forbedringspotensial. Med dette på plass i 2017 vil alle hovedelementer i et godt internkontrollsystem være utviklet.

Finansdepartementets Rundskriv R-117 trådte i kraft 1. juni 2015. Etter en grundig prosess basert på Direktoratet for økonomistyring (DFØ) sin veileder for vurdering av behovet for internrevisjon, besluttet Landbruksdirektoratet ikke å opprette en internrevisjon. I stedet styrket direktoratet arbeidet med et mer enhetlig og helhetlig internkontrollsystem. Dette er en pågående forbedringsprosess som fortsetter både i 2017 og fremover. Skulle situasjonen på kontrollsiden endre seg vesentlig, vil direktoratet på ny vurdere behovet for internrevisjon, og senest innen fire år, slik rundskrivet slår fast. Når statens innkjøpscenter får på plass en statlig fellesavtale for internrevisjon, vil direktoratet se på muligheten for å benytte denne til kjøp av konkrete internrevisjonsprosjekter.

Riksrevisjonen hadde ingen merknader til regnskapet for Landbruksdirektoratet i 2015. Revisjonen for 2016 startet 14. juni. Det fremkom ingen merknader i interimrevisjonen for 2016. Endelig revisjonsberetning for 2016 forventes ultimo mai 2017.



Vi har justert vår budsjettmodell for bedre å kunne prioritere og effektivisere i egen virksomhet i tråd med Strategisk plan 2015–2020

Ekstern kontroll

I 2016 gjennomførte direktoratet kontroll av fylkesmannens forvaltning av regionalt miljøprogram. Kontrollene ble gjennomført hos tre embeter. Vi avdekket avvik ved fylkesmannens forvaltning og forbedringsområder hos oss selv. Vi kontrollerte også at avvikene etter fjorårets kontroller av fylkesmennenes forvaltningskontroller hos kommunene var lukket i samsvar med det som var lovet. Resultatet viste at tidligere avvik i stor grad var ryddet opp i. Et par embeter hadde imidlertid ikke kommet helt i mål og fikk ny frist for å rydde opp.

Vi gjennomførte også risikobaserte kontroller ute hos foretak og andre som har forpliktelser knyttet til de landbrukspolitiske virkemidlene. I 2016 utførte vi kontroller knyttet til individuelle tollnedsettelse, målpris, melkekvoter, forsknings- og omsetningsavgift, pristilskudd, husdyrkonsesjonsordningen, prisutjevningsordningen for melk og tilskudd til markedsregulering. Grunnlaget for kontrollene var alt fra mistanker om feilrapportering, samarbeid i strid med vilkår og tips, til behov for mer detaljert innsikt i grunnlaget for innrapporterte tall. Kontrollene avdekker feil og svakheter ved det som var eller skulle vært rapportert. Resultatene benyttes også til forbedringer av egen forvaltning.

Sikkerhet og beredskap

Landbruksdirektoratets har et styringssystem for informasjonssikkerhet basert på ISO 27001. I 2016 ble det påbegynt en revidering, hvor systemet skal forenkles og samordnes tettere med direktoratets overordnede internkontrollsystem. Forenkling vurderes til å være vesentlig for ytterligere forbedring av sikkerheten, slik at et av våre viktigste tiltak vil være kritisk å vurdere behovet for den enkelte rutinen.

I 2015 og 2016 ble det gjennomført om lag 100 risikovurderinger som en del av internkontrollsystemet, hvorav sikkerhet var ett av punktene som ble vurdert. Det har foreløpig ikke kommet opp forhold i dette arbeidet som endrer tidligere vurderinger av samlet risiko.

I 2016 ble det samlet for direktoratet meldt inn og registrert 22 sikkerhetshendelser, de fleste av disse med lav alvorlighetsgrad. I tillegg var det en rekke henvendelser om ulike varianter av uønsket e-post; «spam». Vi registrerte ikke uønskede hendelser som følge av «spam».

Direktoratet vurderte i 2016 Nasjonal sikkerhetsmyndighets anbefalte ti tiltak mot dataangrep.

Tilgjengelighet

Driftssituasjonen var god i 2016, med oppetid for både eksterne og interne tjenester på nærmere 100 prosent. Vårt krav til tilgjengelighet i avtale med leverandør er 99 prosent av driftstiden, som er 24/7 alle årets dager. Oppetid var innenfor kravet i hele perioden.

Av de innmeldte sakene var det én middels alvorlig hendelse som påvirket tilgjengeligheten til tjenestene våre i noen timer, men som samtidig ble håndtert og løst uten videre konsekvenser.

Konfidensialitet

Det er registrert én middels alvorlig hendelse knyttet til konfidensialitet. Hendelsen ble håndtert og løst uten videre konsekvenser.

Integritet

Det er registrert seks middels alvorlige hendelser knyttet til integritet. Alle hendelsene er håndtert og løst.

Oppsummering, vurdering av sikkerhetstilstanden

Generelt vurderes sikkerhetstilstanden i 2016 til å ha vært god.

Beredskap

Landbruksdirektoratet gjennomførte i desember kombinert kurs og beredskapsøvelse for direktoratets sentrale kriseledelse, samt en varslingsøvelse innenfor matvareberedskap.

INKLUDERENDE ARBEIDSLIV

Landbruksdirektoratet er en virksomhet som arbeider for et inkluderende arbeidsliv (IA). For inneværende IA-periode har vi tre delmål:

Delmål 1 – sykefravær

Måltallet for sykefravær er 4,7 prosent i gjennomsnitt per år. Gjennomsnittssykefravær i 2016 var på 5,4 prosent. Menn hadde et gjennomsnittlig sykefravær på 3,2 prosent og kvinner på 6,8 prosent.

Sykefraværet skyldtes primært langtidsfravær, ikke arbeidsrelatert sykdom. Langtidsfraværet blir fulgt opp i tett samarbeid med nærmeste leder, NAV og bedriftshelsetjenesten etter behov. Korttidsfraværet er lavt, og vår vurdering av sykefraværet for 2016 er at vi har kontroll, og følger opp på en tilfredsstillende måte selv om vi ligger noe over måltallet.

Vi arbeider kontinuerlig med å forebygge og følge opp sykefravær, blant annet med hjelp av bedriftshelsetjenesten og ergonomiske tiltak. Vi tilrettelegger for medarbeidere i ulike livsfaser, har treningskampanjen og et aktivt bedriftsidrettslag.

Delmål 2 – personer med nedsatt funksjonsevne

Landbruksdirektoratet er opptatt av å fremme mangfold og inkludering av personer med nedsatt funksjonsevne. Vi tilrettelegger for dette gjennom personalpolitikken, rekrutteringsrutiner og samarbeid med NAV. Vi annonserer også ledige rekrutteringsstillinger på «jobb for alle», en jobbportal for personer med nedsatt funksjonsevne.

Delmål 3 – avgangsalder

Landbruksdirektoratet har mål om å stimulere eldre arbeidstakere til å stå lenger i arbeid. Den gjennomsnittlige pensjonsalderen var i 2016 på 66 år.

Et flerkulturelt kollegium

I tillegg til disse tre delmålene ønsker Landbruksdirektoratet å inkludere flere personer med innvandrerbakgrunn, både gjennom ansettelse i ordinære stillinger og tilbud om arbeidspraksis.

Et av tiltakene for å bidra til økt rekruttering av personer med innvandrerbakgrunn er at vi kaller inn minst én kvalifisert søker med innvandrerbakgrunn til intervju ved ledige stillinger.

Landbruksdirektoratet hadde i 2016 en lærling sammen med Landbruks- og matdepartementet, innen fagområdet kontorlag.

LIKESTILLING OG LIKELØNN

Landbruksdirektoratet er opptatt av å fremme likestilling og motvirke diskriminering basert på kjønn. Av det totale antall ansatte per 31.12.2016 er 62 prosent kvinner og 38 prosent menn.

Fire medarbeidere i direktoratet, alle kvinner, er innvilget redusert stilling som følge av omsorg i hjemmet. I løpet av 2016 hadde totalt 12 personer foreldrepermisjon. Fordelingen mellom kvinner og menn var her ti kvinner og to menn.

Målet er at kvinneandelen blant ledere med personalansvar skal være minimum 40 prosent. Per 31.12.2016 var kvinneandelen på 46 prosent.

Det ble gjennomført lokale lønnsforhandlinger høsten 2016. Potten som ble fordelt var i overkant av 2,45 mill. kroner. Gjennom forhandlingene greide vi å opprettholde en god likelønnsprofil der kvinnene fikk 63,4 prosent av den samlede lokale potten.

Samlet sett var kvinners andel av menns gjennomsnittslønn 98,3 prosent per 31.12.2016. Det er tilnærmet likelønn i alle grupper, med unntak av ledere uten personalansvar.

Stillingsgrupper	Totalt antall ¹⁾	Kvinner (prosent)	Menn (prosent)	Kvinner andel av menns snittlønn
Samlet i virksomheten per 31.12.2016 ²⁾	224	63 %	37 %	98,3 %
Ledere med personalansvar	25	48 %	52 %	100,0 %
Ledere uten personalansvar ³⁾	3	33 %	67 %	45,2 %
Seniorrådgivere	108	58 %	42 %	95,8 %
Rådgivere	68	71 %	29 %	98,5 %
Saksbehandlere	20	85 %	15 %	99,7 %

¹⁾ Antall ansatte inkluderer også vikarer

²⁾ Adm. direktørs lønn er utenom, da han er på lederlønnskontrakt.

³⁾ Ledere uten personalansvar gjelder to mannlige fagdirektører og en kvinnelig renholdsleder i redusert stilling.

Rekruttering

For å sikre at direktoratet når sine mål, er det viktig med et godt rekrutteringsgrunnlag og at den rette kompetansen tilsettes. Vi jobber derfor kontinuerlig med å utvikle rekrutteringsprosessen vår og lære opp ledere og tilsettingsråd. Oversikten nedenfor viser de viktigste nøkkelopplysningene om rekrutteringsarbeidet vårt i 2016

FAKTA

FAKTA OM REKRUTTERING I 2016

- 1131 søkere fordelt på 22 stillingsutlysninger
- 37,5 prosent av søkerne menn, 62,5 prosent kvinner.
- På stillingsutlysningene med søknadsfrist i 2016 ble 28 nye medarbeidere ansatt – ti menn (36 prosent) og 18 kvinner (64 prosent).
- 0,4 prosent av søkerne (5 søkere fordelt på fire stillinger) oppga å ha nedsatt funksjonsevne. En ble innkalt på intervju og ingen ble innstilt.
- 10 prosent av søkerne (113) oppga å ha ikke-vestlig innvandringsbakgrunn. 10 ble innkalt på intervju, og ingen ble innstilt.
- 2 praktikanter og 1 lærling
- Deltatt på karrieredag på NMBU
- Brukt rekrutteringsfirma i en prosess



DEL 5 **VURDERING** **AV FREMTIDS-** **UTSIKTER**



Fremtidsutsikter

Viktige og sentrale utviklingstrekk for Landbruksdirektoratet i årene fremover er blant andre forberedelse og iverksetting av ny landbrukspolitikk, digitalisering og økte krav og forventninger til at vi skal løse våre oppgaver mest mulig effektivt.

Ny landbrukspolitikk

Regjeringen la 9. desember 2016 frem Meld. St. 11 (2016–2017) «Endring og utvikling – en fremtidsrettet jordbruksproduksjon». Meldingen omtaler regjeringens jordbrukspolitikk og forventninger fremover. I meldingen sies det at verdikjeden for norsk jordbruk må bli mer effektiv og konkurransedyktig, at det må produseres det forbrukeren etterspør og at en må tilpasse seg økende internasjonal konkurranse.

Regjeringen har også lagt frem Meld. St. 6 (2016–2017) «Verdier i vekst – Konkurransedyktig skognæring». Meldingen omtaler regjeringens politikk for skog- og trenæringen. Det legges vekt på økt bærekraftig avvirkning med styrket miljøhensyn, et verdikjedeperspektiv, økt konkurransekraft og mulighetene for skogen i et grønt skifte.

I tillegg planlegger regjeringen å legge frem en melding om reindriften tidlig i 2017.

Oppfølging av disse meldingene, sammen med tiltak på klimaområdet, vil være sentralt for Landbruksdirektoratets arbeid i årene fremover.

Landbruk og klima

Endringer i klima påvirker betingelsene for produksjon både i jordbruk, reindrift og skogbruk. Klimaforskerne mener vi får et våtere og varmere klima. Snøen vil legge seg senere på høsten og smelte tidligere på våren og vi får mer og hyppigere nedbør. Norge må derfor iverksette tiltak for klimatilpassing for å redusere omfanget av naturskader. For landbruket kan endringene føre til forlengelse av vekstsesongen, vi kan få større avlinger, men samtidig mer krevende drifts- og beiteforhold. Det kan bli økt risiko for skader, avlingstap og forurensing fra landbruket. Det er en økt interesse for å ta i bruk frø- og plantesorter som har potensial for økte avlinger. Utfordringen med nye sorter som ikke er tilpasset norske forhold kan være økt risiko for avlingssvikt og økonomisk tap. Dette krever økt oppmerksomhet i årene fremover.

Regjeringen har bestemt at Norge innen 2030 skal redusere sine utslipp av klimagasser med minst 40 prosent sammenlignet med 1990. Utslipp fra landbruket omfattes av Norges klimamål, og landbruket må så langt som mulig ta sin del av reduksjonene. Samtidig er det et mål å øke norsk jordbruksproduksjon. Landbruksdirektoratet må regne med at arbeidet med å finne frem til effektive tiltak og virkemidler for et jordbruk med lavest mulig utslipp og som utnytter ressursene effektivt, vil kreve betydelig innsats fremover. Det vil også være viktig å utvikle virkemidler som kan understøtte skogens positive bidrag i karbonregnskapet.

Produksjon på norske ressurser

Befolkningen i Norge vil fortsette å øke i overskuelig fremtid. Samtidig har jordbruksareal i drift gått ned det siste tiåret, produktivitetsutviklingen i planteproduksjonen (korn og gras) ser ut til å ha stagnert, og det er betydelig underdekning av storfekjøtt, med økende import som konsekvens. Vi har store utmarksbeiteressurser tilgjengelige for kjøttproduksjon, og i en del områder av landet er utnyttelsen av disse ressursene lav. Innen reindriften er potensialet for økt verdiskaping langt høyere enn det som utnyttes i dag. Utmarksbeiting bidrar til å opprettholde landskapskvaliteter samfunnet er interessert i. Tradisjonell utmarksbeiting står overfor store utfordringer, blant annet på grunn av strukturerendringer og kostnader med tilsyn, sanking og tap av dyr. Hovedutfordringen fremover blir å innrette virkemidlene slik at norske produksjonsressurser utnyttes effektivt og tåler økende internasjonal konkurranse, samtidig som vi ivaretar de positive gevinstene knyttet til helse, miljø og klima.

Økt bærekraftig avvirkning i våre skoger

I skogpolitikken er målet at skogressursene kan utnyttes bedre, innenfor miljømessig forsvarlige rammer, og at verdikjedene fra skog skal gi et vesentlig større bidrag til norsk økonomi enn i dag. Økt aktivitet i skogbruket skal kombineres med økt kunnskap om miljøverdiene i skogen og styrket miljøhensyn i skogbruket. Virkemidlene i skogbruket skal videreutvikles og brukes slik at uttak av råstoff fra skog kan økes samtidig som det biologiske mangfoldet og andre miljøverdier ivaretas. På dette området vil Landbruksdirektoratet ha en sentral rolle. Det betyr blant annet å legge til rette for en effektiv infrastruktur gjennom tilskudd til veier og tømmerkaier, og sørge for gode systemer for registrering og kartlegging av miljøverdier. Vi vil også ha en viktig rolle med å påse at det drives et bærekraftig skogbruk i klimasammenheng, der blant annet oppmerksomhet om foryngelsesplikten vil være et sentralt tema.

Digitalisering

Innenfor digitalisering har Landbruksdirektoratet en spesiell utfordring i og med at virksomheten opererer på nasjonalt nivå, samtidig som direktoratet har ansvaret for å etablere forvaltningssystemer også for lokale og regionale myndigheter. De senere årene er det etablert flere nye elektroniske tjenester og systemer som har gitt varig økte driftsutgifter for direktoratet, mens nytten og potensiell innsparing i all hovedsak har oppstått hos sluttbrukere og hos andre forvaltningsledd som kommuner og fylkesmenn. Et eksempel på dette er ny løsning for regionale miljøprogram, som har gitt direktoratet økte årlige driftskostnader på om lag 1,2 mill. kroner, og en økning i arbeidsmengde på i overkant av ett årsverk, samtidig som hovedgevinsten har vært redusert arbeidsmengde hos fylkesmennene. Dette forholdet gjør det utfordrende for direktoratet å gjennomføre utviklingsprosjekter innenfor IKT-området, fordi utvikling, vedlikehold

og drift av nye systemer og tjenester i liten grad kan finansieres gjennom innsparingstiltak i egen virksomhet.

Direktoratet har i 2017 følgende utfordringer innenfor e-forvaltning:

- Døgnåpen forvaltning og selvbetjeningstjenester gir mer komplekse krav som øker direktoratets utviklings-, drifts- og vedlikeholdskostnader.
- Nye elektroniske tjenester fører på de fleste områder til varig økte drifts- og vedlikeholdskostnader for direktoratet, mens nytten i all hovedsak oppstår hos sluttbrukere, kommuner og fylkesmenn.
- Modernisering av eldre systemer krever investeringer. Samtidig utgjør de eldre systemene en begrensning i å tilby nye tjenester for forvaltning og sluttbrukere.
- Kommunesammenslåing medfører kostbare endringer i våre fagsystemer.

Kravene og forventningene til Landbruksdirektoratet øker

Velferdsstaten er under press, og det er behov for å øke effektiviteten i offentlig sektor. Vi må jobbe smartere og løse morgendagens oppgaver stadig mer effektivt. I tillegg til å utnytte de digitale mulighetene må vi utvikle vår medarbeidere og andre sider ved virksomheten vår.

Verdikjedene for jord, skog og reindrift har store muligheter til å utvikle seg videre og bidra til den grønne omstillingen det norske samfunnet er i gang med. For å lykkes med dette må forvaltningsregimene forbedres og virkemidlene utvikles. Det forutsettes at vi vet hva som virker best. Vi må styrke kunnskapen om effekten av virkemidlene våre både for produksjon, miljø og klima.

Mange av de utfordringene vi møter berører også andre etater nasjonalt, regionalt og internasjonalt. Vi ruster oss for at vi fortsatt skal løse samfunnsoppgavet på en god måte, alene og i tett samarbeid med andre.

Utløkalisering av statlige arbeidsplasser

I 2016 besluttet regjeringen å lage en plan for utløkalisering av statlige arbeidsplasser. Planen legges frem i 2017. Resultatet av dette planarbeidet kan påvirke Landbruksdirektoratets organisering, oppgaver og arbeid fremover.



DEL 6 **ÅRS-** **REGNSKAP**





Årsregnskap innhold

LEDELSESKOMMENTAR

ÅRSREGNSKAP 2016

/ 61



REGNSKAP FOR

LANDBRUKSDIREKTORATET

/ 67



REGNSKAP FOR

LANDBRUKETS UTVIKLINGSFOND

/ 77



REGNSKAP FOR

REINDRIFTENS UTVIKLINGSFOND

/ 80



Ledelses- kommentar årsregnskap 2016

Landbruksdirektoratet ble opprettet 1. juli 2014, og er en bruttobudsjettert virksomhet underlagt Landbruks- og matdepartementet. Landbruksdirektoratet har ansvar for å iverksette store deler av landbrukspolitikken fastsatt av Stortinget og Regjeringen. Sentrale forvaltningsområder er jordbruk, skogbruk, reindrift, landbruksbasert handel og industri og erstatning etter naturskade. Virkemidlene skal bidra til god måloppnåelse innenfor de overordnede målene for landbrukspolitikken. Som en del av direktoratets oppgaver, fører vi regnskap for fire statlige fond. Landbrukets utviklingsfond og Reindriftens utviklingsfond har direktoratet forvaltningsansvar for, og er inkludert i vårt årsregnskap. Fondet for forskningsavgift på jordbruksprodukter og Utviklingsfondet for skogbruk har egne styrever som avlegger egne årsregnskap. Disse blir publisert på direktoratets hjemmeside.

I tillegg er vi sekretariat for tre ordninger som forvalter ikke-statlige midler. Disse regnskapene inngår ikke i denne årsrapporten. Det er Prisutjevningsordningen for melk, Sentralt inntrukne rentemidler og Omsetningsrådet inkludert Kvoteordningen for melk. Disse midlene revideres av private revisjonsfirma. Når det gjelder Prisutjevningsordningen for melk og Sentralt inntrukne rentemidler er vi også forvalter av ordningene. Omsetningsrådet avlegger regnskap og utarbeider egen årsrapport der også Kvoteordningen for melk inngår. Denne blir publisert på direktoratets hjemmeside.

Bekreftelse

Årsregnskapet er avlagt i henhold til bestemmelser om økonomistyring i staten, rundskriv R-115 fra Finansdepartementet og krav fra Landbruks- og matdepartementet i instruks for økonomi- og virksomhetsstyring. Jeg mener regnskapet gir et dekkende bilde av Landbruksdirektoratets disponible bevilgninger, regnskapsførte utgifter, inntekter, eiendeler og gjeld.

Jeg bekrefter også at bevilgningsrapportering og fondsregnskapene for Landbrukets utviklingsfond og Reindriftens utviklingsfond gir et dekkende bilde for fondenes virksomhet.



Jeg mener regnskapet gir et dekkende bilde av Landbruksdirektoratets disponible bevilgninger, regnskapsførte utgifter, inntekter, eiendeler og gjeld

JØRN ROLFSEN

Administrerende direktør
Landbruksdirektoratet

VURDERING AV VESENTLIGE FORHOLD**Landbruksdirektoratet – endringer i forhold til tildeling**

I 2016 har Landbruksdirektoratet samlet disponert tildelinger på utgiftssiden med 237,9 mill. kroner, jf. bevilgningsrapporteringen og note A, kapittel 1142, post 01. Etter justering for avgitt belastningsfullmakt og inntekter fra offentlige refusjoner og merinntekter, har Landbruksdirektoratet en mindreutgift på 7,6 mill. kroner jf. note B. Mindreutgiften skyldes innsparinger på lønn og drift samt tidsforskyvning og noe forsinkelser av planlagte prosjekter.

Landbruksdirektoratet er tildelt til sammen 15,4 mrd. kroner på utgiftskapitler som benyttes til å forvalte tilskudd og erstatninger, herunder ordninger som forhandles over reindriftsavtalen og over jordbruksavtalen. Av dette ble 15,2 mrd. kroner utbetalt i 2016, herav utgifter til utvikling av to ikt-systemer med 23,1 mill. kroner. Dette er en utnyttelsesgrad på 98,7 prosent. Det gir en mindreutgift på 195,7 mill. kroner som for en stor del skyldes at utbetalinger over en rekke tilskudds- og erstatningsordninger ikke er avgrenset til ett budsjettår. Bevilgningene er derfor overførbare. I tillegg har vi bevilgninger som er overslagsbevilgning, hvor tilskuddet er basert på en mengde levert vare og det kan være vanskelig å prognosere eksakte utgifter. Dette er tilfellet for pristilskuddene for 2016, der prognosene ble endret sent på høsten etter at nysaldering av budsjettet var gjort.

Under ordningen Naturskade, erstatninger (kapittel 1148, post 71) er det et ansvar per 31. desember 2016 på 62,7 mill. kroner. Ansvarer er knyttet til gitte, ikke innfridde tilsagn om erstatning.

Landbruksdirektoratet har inntektsført 47,1 mill. kroner på inntektskapittelet, noe som er 6,5 mill. kroner mer enn inntektskravet. Denne merinntekten skyldes i hovedsak refusjon fra fondene direktoratet er regnskapsfører for. I henhold til veileder for fond skal det ikke føres utgifter til lønn, reiser og kjøp av tjenester direkte i fondet. Utgiftene må derfor føres i Landbruksdirektoratets regnskap og refunderes.

Landbruksdirektoratet – endringer mot foregående år

Artskontorapporteringen viser at vi hadde inntekter på 47,2 mill. kroner i 2016, en reduksjon fra 2015. 40,6 mill. kroner var inntekter fra statlige fond og ordninger som skal dekke Landbruksdirektoratets utgifter knyttet til vår administrasjon og regnskapsføring av disse, jf. note 1. I tillegg belaster vi vårt driftsregnskap med utgifter som gjelder disse fondene/ordningene og hvor de refunderer utgiften. For 2016 beløp denne inntekten seg til 6,2 mill. kroner, mot 15,3 mill. kroner i 2015. Derav reduksjonen i inntektene fra 2015 til 2016.

Rapporterte utbetalinger til lønn og sosiale utgifter beløp seg til 141,6 mill. kroner i 2016, som er en økning på 2,7 mill. kroner, eller 2 prosent fra 2015, jf. note 2.

Utbetaling til drift beløp seg til 105,5 mill. kroner i 2016, en økning på 2,7 mill. kroner fra 2015, jf. note 3. Økningen skyldes i all hovedsak utvikling av to nye IKT-systemer for produksjonstilskuddene og naturskade. Systemet for naturskade er i hovedsak ferdig utviklet og tas i bruk fra 1.1.2017. Utbetalinger til



Etter justering for avgitt belastningsfullmakt og inntekter fra offentlige refusjoner og merinntekter, har Landbruksdirektoratet en mindreutgift på 7,6 mill. kroner

investeringer utgjorde 0,04 mill. kroner i 2016, en reduksjon på 2,2 mill. kroner fra 2015, jf. note 5. Det var ikke behov for store innkjøp i 2016.

Inntekter fra salg av importkvoter ble 193,6 mill. kroner¹ i 2016, en reduksjon fra 2015 med 43,8 mill. kroner, jf. Note 6. Dette skyldtes hovedsakelig at en tollkvote (WTO storfeekjøtt) ble solgt for ca. 0,06 mill. kroner i 2016 og ca. 54 mill. kroner i 2015. Differansen ellers er naturlige svingninger mellom år.

Utbetalinger av tilskudd, erstatninger og stønader beløp seg til 15 mrd. kroner. Dette var en økning fra 2015 på 188,7 mill. kroner. Tilskuddenes og erstatningenes egenart kan gjøre at utbetalingstidspunktet forskyves mellom år. Derfor består utbetalt beløp av både årets bevilgning og deler av tidligere års bevilgning.

Landbrukets utviklingsfond

Landbrukets utviklingsfond gir tilskudd og lån til tiltak som tar sikte på å styrke og bygge ut næringsgrunnlaget på landbrukseiendommer. Rammer og forutsetninger blir fastsatt av Stortinget hvert år etter jordbruksoppgjøret. Landbruks- og matdepartementet fastsetter forskrifter og/eller nærmere regler for forvaltningen, og fordeler midlene til tilskuddsforvalterne. De ulike forvaltningsorganene kan fastsette utfyllende retningslinjer ved behov. Utgiftene til administrasjon mv. blir dekket av fondsmidlene etter nærmere retningslinjer, og rammer fastsatt av Landbruks- og matdepartementet. Tilskudd og lån som blir betalt tilbake, går inn i fondet. Fondets kapital er plassert på rentebærende konto innenfor statens konsernkontoordning i Norges Bank, samt gjennom Innovasjon Norge (IN) utlånsvirksomhet.

Fondsregnskapet for 2016 viser et underskudd på 92 mill. kroner. Det var prognosert et underskudd på 150 mill. kroner. Avviket skyldes hovedsakelig en tilleggsbevilgning på 21,7 mill. kroner, og at det ble utbetalt 23,6 mill. kroner mindre enn prognosert, da enkelte ordninger er blitt mer forsinket og har vært mindre etterspurt enn forventet.

Fondets ansvar pr 31.12.2016 er 2 364,3 mill. kroner inkl. rentestøtte og er redusert med 30 mill. kroner. Mange av LUF-ordningene er prosjekter som ofte går over flere år, og mange av utbetalingene vil derfor komme en stund etter innvilget søknad. Rammen til fondet økte både i 2014 og 2015. Denne økningen gjør at ansvaret i fondet fortsetter å øke.

Reindriften utviklingsfond

Reindriftens utviklingsfond skal, gjennom bruk av økonomiske virkemidler, bidra til å utvikle reindriftsnæringen i samsvar med de reindriftspolitiske mål. Økonomiske rammer og føringer for øvrig blir fastsatt av Stortinget etter de årlige reindriftsavtaleforhandlingene. Landbruks- og matdepartementet fastsetter forskrifter. Reindriftens utviklingsfond har eget styre, som forvalter deler av fondet.

Fondsregnskapet for 2016 viser et underskudd på 3 mill. kroner. Inntektssiden består hovedsakelig av bevilgningen over reindriftsavtalen for 2015/2016 på 27,4 mill. kroner samt renteinntekter, tilbakebetaling av lån, innbetalt prammeavgift,

¹ Dette tallet avviker noe fra tallet som står under Tolladministrering på s. 29 og skyldes at dette er faktisk innbetalte auksjonsbeløp per 31. desember



Utbetalinger av tilskudd, erstatninger og stønader beløp seg til 15 mrd. kroner. Dette var en økning fra 2015 på 188,7 mill. kroner

tilbakebetalte midler og en innbetaling for samfinansiering av arrangement. Kostnadssiden gjelder utbetaling av tildelinger som er vedtatt i 2016 og tidligere år. Fondets egenkapital per 31.12.2016 var 77 mill. kroner og fondets ansvar per 31.12.2016 utgjorde 50,9 mill. kroner. Til sammenligning var tilsvarende tall per 31.12.2015 henholdsvis 80 mill. kroner og 56,8 mill. kroner.

Tilleggsopplysninger

Riksrevisjonen er ekstern revisor og bekrefter årsregnskapet for Landbruksdirektoratet, Landbrukets utviklingsfond og Reindriftens utviklingsfond. Årsregnskapene er ikke ferdig revidert per d.d. Revisjonsberetningen antas å foreligge i løpet av 2. kvartal 2017.

Oslo, 15. mars 2017


JØRN ROLFSEN
Administrerende direktør
Landbruksdirektoratet

Prinsippnote til årsregnskapet

Årsregnskap for Landbruksdirektoratet er utarbeidet og avlagt etter nærmere retningslinjer fastsatt i bestemmelser om økonomistyring i staten («bestemmelsene»). Årsregnskapet er i henhold til krav i bestemmelsene punkt 3.4.1, nærmere bestemmelser i Finansdepartementets rundskriv R-115 av november 2016 og eventuelle tilleggskrav fastsatt av overordnet departement.

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen og artskontorrapporteringen er utarbeidet med utgangspunkt i bestemmelsene punkt 3.4.2 – de grunnleggende prinsippene for årsregnskapet:

- a) Regnskapet følger kalenderåret.
- b) Regnskapet inneholder alle rapporterte utgifter og inntekter for regnskapsåret.
- c) Utgifter og inntekter er ført i regnskapet med brutto beløp.
- d) Regnskapet er utarbeidet i tråd med kontantprinsippet.

Oppstillingene av bevilgnings- og artskontorrapportering er utarbeidet etter de samme prinsippene, men gruppert etter ulike kontoplaner. Belastningsfullmakterne for utvikling av IKT-systemer føres ikke på tilskuddskonti, derfor får vi differanser på beløpene som er rapportert under bevilgnings- og artskontorrapporteringen. Prinsippene samsvarer med krav i bestemmelsene punkt 3.5 til hvordan virksomhetene skal rapportere til statsregnskapet. Sumlinjen «Netto rapportert til bevilgningsregnskapet» er lik i begge oppstillingene.

Virksomheten er tilknyttet statens konsernkontoordning i Norges Bank i henhold til krav i bestemmelsene pkt. 3.7.1. Bruttobudsjetterte virksomheter tilføres ikke likviditet gjennom året, men har en trekkrettighet på sin konsernkonto. Ved årets slutt nullstilles saldoen på den enkelte oppgjørskonto ved overgang til nytt år.

Bevilgningsrapporteringen

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen omfatter en øvre del med bevilgningsrapporteringen og en nedre del som viser beholdninger virksomheten står oppført med i kapitalregnskapet. Bevilgningsrapporteringen viser regnskapstall som Landbruksdirektoratet har rapportert til statsregnskapet. Det stilles opp etter de kapitler og poster i bevilgningsregnskapet som virksomheten har fullmakt til å disponere. Kolonnen «samlet tildeling» viser hva virksomheten har fått stilt til disposisjon i tildelingsbrev for hver statskonto (kapittel/post). Oppstillingen viser i tillegg alle finansielle eiendeler og forpliktelser virksomheten står oppført med i statens kapitalregnskap.

Mottatte fullmakter til å belaste en annen virksomhets kapittel/post (belastningsfullmakter) vises ikke i kolonnen for samlet tildeling, men er omtalt i note B til bevilgningsoppstillingen. Utgiftene knyttet til mottatte belastningsfullmakter er bokført og rapportert til statsregnskapet, og vises i kolonnen for regnskap.

Avgitte belastningsfullmakter er inkludert i kolonnen for samlet tildeling, men bokføres og rapporteres ikke til statsregnskapet fra virksomheten selv. Avgitte belastningsfullmakter bokføres og rapporteres av virksomheten som har mottatt

belastningsfullmakten og vises derfor ikke i kolonnen for regnskap. De avgitte fullmaktene fremkommer i note B til bevilgningsoppstillingen.

Artskontorapporteringen

Oppstillingen av artskontorapporteringen har en øvre del som viser hva som er rapportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter, og en nedre del som viser eiendeler og gjeld som inngår i mellomværende med statskassen. Artskontorapporteringen viser regnskapstall Landbruksdirektoratet har rapportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter. Virksomheten har en trekkrettighet på konsernkonto i Norges Bank. Tildelingene er ikke inntektsført, og derfor ikke vist som inntekt i oppstillingen.

Oppstilling av bevilgningsrapportering, 31.12.2016

Landbruksdirektoratet

Utgifts- kapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Note	Samlet tildeling*	Regnskap 2016	Merutgift (-) og mindreutgift
1139	Genressurser, miljø- og ressursregistreringer	71	Tilskudd til miljø- og ressurstiltak	A B	6 800 000	3 209 959	3 590 041
1142	Landbruksdirektoratet	01	Driftsutgifter	A B	237 869 000	212 197 366	25 671 634
1142	Landbruksdirektoratet	45	Større utstyrsansk. og vedlikehold	A B	12 623 000	809 391	11 813 609
1142	Landbruksdirektoratet	50	Arealressurskart	A	7 616 000	7 616 000	0
1142	Landbruksdirektoratet	60	Tilskudd til veterinærdekning	A	138 646 000	138 644 678	1 322
1142	Landbruksdirektoratet	70	Tilskudd til fjellstuer	A	797 000	700 790	96 210
1142	Landbruksdirektoratet	71	Omstillingstiltak i Indre Finnmark	A B	17 161 000	2 951 109	14 209 891
1142	Landbruksdirektoratet	72	Erstatninger	A	302 000	358 436	-56 436
1142	Landbruksdirektoratet	73	Tilskudd erstatninger	A	95 610 000	83 258 875	12 351 125
1142	Landbruksdirektoratet	74	Komp. til dyreeiere - pålagt beitenekt	A	1 000 000	359 718	640 282
1142	Landbruksdirektoratet	80	Radioaktivitetstiltak	A B	1 600 000	46 987	1 553 013
1148	Naturskade - erstatninger	22	Naturskade - adm.	A B	8 526 000	6 667 363	1 858 637
1148	Naturskade - erstatninger	71	Naturskade - erstatn.	A	146 700 000	129 154 690	17 545 310
1149	Verdiskapings- og utviklingstiltak i skogbruket	51	Tilsk. til utv.fondet for skogbruket	A	3 670 000	3 670 000	0
1149	Verdiskapings- og utviklingstiltak i skogbruket	71	Tilsk. verdiskapnings- tiltak i skogbruket	A B	140 479 090	57 426 928	83 052 162
1149	Verdiskapings- og utviklingstiltak i skogbruket	73	Tilsk. til skog, klima- og energitiltak	A B	40 027 780	26 303 928	13 723 852
1150	Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	21	Spesielle driftsutgifter	A B	16 827 000	16 393 528	433 472
1150	Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	50	Tilsk. til Landb. utvkl. fond (LUF)	A	1 224 703 000	1 224 703 000	0
1150	Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	70	Markedsregulering	A B	310 423 000	306 262 359	4 160 641
1150	Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	71	Tilsk. til erstatninger m.m.	A	36 000 000	29 668 005	6 331 995
1150	Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	73	Pristilskudd	A	3 082 450 000	3 129 516 950	-47 066 950
1150	Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	74	Direkte tilskudd	A B	8 146 386 000	8 129 498 615	16 887 385
1150	Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	77	Utviklingstiltak	A B	239 180 000	232 754 723	6 425 277
1150	Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	78	Velferdsordninger	A B	1 559 500 000	1 512 520 329	46 979 671
1151	Til gjennomføring av reindriftsavtalen	51	Tilsk. til Utviklings- og investeringsfondet	A	27 400 000	27 400 000	0
1151	Til gjennomføring av reindriftsavtalen	72	Tilsk. til org.arbeid	A	6 100 000	6 100 000	0
1151	Til gjennomføring av reindriftsavtalen	75	Kostn.senkende og direkte tilskudd	A B	84 194 000	82 637 941	1 556 059
1151	Til gjennomføring av reindriftsavtalen	79	Velferdsordninger	A B	2 051 000	1 878 448	172 552
1100	Landbruks- og matdepartementet	21	Spesielle driftsutgifter		120 000	119 944	56
1420	Miljødirektoratet	37	Belastn.fullmakt			600 000	
1633	Nettoordning for mva i staten	01	Driftsutgifter			15 584 458	
Sum utgiftsført					15 594 760 870	15 389 014 518	



Inntekts- kapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst		Samlet tildeling	Regnskap 2016	Merinntekt og mindreinntekt (-)
4142	Landbruksdirektoratet	01	Driftsinntekter	B	40 569 000	47 081 966	-6 512 966
4150	Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m	85	Markedsordninga for korn			67 030	-67 030
5511	Tollinntekter	71	Auksjonsinnt. fra tollkvoter		183 000 000	193 627 515	-10 627 515
5605	Renteinntekter	83	Renteinntekter			74 601	-74 601
5309	Renter av statskassens kont.beh. og andre fordringer	29	Ymse			987 339	
5700	Folketrygdens inntekter	71	Trygdeavgift			88 600 000	
5700	Folketrygdens inntekter	72	Arbeidsgiveravg.			15 379 616	
Sum inntektsført					223 569 000	345 818 067	
Netto rapportert til bevilgningsregnskapet						15 043 196 451	
Kapitalkontoer							
60087703	Norges Bank KK/utbetalinger					-14 995 065 131	
711090	Endring i mellomværende med statskassen					-48 131 320	
Sum rapportert						0	
Beholdninger rapportert til kapitalregnskapet (31.12)							
Konto	Tekst				31.12.2016	31.12.2015	Endring
711090	Mellomværende med statskassen				41 067 348	89 198 667	48 131 320

* Samlet tildeling skal ikke reduseres med eventuelle avgitte belastningsfullmakter. Se note B for nærmere forklaring.

Note A Forklaring av samlet tildeling utgifter

Landbruksdirektoratet

Kapittel og post	Overført fra i fjor	Årets tildelinger	Samlet tildeling
110021		120 000	120 000
113971		6 800 000	6 800 000
114201	9 276 000	228 593 000	237 869 000
114245	11 347 000	1 276 000	12 623 000
114250		7 616 000	7 616 000
114260		138 646 000	138 646 000
114270		797 000	797 000
114271	11 292 000	5 869 000	17 161 000
114272		302 000	302 000
114273		95 610 000	95 610 000
114274		1 000 000	1 000 000
114280	600 000	1 000 000	1 600 000
114822	1 998 000	6 528 000	8 526 000
114871		146 700 000	146 700 000
114951		3 670 000	3 670 000
114971	74 304 090	66 175 000	140 479 090
114973	13 027 780	27 000 000	40 027 780
115021	6 827 000	10 000 000	16 827 000
115050		1 224 703 000	1 224 703 000
115070	12 859 000	297 564 000	310 423 000
115071		36 000 000	36 000 000
115073		3 082 450 000	3 082 450 000
115074	7 329 000	8 139 057 000	8 146 386 000
115077		239 180 000	239 180 000
115078	17 898 000	1 541 602 000	1 559 500 000
115151		27 400 000	27 400 000
115172		6 100 000	6 100 000
115175	3 994 000	80 200 000	84 194 000
115179	451 000	1 600 000	2 051 000

Note B Forklaring til brukte fullmakter og beregning av mulig overførbart beløp til neste år

Landbruksdirektoratet

Kapittel og post	Stikkord	Merutgift(-)/ mindre utgift	Utgiftsført av andre i hnt avgitte belastnings- fullmakter	Merutgift(-)/ mindreutgift etter avgitte belastnings- fullmakter	Merutgift(-)/ mindreutgift(-) iht merinntekts- fullmakt (justert for eventuell mva.)	Merinntekter / mindreinntekter(-)	bevilgning til post 01/21 fra neste års bevilgning	Innsparinger	Omdisponering fra post 01 til 45 eller til post 01/21 fra neste års bevilgning	Sum grunnlag for overføring	Maks. overførbart beløp *	Mulig overførbart beløp beregnet av virksomheten
113971	"kan	3 590 041		3 590 041						3 590 041	6 800 000	3 590 041
114201/	"kan											
414201	overføres"	25 671 634	-24 556 338	1 115 296	6 512 966			7 628 261		7 628 261	11 429 650	7 628 261
114245	"kan	11 813 609	-4 810 493	7 003 116				7 003 116		7 003 116	7 503 000	7 003 116
114271	"kan	14 209 891	-6 169 483	8 040 408				8 040 408		8 040 408	12 885 000	8 040 408
114280	"kan	1 553 013		1 553 013				1 553 013		1 553 013	1 600 000	1 553 013
114822	"kan	1 858 637		1 858 637				1 858 637		1 858 637	14 928 000	1 858 637
114973	"kan	13 723 852		13 723 852				13 723 852		13 723 852	41 000 000	13 723 852
115021	"kan	433 472		433 472				433 472		433 472	20 247 000	419 245
115070	"kan	4 160 641		4 160 641				4 160 641		4 160 641	566 143 000	4 160 641
115074	"kan	16 887 385		16 887 385				16 887 385	16 540 546 000	16 540 546 000	16 887 385	16 887 385
115077	"kan	6 425 277		6 425 277				6 425 277		6 425 277	492 013 000	6 425 277
115078	"kan	46 979 671		46 979 671				46 979 671	3 126 602 000	3 126 602 000	46 979 671	46 979 671
115175	"kan	1 556 059		1 556 059				1 556 059		1 556 059	140 600 000	1 556 059
115179	"kan	172 552		172 552				172 552		172 552	2 800 000	172 552

*Maksimalt beløp som kan overføres er 5% av årets bevilgning på driftspostene 01-29, unntatt post 24 eller sum av de siste to års bevilgning for poster med stikkordet "kan overføres". Se rundskriv R-2/2013 for mer detaljert informasjon om overføring av ubrukte bevilgninger.

Forklaring til bruk av budsjettfullmakter

MOTTATTE BELASTNINGSFULLMAKTER

Vi har mottatt en belastningsfullmakt fra Miljødirektoratet på 3,625 mill. kroner på kapittel 1420, post 37, som ikke er benyttet fullt ut. Vi vil be om overføring av ubrukte midler.

STIKKORDET «KAN OVERFØRES»

Vi ber om overføring av de midlene som ikke er benyttet fullt ut. Mye av midlene er bundet opp i pågående prosjekter.

STIKKORDET «OVERSLAGSBEVILGNING»

I de tilfeller bevilgningen ikke er brukt opp kan ikke ubrukte bevilgninger overføres til neste år.

Uten stikkord

I de tilfeller bevilgningen ikke er brukt opp kan ikke ubrukte bevilgninger overføres til neste år, med unntak av driftsbevilgningen vår som er overførbart med 5 prosent av årets bevilgning.

Avgitte belastningsfullmakter (utgiftsført av andre)

Virksomheten har gitt Fylkesmannen i Finnmark, Troms, Nordland, Nord-Trønd-

lag og Sør-Trøndelag fullmakt til å belaste kapittel 1142, post 01 til dekning av utgifter etter at ansatte hos Statens reindriftsforvaltning ble overført til fylkesmannen. Rammeoverføring blir gjort fra og med 2017. Alle fullmaktene er ikke benyttet fullt ut. Landbruksdirektoratets mer-/mindreforbruk er korrigert for dette beløpet. De har også fullmakt til å belaste kapittel 1142, post 45 med utgifter til vedlikehold av bl.a. reingjerder. Fylkesmannen i Finnmark har i tillegg fått fullmakt til å belaste kapittel 1142, post 71.

Fullmakt til å overskride driftsbevilgninger mot tilsvarende merinntekter

Virksomheten har fullmakt til å overskride kapittel 1142, post 01 med merinntekter under kapittel 4142, post 01 og har brukt denne fullmakten i 2016. I henhold til veileder for fond skal det ikke føres utgifter til lønn, reiser og kjøp av tjenester direkte i fondet. Disse utgiftene må derfor føres i Landbruksdirektoratets regnskap og refunderes. Av en merinntekt på 6,513 mill. kroner utgjør refusjon fra fondene 6,181 mill. kroner.

Tilsagnsfullmakt

Naturskade, erstatninger har fått en tilsagnsfullmakt på 83,1 mill. kroner. Ansvar (gitte, ikke innfridde tilsagn om erstatning) er pr 31.12.2016 på ca. 62,7 mill. kroner.

Mulig overførbart beløp

Mindreforbruket på kapittel 1139, post 71 skyldes hovedsaklig tidsforskyvninger i planlagte prosjekter.

Mindreforbruket på kapittel 1142, post 01 skyldes i hovedsak innsparinger på lønn og drift samt tidsforskyvning i planlagte prosjekter.

Mindreforbruket på kapittel 1142, post 45 skyldes at aktiviteten hos fylkesmannen har vært begrenset, samt forskyvning av pågående prosjekter.

Mindreforbruket på kapittel 1142, post 71 utgjør delvis tidsforskyvninger i planlagte prosjekt samt lavere aktivitet enn planlagt.

Mindreforbruket på kapittel 1142, post 80 skyldes begrenset behov for tiltak innen radioaktivitet i 2016.

Mindreforbruk på kapittel 1148, post 22 skyldes forskyvning av aktivitet mellom år. Bevilgningen benyttes til utvikling av nytt fagsystem for saksbehandling av naturskader, som tas i bruk fra 1.1.2017.

Mindreforbruket på kapittel 1149, post 73 skyldes at midlene bevilges til flerårige prosjekter som det tar tid å iverksette.

Mindreforbruket på kapittel 1150, post 21 skyldes forskyvning av aktivitet mellom år. Bevilgningen benyttes til utvikling av nytt fagsystem for produksjons-tilskuddene.

Mindreforbruket på kapittel 1150 og postene 70, 74, 77 og 78 bes overført til bruk under jordbruksforhandlingene.

Mindreforbruket på kapittel 1151, postene 75 og 79 bes overført til bruk under reindriftsforhandlingene.

Oppstilling av artskontorapporteringen

Landbruksdirektoratet

	Note	2016	2015
Driftsinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Andre innbetalinger	1	47 156 846	56 352 287
Sum innbetalinger fra drift		47 156 846	56 352 287
Driftsutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Utbetalinger til lønn	2	141 640 490	138 905 645
Andre utbetalinger til drift	3	105 473 391	102 736 783
Sum utbetalinger til drift		247 113 881	241 642 428
Netto rapporterte driftsutgifter		199 957 035	185 290 141
Investerings- og finansinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Innbetaling av finansinntekter	4	0	-1 684
Sum investerings- og finansinntekter		0	-1 684
Investerings- og finansutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Utbetaling til investeringer	5	41 995	3 312 288
Utbetaling av finansutgifter	4	2 075	9 042
Sum investerings- og finansutgifter		44 069	3 321 330
Netto rapporterte investerings- og finansutgifter		44 069	3 323 014
Innkretingsvirksomhet og andre overføringer til staten			
Innbetaling av skatter, avgifter, gebyrer m.m.	6	194 476 882	237 587 566
Sum innkretingsvirksomhet og andre overføringer til staten		194 476 882	237 587 566
Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten			
Utbetalinger av tilskudd og stønader	7	15 037 746 989	14 849 072 821
Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten		15 037 746 989	14 849 072 821
Inntekter og utgifter rapportert på felleskapitler			
Gruppelivsforsikring konto 1985 (ref. kap. 5309, inntekt)		279 603	272 827
Arbeidsgiveravgift konto 1986 (ref. kap. 5700, inntekt)		15 379 616	15 323 821
Nettoføringsordning for merverdiavgift konto 1987 (ref. kap. 1633, utgift)		15 584 458	13 275 540
Sum rapporterte utgifter på felleskapitler		-74 760	-2 321 109
Netto rapportert til bevilgningsregnskapet		15 043 196 451	14 797 777 302
Oversikt over mellomværende med statskassen			
Endeler og gjeld		2016	2015
Fordringer ansatte		0	8 000
A-konto forskudd slakterier		63 734 205	54 218 567
A-konto forskudd meierier		40 523 656	46 846 824
Skyldig skattetrekk		-11 086 752	-10 800 040
Skyldig forskningsavgift		-6 524 957	-124 659
Skyldig omsetningsavgift		-40 453 139	-336 917
Forskuddskonto innbetalt av leverandør		-239 966	-24 000
Annen kortsiktig gjeld		0	-7 288
Skyldig overproduksjonsavgift		-4 885 700	-581 819
Sum mellomværende med statskassen	8	41 067 348	89 198 667

Note 1 Innbetalinger fra drift

	31.12.2016	31.12.2015
Andre innbetalinger		
Annen driftsrelatert inntekt, inntektskravet	40 575 202	39 565 592
Diverse tilfeldige inntekter (inntektpost 01-29)	6 581 644	16 636 695
Salg av utrangert materiell, avgiftsfritt	0	150 000
Sum andre innbetalinger	47 156 846	56 352 287

Note 2 Utbetalinger til lønn

	31.12.2016	31.12.2015
Lønn	125 210 205	121 970 703
Arbeidsgiveravgift	15 379 616	15 323 821
Sykepenger og andre refusjoner(-)	-5 227 447	-4 484 244
Andre ytelser	6 278 116	6 095 364
Sum utbetalinger til lønn	141 640 490	138 905 645

Antall årsverk: 216 214

Note 3 Andre utbetalinger til drift

	31.12.2016	31.12.2015
Husleie	16 052 480	15 241 191
Vedlikehold og ombygging av leide lokaler	61 563	284 825
Andre utgifter til drift av eiendom og lokaler	3 531 656	3 858 956
Reparasjon og vedlikehold av maskiner, utstyr mv.	169 430	200 687
Mindre utstyrsanskaffelser	1 080 063	1 308 592
Leie av maskiner, inventar og lignende	3 177 809	2 544 150
Kjøp av fremmede tjenester	66 022 340	62 412 344
Reiser og diett	4 696 139	6 278 632
Kurs og seminarer for egne og eksterne deltagere	2 408 758	3 473 869
Saksomkostninger ved overskjønn og klagesaker	2 531 216	1 966 993
Øvrige driftsutgifter	5 741 937	5 166 545
Sum andre utbetalinger til drift	105 473 391	102 736 783

Note 4 Finansinntekter og finansutgifter

	31.12.2016	31.12.2015
Innbetaling av finansinntekter		
Renteinntekter	0	-1 684
Sum innbetaling av finansinntekter	0	-1 684

	31.12.2016	31.12.2015
Utbetaling av finansutgifter		
Renteutgifter	2 075	9 042
Sum utbetaling av finansutgifter	2 075	9 042

Note 5 Utbetaling til investeringer

	31.12.2016	31.12.2015
Utbetaling til investeringer		
Immaterielle eiendeler og lignende	0	1 028 678
Driftsløsøre, inventar, verktøy og lignende	41 995	2 283 610
Sum utbetalt til investeringer	41 995	3 312 288

Note 6 Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten

	31.12.2016	31.12.2015
Salg importkovter via Motiv	193 627 515	237 380 679
Prisutjevning kraftfôr	67 030	45 363
Renteinntekter til staten (Statskonto 560583)	74 601	42 685
Tilfeldige og andre inntekter (Statskonto 530929)	707 736	118 839
Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten	194 476 882	237 587 566

Note 7 Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten

	31.12.2016	31.12.2015
Overføringer til statlige fond	1 255 773 000	1 226 573 000
Overføringer til andre statlige regnskaper	0	1 436 877
Tilskudd til kommuner	138 644 678	134 733 000
Tilskudd til fylkeskommuner	600 000	972 222
Tilskudd til ikke-finansielle foretak	3 556 991 709	3 142 365 583
Tilskudd til husholdninger	9 933 385 021	10 224 099 912
Tilskudd til ideelle organisasjoner	90 593 830	88 600 000
Tilskudd til statsforvaltningen	61 758 751	30 292 227
Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten	15 037 746 989	14 849 072 821

Overføring til statlige fond

Dette er årets bevilgning til Landbrukets utviklingsfond (LUF), Reindriftens utviklingsfond (RUF) og Utviklingsfondet for skogbruket.

Tilskudd til kommuner

Dette er overføringer til kommuner og gjelder veterinærdekning.

Tilskudd til fylkeskommuner

Dette er overføringer til fylkeskommunen og gjelder genressurs.

Tilskudd til ikke-finansielle foretak og tilskudd til husholdninger

Her utbetales det meste av tilskudd (inkludert jordbruks- og reindriftsavtalen) og erstatninger til foretak og private personer.

Tilskudd til ideelle organisasjoner

Gjelder overføring til Norsk Reindriftssamers Landbsforbund og Norsk Landbruksrådgiving.

Tilskudd til statsforvaltning

Gjelder overføring til Landbrukets utviklingsfond og Reindriftens utviklingsfond samt overføringer til fylkesmannen for skogordninger, digitalisering av kart og erstatningskrav finske myndigheter. Videre gjelder det utbetaling til NIBIO for vedlikehold av arealressurskart og forvaltning genetiske ressurser.

Note 8 Sammenheng mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen

Del A Forskjellen mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen

	31.12.2016 Spesifisering av <u>bokført</u> avregning med statskassen	31.12.2016 Spesifisering av <u>rapportert</u> mellomværende med statskassen	Forskjell
Omløpsmidler			
Kundefordringer	13 934 266	0	13 934 266
Andre fordringer	100 903 390	104 257 861	-3 354 471
Sum	114 837 656	104 257 861	10 579 795
Kortsiktig gjeld			
Leverandørgjeld	-8 869 351	0	-8 869 351
Skyldig skattetrekk	-11 086 752	-11 086 752	0
Annen kortsiktig gjeld	-53 596 562	-52 103 762	-1 492 800
Sum	-73 552 665	-63 190 514	-10 362 151
Sum	41 284 992	41 067 348	217 644

Prinsippnote for fondene

Årsregnskap for statlige fond er utarbeidet og avlagt etter nærmere retningslinjer fastsatt i bestemmelser om økonomistyring i staten («bestemmelsene»). Årsregnskapet er i henhold til krav i bestemmelsene punkt 3.4.6 og Finansdepartementets rundskriv R-115 av november 2016, punkt 8.

Landbrukets utviklingsfond og Reindriftens utviklingsfond ble opprettet ved vedtak i Stortinget. Et statlig fond er en formuesmasse (kapital) som regnskapsmessig er adskilt fra statens øvrige midler, og der anvendelsen er bundet til et nærmere fastsatt formål med varighet utover ett budsjettår. Fond har en forenklet rapportering til statsregnskapet. Betalingsformidling skal skje gjennom statens konsernkontoordning og likvidene skal oppbevares på oppgjørskonto i Norges Bank. Beholdninger på oppgjørskonti overføres til nytt år.

Øvre del av oppstillingen viser hva som er rapportert i likvidrapporten til statsregnskapet. Likvidrapporten viser fondets saldo og likvidbevegelser på fondets oppgjørskonto i Norges Bank. Alle finansielle eiendeler og forpliktelser som fondet er oppført med i statens kapitalregnskap, vises i oppstillingens nedre del.

Fondsregnskapet tilsvarer oppstillingen av virksomhetsregnskapet i årsregnskapet for statlige virksomheter. Fondsregnskapet er utarbeidet etter kontantprinsippet. Det innebærer at inntektene (overføringer til fondet) vises i oppstillingen av resultatet når de er innbetalt. Utgifter (overføringer fra fondet) vises i oppstillingen av resultatet når de er utbetalt.

Resultatoppstillingen inneholder alle overføringer til og fra fondet i regnskapsåret. Periodens resultat er forskjellen mellom overføring til fondet og overføring fra fondet, og resultatet viser netto endringer i fondskapitalen. Resultatet er overført til opptjent fondskapital i balanseoppstillingen.

Oppstilling av bevilgningsrapportering

Landbrukets utviklingsfond

Beholdninger rapportert i likvidrapport

	Note	2016	2015
Inngående saldo på oppgjørskonto i Norges Bank		1 576 548 501	1 566 242 065
Endringer i perioden		-10 525 948	10 306 436
Sum utgående saldo oppgjørskonto i Norges bank		1 566 022 553	1 576 548 501

Beholdninger rapportert til kapitalregnskapet (31.12)

Konto	Tekst	Note	2016	2015	Endring
811104	Beholdninger på konto i Norges Bank		1 566 022 553	1 576 548 501	-10 525 948

Note A

Landbrukets utviklingsfond

Utgiftskapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Årets tildeling (i kr)
1150	Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	50	Fondsavsetninger	1 224 703 000

Oppstilling av resultat

Landbrukets utviklingsfond

	Note	2016	2015
Overføring til fondet			
Overføringer fra andre statlige regnskaper	1	33 196 111	43 491 623
Overføring fra departementer	2	1 230 703 000	1 183 081 000
Sum overføringer til fondet		1 263 899 111	1 226 572 623
Overføringer fra fondet			
Overføring til forvaltningsorganer med særskilte fullmakter	3	46 977 238	50 464 811
Overføringer til andre statlige regnskaper	4	894 975 253	861 781 458
Overføring til kommuner	5	145 000	110 000
Overføring til fylkeskommuner	6	20 000 000	20 015 000
Overføringer til ikke-finansielle foretak	7	117 940 822	128 024 408
Overføringer til finansielle foretak	7	56 250	0
Overføringer husholdninger	7	183 973 731	183 825 575
Overføringer til idelle organisasjoner	7	91 620 754	96 355 147
Sum overføringer fra fondet		1 355 689 047	1 340 576 399
Periodens resultat		-91 789 936	-114 003 775
Disponering			
Overføring av periodens resultat til opptjent fondskapital		91 789 936	114 003 775

Oppstilling av balanse

Landbrukets utviklingsfond

	Note	2016	2015
Eiendeler			
Utlån investeringslån IN		250 491 364	325 019 543
Akto LUF - IN		5 195 482	11 931 291
Oppgjørskonto i Norges Bank		1 566 022 553	1 576 548 501
Sum eiendeler		1 821 709 399	1 913 499 335
Fondskapital og gjeld			
Opptjent fondskapital		1 821 709 399	1 913 499 335
Sum fondskapital og gjeld		1 821 709 399	1 913 499 335

Note 1 Overføring fra andre statlige regnskaper

Dette er i hovedsak renteinntekter 9,7 mill. kroner og en overføring på 21,5 mill. kroner til skogsbilveier som ble bevilget over kapittel 1149. Disse midlene ble forvaltet gjennom LUF da LUF også har en bevilgning til den samme ordningen og et fagsystem for dette.

Note 2 Overføring fra departementer

I tillegg til årsbevilgningen er det overført 6 mill. kroner til Utvalgte kulturlandskap fra Klima- og miljødepartementet.

Note 3 Overføring til forvaltningsorganer med særskilte fullmakter

Gjelder overføring til Forskningsrådet.

Note 4 Overføringer til andre statlige regnskaper

Hovedsakelig overføringer til Innovasjon Norge. Det er og overført noe til Landbruksdirektoratet for administrasjon av fondet samt refusjon av utgifter betalt av Landbruksdirektoratet.

Note 5 Overføring til kommuner

Kun to overføringer er ført på denne kontoen.

Note 6 Overføring til fylkeskommunen

Her føres rekruttering- og likestillingsmidler.

Note 7 Overføringer til ikke-finansielle foretak, finansielle foretak, husholdninger og ideelle organisasjoner.

Her føres de fleste tilskuddsutbetalinger på ordninger som forvaltes av Landbruksdirektoratet.

Oppstilling av bevilgningsrapportering

Reindriftens utviklingsfond

Beholdninger rapportert i likvidrapport

Note	2016	2015
Inngående saldo på oppgjørskonto i Norges Bank	80 031 348	70 719 001
Endringer i perioden	-2 995 417	9 312 347
Sum utgående saldo oppgjørskonto i Norges bank	77 035 931	80 031 348

Beholdninger rapportert til kapitalregnskapet (31.12)

Konto	Tekst	Note	2016	2015	Endring
811111	Beholdninger på konto i Norges Bank		77 035 931	80 031 348	-2 995 417

Note A

Reindriftens utviklingsfond

Utgiftskapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Årets tildeling (i kr)
1151	Til gjennomføring av reindrifftsavtalen	51	Tilskudd til utviklings- og investeringsfondet	27 400 000

Oppstilling av resultatet

Reindriftens utviklingsfond

	Note	2016	2015
Overføring til fondet			
Overføringer fra departementet	1	27 400 000	45 900 000
Overføringer fra andre statlige regnskaper	2	442 928	729 521
Overføring fra andre	3	1 688 296	333 933
Sum overføringer til fondet		29 531 224	46 963 454
Overføringer fra fondet			
Overføringer til statlige fond		0	2 900 000
Overføringer til andre statlige regnskaper	4	2 514 909	13 528 785
Overføringer til ikke-finansielle foretak	5	15 745 401	14 441 765
Overføring til finansielle foretak	6	4 500 000	1 976 140
Overføringer til husholdninger	5	3 994 884	1 284 799
Overføringer til ideelle organisasjoner	7	2 509 883	2 962 952
Overføringer til statsforvaltningen	8	3 261 564	556 140
Sum overføringer fra fondet		32 526 641	37 650 580
Periodens resultat		-2 995 417	9 312 873
Disponering			
Overføring av periodens resultat til opptjent fondskapital		2 995 417	-9 312 873

Oppstilling av balanse

Reindriftens utviklingsfond

	Note	2016	2015
Eiendeler			
Oppgjørskonto i Norges Bank		77 035 931	80 031 348
Sum eiendeler		77 035 931	80 031 348
Fondskapital og gjeld			
Opptjent fondskapital		77 035 931	80 031 348
Sum fondskapital og gjeld		77 035 931	80 031 348

Note 1 Overføringer fra departementet

Dette er årets bevilgning på kapittel 1151, post 51.

Note 2 Overføring fra andre statlige regnskaper

Renter fra Norges Bank.

Note 3 Overføring fra andre

Tilbakebetaling av lån, innbetaling av prammeavgift og overføring fra Innovasjon Norge vedrørende samfinansiering av Tråante 2017.

Note 4 Overføring til andre statlige regnskaper

Dette er overføring til Landbruksdirektoratet siden lønns- og driftsutgifter føres her og refunderes fra RUF.

Note 5 Overføring til ikke-finansielle foretak og husholdninger

Tilskuddsutbetalinger.

Note 6 Overføring til finansielle foretak

Gjelder overføring til Innovasjon Norge.

Note 7 Overføringer til ideelle organisasjoner

Gjelder hovedsakelig overføring til Norske Reindriftsamers Landsforbund og Opplæringskontoret i Reindrift.

Note 8 Overføringer til statsforvaltningen

Gelder overføring til fylkesmannen, departementet, Bioforsk, Universitetet i Troms, Veterinærinstituttet og Internasjonalt reindriftssenter.





LANDBRUKSDIREKTORATET

OSLO /
Postboks 8140 Dep
0033 Oslo
Stortingsgt. 28
0161 Oslo
Telefon: 78 60 60 00

ALTA /
Løkkeveien 111
9510 Alta

www.landbruksdirektoratet.no

Forsidebilde: Landbruks- og
Matdepartementet
Foto: Landbruks- og
Matdepartementet, Landbruks-
direktoratet, T. Gustavsen,
Samfoto/Tore Wuttudal
Grafikkilde: Landbruksdirektoratet,
der ikke annet er oppgitt

Design: Itera Gazette

